

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**AVRUPA BİRLİĞİ YAPISAL FONLARININ
BÖLGESEL ETKİLERİNİN İNCELENMESİ:
İSPANYA-POLONYA ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Gökçe KÜÇÜKELMAS
(502071857)**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 06 Mayıs 2011

Tezin Savunulduğu Tarih : 16 Mayıs 2011

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ferhan GEZİCİ (İTÜ)

**Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Gülden ERKUT (İTÜ)
Prof. Dr. Betül ŞENGEZER(YTÜ)**

Temmuz, 2011

Aileme...

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın her aşamasında beni destekleyen ve yönlendiren hocam Sayın Doç. Dr. Ferhan Gezici'ye sonsuz teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Tezimin yazım süreci boyunca her türlü destek ve yardımlarını benden esirgemeyen aileme; Nefise Kahraman ve Dilek Dilaver'e ayrı ayrı teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Mayıs 2011

Gökçe Küçükkelmas
(Şehir Plancısı)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
AVRUPA BİRLİĞİ YAPISAL FONLARININ BÖLGESEL ETKİLERİNİN İNCELENMESİ : İSPANYA-POLONYA ÖRNEĞİ.....	xv
ANALYSIS OF REGIONAL IMPACTS OF EUROPEAN STRUCTURAL FUNDS : CASES OF SPAIN AND POLAND	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Amaç ve Kapsamı	8
1.2. Hipotez	9
1.3. Yöntem	9
2. AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI	13
2.1. AB’de “Bölge”, “Bölgesel Planlama” ve “Bölgesel Kalkınma” Kavramları .	13
2.2. AB’de Bölgesel Politikanın Ortaya Çıkışı	17
2.2.1. Menfaat (Çıkar) yaklaşımı	18
2.2.2. Ekonomik yaklaşım.....	19
2.2.3. Koordinasyon yaklaşımı.....	20
2.2.4. Bütünleşme yaklaşımı	20
2.3. Bölgesel Politika Uygulamalarında Basvurulan Bölge Sınıflandırma Sistemi (NUTS).....	20
2.4. Avrupa Bölgesel Entegrasyonu ve Bölgesel Yakınsama	23
2.4.1. Geleneksel yaklaşım	24
2.4.2. Beta yakınsama yaklaşımı.....	25
2.4.3. Beta yakınsama yaklaşımı’nın eleştirisi.....	26
2.4.4. Yakınsama ve bölgesel GSYİH ilişkisi.....	26
2.5. AB Bölgesel Politika Araçları.....	32
2.5.1. Yapısal Fonlar	33
a. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)	33
b. Avrupa Sosyal Fonu (ESF)	33
c. Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA).....	33
d. Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG)	34
2.5.2. Uyum fonları	34
2.5.3. Topluluk girişimleri	35
2.5.4. Avrupa Yatırım Bankası (AYB)	36
2.6. Bölüm Sonucu	36
3. İSPANYA VE POLONYA ÖRNEKLERİNDE BÖLGESEL FARKLILIKLAR VE EKONOMİK GÖSTERGELERLE YAPISAL FONLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	39

3.1. İspanya-Polonya ve AB Süreci	39
3.1.1. İspanya	39
3.1.2. Polonya.....	46
3.2.1. Yıllara göre satın alma gücüne bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri	52
3.2.2. Yıllara göre istihdam göstergeleri	61
3.2.3. Yıllara göre işsizlik göstergeleri	64
3.3. AB Yapısal Fonlarının Ülkelere Göre Dağılımı	67
3.3.1. 1994-2006 yılları arası yapısal fonların ülkelere göre dağılımı	67
3.3.2. 2007-2013 yılları arası programlanan yapısal fonların ülkelere göre dağılımı.....	69
3.4. İspanya ve Polonya’da Bölgelerin Ekonomik Göstergeleri ile Yapısal Fonlar Arasındaki İlişkinin Analizi	71
3.4.1. İspanya	74
3.4.1.1. Bölgelerin toplam GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerlerinin analizi	74
3.4.1.2. Bölgelerin AB ort. göre kişi başı GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri analizi	77
3.4.1.3. Bölgelerin kişi başı yapısal fon değerleri- Bölgesel büyüme düzeyleri analizi	80
3.4.1.4. Bölgesel gelişmede Extremadura örneği.....	82
3.4.2. Polonya.....	85
3.4.2.1. Bölgelerin toplam GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerlerinin analizi	85
3.4.2.2. Bölgelerin AB ort. göre kişi başı GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri analizi	86
3.4.2.3. Bölgelerin kişi başı yapısal fon değerleri- Bölgesel büyüme düzeyleri analizi	89
3.4.2.4. Bölgesel gelişmede Slaskie örneği.....	92
3.5. Bölüm Sonucu	95
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	101
KAYNAKLAR.....	105
EKLER.....	111

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABA	: Avrupa Birliği Anlaşması
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABKF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ASF	: Avrupa Sosyal Fonu
AT	: Avrupa Topluluğu
ATYGF	: Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BM	: Birleşmiş Milletler
EPB	: Ekonomik ve Parasal Birlik
ERDF	: European Regional Development Fund
ESDP	: European Spatial Development Perspective
ESF	: European Science Foundation
EURATOM	: The European Atomic Energy Community
FEOGA	: European Agricultural Guidance and Guarantee Fund
FIFG	: Financial Instrument for Fisheries Guidance
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSMH	: Gayri Safı Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safı Yurt İçi Hasıla
IMF	: International Money Fund
NATO	: North Atlantic Treaty Organisation
NUTS	: Nomenclature of Territorial Units for Statistics
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
TTA	: Tercihli Ticaret Anlaşması

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa:

Çizelge 1.1: Çalışmada yapılacak analiz ve ulaşılmak istenen sonuçlar.....	11
Çizelge 2.1: NUTS düzeyleri nüfus eşikleri.....	21
Çizelge 2.2: AB’de yaşayan nüfusun ekonomik düzeye göre sınıflandırılması.....	31
Çizelge 3.1: İspanya 2000-2006 yılları arası AB yapısal fonlarının bölgelere göre dağılımı	43
Çizelge 3.2: Yıllara göre bölgelerin toplam GSYİH değerleri (milyon euro).....	44
Çizelge 3.3: Yıllara göre bölgelerin kişi başı GSYİH değerleri (AB Ort.:100).	45
Çizelge 3.4: Bölgelere göre yapısal fon dağılımı (milyon euro).	48
Çizelge 3.5: Yıllara göre bölgelerin toplam GSYİH değerleri (milyon euro).....	49
Çizelge 3.6: Yıllara göre bölgelerin GSYİH değerleri (AB Ort.:100).	50
Çizelge 3.7: 1994-1999 yılları arasında üye ülkelere tahsis edilen yapısal fon değerleri	68
Çizelge 3.8: 2000-2006 yılları arasında üye ülkelere tahsis edilen yapısal fon değerleri.	68
Çizelge 3.9: 2007-2013 yılları arasında ülkelere tahsis edilmesi planlanan yapısal fon değerleri.....	70
Çizelge 3.10: İspanya ve Extremadura’daki Milli gelir artışı (AB=100)	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1: Kurucu üyeler; Belçika, Fransa, Hollanda,Lüksemburg, Batı Almanya,İtalya	3
Şekil 1.2: Birinci Büyüme; Danimarka, Birleşik Krallık, İrlanda.	3
Şekil 1.3: İkinci Büyüme; Yunanistan.....	4
Şekil 1.4: Üçüncü Büyüme; Portekiz, İspanya.	4
Şekil 1.5: Alman Birleşmesi.	4
Şekil 1.6: Dördüncü Büyüme; Avusturya, Finlandiya, İsveç.	4
Şekil 1.7: Beşinci Büyüme; Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya.....	5
Şekil 1.8: Altıncı Büyüme; Bulgaristan, Romanya.	5
Şekil 1.9: Aday Ülkeler ve olası ülkeler; Hırvatistan, Makedonya, Türkiye, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Sırbistan, İzlanda.....	5
Şekil 2.1: Satın alma gücü paritesine bağlı GSYİH değişim göstergeleri,Düzey II bölgeleri, 2000 ve 2007 göstergeleri.....	27
Şekil 2.2 : Satın alma gücü paritesine bağlı GSYİH göstergeleri, Düzey II bölgeleri, 2007 göstergeleri.....	29
Şekil 2.3 : AB ülkelerinde bölgesel farklılık, GSYİH değerleri, Düzey II bölgeleri, 2000 ve 2007 göstergeleri	31
Şekil 3.1: Yıllara göre bölgelerin toplam GSYİH değerleri (milyon euro).....	44
Şekil 3.2: Yıllara göre bölgelerin GSYİH değerleri (AB ort.:100).	45
Şekil 3.3: Yıllara göre bölgelerin toplam GSYİH değerleri (milyon euro).....	49
Şekil 3.4: Yıllara göre bölgelerin GSYİH değerleri (AB ort.:100).	50
Şekil 3.5: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 1996.	52
Şekil 3.6: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 1996.	53
Şekil 3.7: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2000.	55
Şekil 3.8: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2000.	56
Şekil 3.9: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2004.	57
Şekil 3.10: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2004.	58
Şekil 3.11: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2006.	59
Şekil 3.12: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2006.	60
Şekil 3.13: 2000 yılı 15-64 yaş arası istihdam oranları (%).	61
Şekil 3.14: 2006 yılı 15-64 yaş arası istihdam oranları (%).	62
Şekil 3.15: 2009 yılı 15-64 yaş arası istihdam oranları (%).	63
Şekil 3.16: 2000 yılı işsizlik oranları (%).	64
Şekil 3.17: 2006 yılı işsizlik oranları (%).	65
Şekil 3.18: 2009 yılı işsizlik oranları (%).	66
Şekil 3.19: 2007-2013 yılları arası yapısal fonların ülkelere göre dağılımı	69
Şekil 3.20: AB-27 ülkesi.....	70
Şekil 3.21: Extremadura bölgesi toplam GSYİH değerleri(bin euro)- .....Bölgesel büyüme düzeyi karşılaştırılması.....	72
Şekil 3.22: Extremadura bölgesi AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH(%)	

Bölgesel büyüme düzeyi(%) karşılaştırılması.....	72
Şekil 3.23: Extremadura bölgesi dönemlere göre kişi başı yapısal fon değeri (Euro)- Bölgesel büyüme düzeyi(%) karşılaştırılması.....	73
Şekil 3.24: İspanya bölgelerin toplam GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri.....	74
Şekil 3.25: İspanya bölgelerinin AB ort. göre kişi başı GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri.....	77
Şekil 3.26: İspanya bölgeleri.....	78
Şekil 3.27: 1996 yılı bölgesel büyüme düzeyleri.....	78
Şekil 3.28: 2008 yılı bölgesel büyüme düzeyleri.....	79
Şekil 3.29: İspanya bölgelerinin kişi başı yapısal fon değerleri-Bölgesel büyüme göstergeleri.....	80
Şekil 3.30: İspanya bölgelerinin 1996 ve 2008 yıllarına göre bölgesel büyüme göstergeleri.....	81
Şekil 3.31: İspanya bölgelerinin 1989-2006 yılları arası ortalama kişi başı yapısal fon değerleri.....	81
Şekil 3.32: 2000-2009 yılları arası Extremadura-İspanya karşılaştırılması	83
Şekil 3.33: Polonya bölgelerin toplam GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri.....	85
Şekil 3.34: Polonya bölgelerinin AB ort. göre kişi başı GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri.....	86
Şekil 3.35: Polonya Düzey-2 bölgeleri.....	87
Şekil 3.36: 1996 yılı bölgesel büyüme düzeyleri.....	88
Şekil 3.37: 2008 yılı bölgesel büyüme düzeyleri.....	89
Şekil 3.38: Polonya bölgelerinin kişi başı yapısal fon değerleri-Bölgesel büyüme göstergeleri.....	89
Şekil 3.39: Polonya bölgelerinin 1996 ve 2008 yıllarına göre bölgesel büyüme göstergeleri.....	90
Şekil 3.40: Polonya bölgelerinin 2004-2009 yılları arası ortalama kişi başı yapısal fon değerleri.....	91
Şekil 3.41: Polonya 1995-2001 yılları arasında yatırımlar.....	92
Şekil 3.42: 2000-2009 yılları arası Slaskie-Polonya karşılaştırılması.....	93
Şekil 3.43: 2007-2013 yılları arası planlanan yapısal fonların sektörel dağılımı	94
Şekil 3.44: Kişi başı yapısal fon ve bölgesel büyüme düzeylerinde ülke ortalamalarına göre kazanan ve kaybeden bölgeler.....	98
Şekil 3.45: Polonya kişi başı yapısal fon ve bölgesel büyüme düzeylerinde ülke ortalamalarına göre kazanan ve kaybeden bölgeler.....	98
Şekil 3.46: İspanya kişi başı yapısal fon ve bölgesel büyüme düzeylerinde ülke ortalamalarına göre kazanan ve kaybeden bölgeler.....	99

AVRUPA BİRLİĞİ YAPISAL FONLARININ BÖLGESEL ETKİLERİNİN İNCELENMESİ : İSPANYA-POLONYA ÖRNEĞİ

ÖZET

İnsanlık tarihini derinden etkileyen Sanayi Devrimiyle birlikte; devrimi gerçekleştiren ülkeler hızla ekonomik olarak kalkınmakta, devrimi gerçekleştiremeyen ülkeler ise öncü ülkelerin sömürgeleri haline dönüşmekteydi. Sanayi Devrimi ile birlikte, kentleşme hızla devam etmiş, kırsal bölgelerde yaşayan insanlar kent merkezlerine ve çeperlerine yerleşmişlerdir. Ekonomik, sosyal faaliyetlerin merkezi haline gelen öncü bölgeler, diğer bölgeleri de kendilerine bağlı alt bölgeler haline getirmiştir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren merkez bölgelerin gittikçe güçlenmesi, görece geri kalmış bölgelerin rekabet koşullarının da gittikçe zor hale gelmesine neden olmuştur. Devam eden süreçte, 1980’li yıllardan itibaren küreselleşme hareketlerinin etkisiyle, sınır ötesi ticari aktiviteler yoğunlaşmış, öncü bölgeler ve bu bölgelere bağlı alt bölgeler tamamen kutuplaşmıştır. Her geçen yıl söz konusu farklılıklar daha da ciddi boyutlara ulaşmıştır.

AB, bölgeler arası gelişmişlik düzeylerinin artması sonucunda, farkların azaltılması için önleyici bölgesel politikalar gerçekleştirmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde, AB bölgesel kalkınma politikaları ve bu politikalara bağlı araçlar incelenecektir. Aynı bölümde, bölgesel yakınsama kavramına değinilecektir. Bölgesel yakınsama kavramına yaklaşımlar ve bu yaklaşımların eleştirileri irdelenip, çalışmada temel ekonomik gösterge olarak belirlenen GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) değeri ile yakınsama kavramı incelenecektir. İkinci bölümde, çalışma konusu İspanya ve Polonya’nın AB süreci, farklı dönemlere ait ekonomik göstergelerin incelenmesi ve yapısal fonların ülkelere göre dağılımı yorumlanacaktır. Çalışmanın devamında İspanya ve Polonya bölgelerinin çeşitli ekonomik göstergeler ile yapısal fonların dağılımının analizi ortaya konulacaktır. Söz konusu analizler ile bölgelerin çalışma konusu olan 1996-2008 yılları arasında seçilmiş dönemlerde gösterilen gelişimler irdelenecektir. AB bölgesel politikaları kapsamında, görece kalkınmada geri kalmış bölgelerin AB bölgesel politikaları paralelinde nasıl bir gelişim gösterdikleri ortaya konulacaktır. Çalışmanın sonucunda, örnek olarak seçilen Polonya ve İspanya örneklerinin göstermiş olduğu gelişim ve değişimlerden sonuçlar çıkartılıp öneriler oluşturulacaktır.

ANALYSIS OF REGIONAL IMPACTS OF EUROPEAN STRUCTURAL FUNDS : CASES OF SPAIN AND POLAND

SUMMARY

With the Industrial Revolution which affected mankind deeply; the revolutionized countries economically developed rapidly, however, other countries had become dependencies of revolutionized countries. With the Industrial Revolution, urbanisation had growth quickly, the people who lives in rural areas, migrated to city centers and lead to urban sprawl. The leader regions that become center of economic and social activities, made other regions dependent to developed regions. For mid-term of 20th century, the leader regions have become more powerful and poor region's competition level have become lower. Nonetheless, with 1980's globalisation effect; cross-border commercial and social activities have been more intensive and leader regions have become more powerful. The differences between powerful and poor regions have been higher gradually.

European Union (EU), results of high disparities between regions, organised regional policies because of decreasing regional economic differences. First chapter of thesis, EU regional development policies and policy-coordinated instruments will be analyzed. In the same chapter, it will be mentioned about regional convergence. Approaches of regional convergence will be analyzed, GDP (Gross Domestic Product) value, which is basic economic indicator, and regional convergence will be observed. On the second part of thesis, working issues Spain and Poland's EU process, analyze of economic indicators in period of time and distribution of structural funds according to countries will be evaluated. Subsequently, Spain and Poland's different economic indicators and the analyze of distribution structural funds will be emphasized. With analysis, region's development indicators will be explicated between the period of 1996-2008. Within the context of regional policies, it will be displayed that, how relatively underdeveloped regions growth rapidly. In conclusion there will be suggestions from subject countries Poland and Spain's development and changing phase.

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinde tüm devletleri ve insanları etkileyen birçok dönüm noktası bulunmaktadır. Bunlar içinde, ekonomik ve sosyal dengeleri kökünden değiştiren Sanayi Devrimi en etkili olanıdır. Sanayi Devrimi'nden önceki dönemlerde devletlerin “ zengin devletler-fakir devletler” ya da “ hükmeden devletler-hükmedilen devletler” diye ayrıldıkları görülmektedir. Sanayi devrimi ile birlikte geniş halk kitlelerinin ve devletlerin kaderinin değiştiği görülür. Devrimi gerçekleştiren ülkelerin, kısa dönemde ciddi gelişmeler gösterdikleri belirlenmiştir. 18. yüzyılın ortalarından itibaren milli gelir artış hızlarında sağladıkları önemli artışlar sonucunda, Batı Avrupa ülkelerinin milli gelirleri bir yüzyılda otuz ila kırk kat arası artmıştır. (AB 6. Dönem Komisyon Raporu,2011)

İkiyüz yıl sonunda, devrimi gerçekleştiren ülkeler hızla gelişirken, devrimi gerçekleştiremeyen ülkelerin bu ülkelerle olan ticari ilişkileri sonucu sömürülmekten kurtulamamaları, dünya ülkelerinin net bir şekilde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler diye iki gruba ayrılması sonucunu doğurmuştur. Dünya nüfusunun yaklaşık %30'una sahip olan gelişmiş ülkeler, dünya gelirinin yaklaşık %80'ini alırken, dünya nüfusunun %70'ine sahip olan gelişmekte olan ülkeler dünya gelirinin %20'sini aralarında paylaşma durumuyla karşı karşıya kalmışlardır. Tüm bunların ışığında, sanayi devrimi tarihsel açıdan, ülkelerin, gelişmiş ve az gelişmiş ülke diye ikiye ayrılmasının nedenini ve dolayısıyla farklılığın ortaya çıkışının başlangıç noktasını oluşturmaktadır. (Dinler, 2005)

20. yüzyıl içerisinde iki büyük savaş yaşayan Avrupa'nın büyük devletleri 2. Dünya Savaşı'nı izleyen dönemde kıtada bütünlük sağlamanın kaçınılmaz olduğu sonucuna ulaşmış öncelikli olarak ekonomik bir bütünleşme modeli oluşturdular. 1952 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. Altı kurucu üye ile kurulan Avrupa Birliği 2004 yılında 25 üyeye ulaştı. Avrupa Birliği genişleme sürecinde altı kez üye sayısını arttırmıştır. Genişleme, 21. yüzyıla hazırlanan Avrupa Birliği için en önemli fırsatlardan biridir. Yeni üyelere bir istikrar ve refah bölgesi sunarak, kıtanın barışçıl yollarla bütünleşmesini daha ileriye götürmek için tarihi bir görevdir. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunun (AKÇT) kurulmasına ilişkin Paris Anlaşması (1951)

ile Avrupa Ekonomik Topluluğunun (AET) ve EURATOM'un kurulmasına ilişkin Roma Anlaşması (1957) altı kurucu üye tarafından imzalanmıştır: Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda. AB bundan sonra ardarda dört genişleme sürecinden geçmiştir:

- 1957 Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda (Kurucu Üyeler)
- 1973 Danimarka, İrlanda ve İngiltere
- 1981 Yunanistan
- 1986 Portekiz ve İspanya
- 1995 Avusturya, Finlandiya ve İsveç
- 2004 Estonya, Litvanya, Letonya, Çek Cumhuriyeti, Polonya, GKRY, Slovakya, Slovenya, Malta ve Macaristan
- 2007 Bulgaristan ve Romanya

Avrupa Konseyi Aralık 1997'de Lüksemburg Zirvesi'nde, genişlemeyi olası kılan süreci başlatmıştır. Bu süreçte ilk seferde aşağıda belirtilen on iki ülke aday ülke statüsü almıştır: Bulgaristan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Romanya, Slovak Cumhuriyeti ve Slovenya.

Avrupa Komisyonunun tavsiyesi üzerine 31 Mart 1998'de altı ülke ile müzakerelere başlanmıştır: GKRY, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya ve Slovenya.

Malta, 1996'da 'dondurmuş' olduğu üyelik başvurusunu Ekim 1998'de tekrar yürürlüğe koymuştur. Avrupa Konseyi Aralık 1999'da Helsinki Zirvesinde katılım sürecinin kapsamlı niteliğini teyit etmiş ve Avrupa Komisyonunun tavsiyesine dayanarak altı aday ülkeyle daha resmi katılım müzakerelerini başlatmaya karar vermiştir: Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya ve Slovak Cumhuriyeti. Bu altı ülke ile katılım müzakereleri 15 Şubat 2000'de resmen açılmıştır.

1 Mayıs 2004 tarihinde 10 yeni üye ülkenin (Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Letonya, Estonya, Malta ve GKRY) AB'ye resmen katılması ile AB tarihinin en kapsamlı genişlemesini tamamlamış oldu. Toplam 378 milyon nüfusa sahip olan AB15'in nüfusu, son genişleme ile birlikte 454 milyona

ulaşırken; 10 yeni ülkenin katılımıyla AB'nin resmi dillerinin sayısı da 11'den 20'ye yükseldi. Avrupa kıtasının tarihi bölünmesini sona erdiren bu genişleme dalgası AB'nin sosyal, kültürel, ekonomik iç dengelerinin yanı sıra kurumsal yapısını da büyük ölçüde değiştirdi. 1 Ocak 2007 tarihinde Bulgaristan ve Romanya'nın katılımları ile toplam 27 üye ülkeden oluşmaktadır.

2003'te adaylık başvurusunu yapmış olan Hırvatistan ile 2005'te müzakerelere başlanmıştır. 2004'te adaylık başvurusu yapan Makedonya ise Aralık 2005'te adaylık statüsünü kazanmıştır. Son olarak da Arnavutluk, Sırbistan-Karadağ, Bosna Hersek ve BM güvencesi altında korunan Kosova adaylık statüsü bekleyen ülkelerdir. AB'nin yaşamış olduğu en son genişleme, aday sayısı, yüzölçümü (yüzde 34 artış), nüfus (105 milyon artış) ve değişik tarih ve kültürlerin zenginliği dikkate alındığında, kapsamlılık oluşturmaktadır. (Eurostat, 2011)

AB GENİŞLEME SÜRECİ

Şekil 1.1: Kurucu üyeler; Belçika, Fransa, Hollanda,Lüksemburg, Batı Almanya, İtalya.

Şekil 1.2: Birinci Büyüme; Danimarka, Birleşik Krallık, İrlanda.

Şekil 1.3 : İkinci Büyüme; Yunanistan.

Şekil 1.4 : Üçüncü Büyüme; Portekiz, İspanya.

Şekil 1.5 : Alman Birleşmesi.

Şekil 1.6 : Dördüncü Büyüme; Avusturya, Finlandiya, İsveç.

Şekil 1.7 : Beşinci Büyüme; Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya.

Şekil 1.8 : Altıncı Büyüme; Bulgaristan, Romanya.

Şekil 1.9 : Aday Ülkeler ve olası ülkeler; Hırvatistan, Makedonya, Türkiye, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Sırbistan, İzlanda.

Avrupa Birliği; farklı kültürler, diller, tarihler ve geleneklerden oluşan bir topluluktur. Sadece üye ülkeler arasında değil, üye ülkelerin değişik bölgeleri arasında da sosyal ve ekonomik açıdan büyük farklılıklar bulunmaktadır. Bu

farklılıklar Avrupa Birliği'nin çoğulcu yapısını desteklemekle birlikte Birlik içinde çeşitli sosyo-ekonomik problemlere de yol açmaktadır.

AB'nin kuruluşundaki önemli güdülerden biri, ülkeler ve bölgeler arasında eşit ve dengeli gelişimi sağlamaktır. AB'de bölgesel kalkınma yaklaşımının önemi genişleme stratejisi ile paralel olarak artmaktadır. AB'ne üye devletler arasında olduğu kadar, üye devlet sınırları içinde de bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi çabalarının önemini arttırmaktadır. Avrupa Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'nın gereği olarak az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması, ekonomik ve toplumsal ilerlemenin sağlanması, yaşam ve çalışma koşullarının hızla yükseltilmesi, böylelikle bölgeler arasındaki refah düzeyi farklılıklarının giderilmesi temel hedefler olarak öngörülmüş; Topluluk, ekonomik faaliyetlerin uyumlu gelişmesini, sürekli ve dengeli gelişmeyi ve yaşam standardında yükselişi sağlamakla görevli kılınmıştır. AB Bölgesel Politikalarının oluşturulmasından önce, üye ülkeler geri kalmış bölgelerinde ekonomik kalkınmayı sağlamak için çeşitli tedbir ve teşvikler uygulamışlardır. Avrupa Sosyal Fonu (ASF) ve Avrupa Yatırım Bankasının (AYB) kurulması ile başlayan bölgeler arası eşitsizlikleri giderme süreci, 1975'te Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonunu'nun (ABKF) kurulması ile ivme kazanmıştır. ABKF, üye devletlerin bölgesel kalkınma politikalarından farklı olarak AB ölçeğinde bölgesel politika oluşturması açısından önem taşımaktadır.

1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi ile başlayan tek pazarın tamamlanması sürecinde, ekonomik ve sosyal uyumun sağlanabilmesi için yapısal fonların işleyişinde reforma gidilmiştir. 1 Ocak 1989'da yürürlüğe giren reform AB'nin farklı yapısal politika araçlarını (ABKF, ASF, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu-ATYGF) "ekonomik ve sosyal uyum" adıyla tek politika başlığı altında toplamıştır. Bu uygulamaların başladığı 1990'ların başında Topluluğun en zengin on bölgesindeki kişi başına gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) en yoksul on bölgedeki kişi başına gayri safi yurt içi hasılanın üç buçuk katıydı. İşsizlikten en çok etkilenen on bölgedeki işsizlik oranı, en şanslı on bölgedeki işsizlik oranının yedi katına kadar çıkıyordu; ülkeler arasındaki karşılaştırmalar yapıldığında mesleki eğitim alan gençlerin oranı 1'e 2, temel altyapı oranı 1'e 3 ve araştırma ve teknoloji hibelerinin oranı yaklaşık 1'e 7 idi. Bu dengesizlikleri gidermek için çıkılan yolda edinilen deneyimler, ekonomik güçlerin serbest rekabetinin kendi başına dengeli bir gelişmeyi sağlamaya yeterli olmadığını göstermiştir. Aslında serbest rekabetin,

yoksul bölgelerin konumunu, halen Birliğin geçmekte olduğu değişim ve kriz dönemleri gibi dönemlerde genellikle daha da kötüleştirmekte olduğu kabul edilmiştir. Gelişme düzeyi en düşük bölgelerde ekonomik faaliyetleri canlandırmak için gereken çabaların ölçeğinin özel yatırımların yanı sıra kamu fonlarının kullanılmasını zorunlu kıldığı benimsenmiştir. (World Bank, 2001)

Bölgesel politikalar üye devletler tarafından uygulandığından ve üye devletlerin bu politikalara ayırdıkları fonlar sağlanan mali kaynakların en büyük bölümünü oluşturduğundan, bu konu öncelikle üye devletlerin sorumluluk alanına girmektedir. Bununla birlikte, sorunların ölçeği ve AB üye devletlerinin ekonomilerinin karşılıklı bağımlılığı bazı durumlarda, özellikle gelişme düzeyi en düşük ülkelerde, yapılması gerekenlerin ulusal ve bölgesel düzeyde yapılabilecekleri aştığı anlamına gelmektedir. 1990'ların başından beri üye devletlerin çoğunun izlemekte olduğu dengeli bütçe politikalarının ortaya çıkardığı güçlükler nedeniyle bölgelere sağlanan doğrudan desteğin azaltılması bu sorunu daha da ağırlaştırmıştır. Üye ülkeler, bu nedenle AB içindeki dayanışmayı desteklemek istemektedir. Topluluk, üye devletler tarafından uygulanmakta olan önlemlerin bütünlemesi ve çalışmaların sadece yoksul bölgelere değil, tüm Birliğe yarar sağlayacak olan uyumlu Avrupa bütünleşmesi doğrultusunda yönlendirilmesi görevini üstlenmiştir. Topluluğun bölgesel politikasının ana amacı da böyle tanımlanmaktadır. 1993'te onaylanan Avrupa Birliği Antlaşması'nda (Maastricht Antlaşması) ekonomik ve sosyal uyumun Topluluğun başlıca hedeflerinden biri olduğu kabul edilmiştir. Bu hedefe yönelik olarak Yapısal Fonlar'ın kaynakları gittikçe arttırılmıştır. 1958 ile 1988 yılları arasında Fonlar'ın toplam bütçe kaynakları 58,4 milyar Euro'ya ulaşmış; 1989-93 programlama dönemi için Fonlar'da bulunan kullanılabilir kaynakların miktarı (1989 fiyatlarıyla) yaklaşık 64 milyar Euro'yu bulmuştur. Bu miktar 1994-99 dönemi için, Yeni Uyum Fonu'ndan sağlanan hibeler ile Avrupa Yatırım Bankası'nın açtığı krediler hariç (1994 fiyatlarıyla) 154,5 milyar Euro'ya ulaşmıştır. Bu rakam, 1999'da Topluluk GSMH'nin %1.27'sine tekabül etmektedir. (Eurostat, 2011)

AB Bölgesel Kalkınma Mekanizmaları:

AB'nde ekonomik ve sosyal uyumu sağlamak için alınan önlemler doğrudan ve dolaylı mekanizmalarla hayata geçirilmektedir. Doğrudan mekanizmalar Yapısal Fonlara dayanmakta olup, AB Bölgesel Kalkınmasında esas ağırlık bu araçtır. Avrupa Komisyonu 2007 raporuna göre; yapısal fonlar 2007-2013 dönemi için

Avrupa Birliği bütçesinin %35'ini oluşturmaktadır. Dolaylı mekanizmalar ise, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Mekanizmaları, Avrupa Yatırım Bankası ve Yeni Topluluk Aracı gibi araçlardan oluşmaktadır.

Bu çerçevede AB bölgesel politikası, bölgeler arası sosyo-ekonomik dengesizlikleri azaltmaya çalışmaktadır ve bu konuda Yapısal Fonlar en önemli araçtır. Bu kapsamda; çalışmanın amacı kullanılan yapısal fonlarla birlikte, seçilen ülkelerdeki bölgeler arası farklılıkları; üyelik öncesi ve üyelik sürecinde bölgelerdeki ekonomik göstergelerin nasıl değişim gösterdiğinin ortaya konulması ve bunun sonucunda Avrupa Birliği üyelik sürecindeki Türkiye için çıkarımlarda bulunulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda çalışmada, Avrupa Birliği'ne 1986 yılında üye olmuş İspanya ve Birliğe 2004 yılında katılmış olan Polonya seçilmiş olup, iki ülkenin bölgelerinin üyelik öncesi ve üyelik dönemlerinde yapısal fonların yönlendirilmesi ile ekonomik göstergelerin değişimi irdelenecektir. Üyelik öncesi müzakere döneminde, İspanya-Polonya bölgesel değişimleri irdelenerek, iki ülkenin deneyimleri ile Türkiye için örnek olacak bir sürecin açıklanmasına çalışılacaktır.

1.1. Tezin Amaç ve Kapsamı

Çalışmada, Avrupa Birliği kapsamında kullanılan yapısal fonların Avrupa Birliği geri kalmış bölgelerinin ekonomik gelişimini nasıl etkilediği ya da nasıl katkıda bulunduğu incelenmiş olup, üyelik öncesi ve üyelik döneminde kullanılan fonlarla bölgeler arası farklılıkların düzeyinin nasıl bir değişim gösterdiğini incelenmiştir. Bu kapsamda, AB üye ülkelerinden İspanya ve Polonya incelenecek ülkeler olarak seçilmiştir. Çalışma sonucu ortaya çıkan ekonomik göstergeler ve yapısal fonların bunlara etkileri çerçevesinde; AB üyeliği müzakereleri sürecinde bulunan Türkiye için çıkarımlarda bulunulması amaçlanmıştır. Çalışmada İspanya ve Polonya bölgelerinin AB üyelik ve üyelik öncesi dönemde kullanmış oldukları yapısal fonların ve buna bağlı olarak ekonomik göstergelerin yıllara göre değişimi incelenecektir. Söz konusu ekonomik göstergeler toplam bölgesel GSYİH değerleri,kişi başi GSYİH değerleri, bölgesel büyüme düzeyleri, bölgesel istihdam göstergeleri değerşkenler olarak kullanılacaktır. 1986 yılı itibari ile AB üyesi olan İspanya için 1989-2006 yılları arasında bölgesel düzeyde kişi başına düşen yapısal fon değerleri ile aynı dönemlere ait kişi başı GSYİH değerleri ortaya koyularak

bölgesel düzeyde kullanılan yapısal fonlar ile bölgesel gelişme düzeyi arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılacaktır.

Yukarıdaki açıklamalara bir örnek olarak Avrupa Topluluğu'na üye oldukları zaman üye ülkelere kıyasla en son sıralarda yer alan İspanya'nın en geri kalmış bölgesi olan Extremadura'nın AB mali araçlarından yararlanarak nasıl bir aşama kaydettiği, Polonya'da görece geri kalmış bölgelerin nasıl bir aşama gösterdiği ve bu bölgelerin AB Bölgesel Politika araçları ile nasıl desteklendiği değerlendirilecektir.

1.2. Hipotez

İspanya ve Polonya'nın üyelik öncesi ve üyelik dönemlerinde yararlanmış oldukları yapısal fonlar, en yoğun kullanıldığı bölgelerde en hızlı ekonomik gelişmelerin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

1.3. Yöntem

AB üye ülkelerinden İspanya 1986 yılı itibariyle AB üyesi olmuş ve hem üyelik öncesi hem de üyelik döneminde yapısal fonlardan yoğun olarak faydalanmıştır. Benzer bir şekilde, 2004 yılında Avrupa Birliği üyesi olan Polonya'nın üyelik öncesi ve üyelik döneminde yararlandığı fonlar sonucu kalkınmada geri kalmış olan bölgelerinin süreç içerisinde hızlı bir gelişim gösterip göstermediği GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) değerlerinin yıllara göre değişimi ile irdelenecektir. İspanya'nın 1986 yılında birliğe üye olması, gerek üyelik öncesi gerekse de üyelik döneminde yapısal fonlardan yoğun olarak yararlanmış olması, demografik yapısı nedeniyle incelenen örneklerden biri olup, Polonya'nın da müzakere dönemini yakın zamana kadar tamamlamış ve 2004 yılında tam üye olmuş olması, tam üyelikle birlikte yapısal fonlardan farklı statüde yararlanıyor olması, Türkiye ile benzer ekonomik ve demografik yapıya sahip olması nedeniyle incelenen ikinci ülke olması uygun görülmüştür. Bunların yanı sıra OECD'nin 2010 yılı göstergelerine göre İspanya ve Polonya'nın uluslararası rekabet indekslerinde Avrupa Birliği'nde öne çıkan ülkeler olması da Türkiye açısından elde edilecek çıkarımlara katkıda bulunacaktır. İspanya ve Polonya'nın hedef bölgeler bazında yapısal fonların kullanılması ile birlikte göstermiş oldukları gelişmeler; istihdam, nüfus, işsizlik oranları ile satın alma gücü paritesine göre Gayri Safi Yurt içi Hasıla (GSYİH), Avrupa Birliği bölgeleri için

ekonomik büyüme göstergeleriyle irdelenecektir. Avrupa Birliği istatistik birimi olan Eurostat'tan temin edilen veriler ışığında söz konusu ekonomik göstergelerle birlikte, bölgesel düzeyde kullanılan yapısal fonların büyüme göstergeleriyle paralellik gösterip göstermediği incelenecektir. Çalışma kapsamında, 1996-2008 yılları arasında satın alma gücü paritesine bağlı GSYİH değerleri AB genelinde bölge bazında incelenecek, daha sonra aynı dönem içerisinde İspanya ve Polonya'nın göstermiş olduğu gelişim ile eş zamanlı Türkiye verileri de paralel olarak ortaya konulacaktır. GSYİH değerleriyle birlikte işsizlik ve istihdam verileri ve 2000-2009 yılları arasında AB genelinde bölge bazında değerlendirilecektir. Bu aşamada AB Nuts-2 bölgeleri arasındaki değişim ve gelişimin ortaya konulması, AB kapsamında ülke ve bölge bazında gelişmişlik düzeyinin nasıl değiştiği genel olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır. AB ülkeleri hakkında ekonomik göstergelerin ve gelişimin ortaya konulmasından sonra tezin konu ülkeleri olan İspanya ve Polonya'da AB üyeliği ile birlikte yapısal fonlardan bölge bazında hangi oranlarda faydalandıkları, kullanılan yapısal fonlarla paralel olarak; AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değerleri ile bölgesel büyüme düzeyleri, toplam bölgesel GSYİH değerleri ile bölgesel büyüme düzeyleri karşılaştırılacaktır. Söz konusu analizlerden sonra 1986 yılında AB üyesi olan İspanya için; 1989-1993, 1994-1999 ve 2000-2006 dönemlerine ait bölgesel düzeyde kişi başına düşen yapısal fon değerleri ile aynı dönemlere ait kişi başı GSYİH değerleri arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılacaktır. Benzer şekilde 2004 yılında AB üyesi olan Polonya için; 2004-2006, 2007-2009 ve 2010-2012 dönemlerine ait bölgesel düzeyde kişi başına düşen yapısal fon değerleri ile aynı dönemlere ait kişi başı GSYİH değerleri ortaya konularak bölgesel düzeyde kullanılan yapısal fonlar ile bölgesel gelişme düzeyi arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılacaktır. Böylelikle AB Yapısal Fonlarının az gelişmiş bölgelerde gelişmeyi olumlu yönde etkileme düzeyi ortaya konarak, politikaların gelişmişlik farklarını azaltmadaki başarısı değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Çizelge 1.1:Çalışmada yapılacak analiz ve ulaşılmak istenen sonuçlar.

	ANALİZ	ULAŞILMAK İSTENEN SONUÇ	KAYNAK
1	Bölgelerin yıllara göre toplam GSYİH değerleri ile bölgesel büyüme değerlerinin karşılaştırılması	Değişkenler arası ilişkinin yorumlanması, mevcut durumdaki değişimlerin değerlendirilmesi	Eurostat (Yıllara göre yayınlanan GSYİH ve bölgesel büyüme değerleri)
2	AB ortalamasına göre bölgelerin kişi başı GSYİH değerleri ile bölgesel büyüme düzeylerinin irdelenmesi	Değişkenler arası ilişkinin yorumlanması, mevcut durumdaki değişimlerin değerlendirilmesi	Eurostat (Yıllara göre yayınlanan kişi başı GSYİH ve bölgesel büyüme değerleri)
3	Yıllara göre yararlanılan kişi başı Yapısal Fon değerleri ile bölgesel büyüme düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması	Yapısal Fonların ekonomik büyümeye etkisi olup olmadığının orta konması	Avrupa Komisyonu Raporları (Yıllara göre bölgesel yapısal fon ve bölgesel büyüme değerleri)

2. AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI

2.1. AB’de “Bölge”, “Bölgesel Planlama” ve “Bölgesel Kalkınma” Kavramları

Etimolojik kökü Latince "regio: çevre alan" anlamına gelen **bölge** çok boyutlu, çok anlamlı ve sınırları güç çizilebilen bir kavramdır. Tarih boyunca Avrupa haritası doğa, arazi yapısı, iklim, su yollarına göre ve istilalardan arazi yapısından yararlanarak korunma gibi yerel faktörlerin etkisiyle şekillenmiştir. Yüzyıllarca değişmeyen bu temel faktörler insanların yerleşim yerlerini seçmelerinde belirleyici rol oynamıştır. Sanayi devrimi ise Avrupa ekonomik coğrafyasını tamamen değiştirmiştir. Bu dönemde, belirli bölgelerdeki enerji kaynakları (kömür), hammadde (madenler), su yolları, liman bölgeleri ve liman şehirleri sanayi için çekim merkezleri haline gelmiştir. Sanayi devrimi öncesi yerleşim yeri seçiminde etkili olan faktörler, günümüzde de etkili olmaya devam etmekle birlikte, bunların etkileri zamanla azalmıştır (Sülün 2005).

Son yıllarda özellikle Avrupa ülkelerinde yapılan çalışmalarda, bölgesel politika kapsamında bölge olarak adlandırılan kavram; yerel ekonomik yapı, altyapı ve fiziksel koşullar, nitelikli işgücü oranı, kültürel koşullar ve yaşam tarzı, yerel faktör fiyatları, nüfus yoğunluğu ve yığılma etkisi gibi kriterlere göre tanımlanmaktadır (Karluk 2005).

Avrupa Birliği'nde bölgeler işlevlerine ve yapılarına göre planlama bölgeleri, yönetim bölgeleri, sınır-ötesi bölgeler, bağımsız bölgeler, türdeş bölgeler ve kutuplaşmış bölgeler biçiminde kümelendirilmektedir (Armstrong 1990).

Kutuplaşmış bölgelerin en önemli özelliği, merkezi kademe ile çevresi ve alt kademeler arasındaki fiziksel ve ekonomik bağımlılıktır. Örneğin Federal Almanya'daki Münih Bölgesi. Türdeş bölgeler ise dağlık bölgeler, kıyı bölgeleri, sınır bölgeleri ya da tarım bölgeleri gibi ortak kimi özelliklere sahip klasik bölgelerdir. Sınır ötesi bölgeler, sınır ötesi işbirliği ile oluşan bölgelerdir. Bu bölgeler aracılığı ile sınır bölgelerinin geliştirilmesine, az gelişmiş altyapının iyileştirilmesine ve kültür alışverişinin sağlanmasına çalışılmaktadır. Yönetim bölgeleri, belli bir tarihsel geçmişe sahip, çoğunlukla yapay olarak oluşturulan bölgelerdir. Fransa'daki

iller bunlara örnek gösterilebilir. Son olarak bağımsız bölgeler, örneğin Korsika, Azora, Grönland, Sicilya ve Sardunya anayasalarda güvence altına alınmışlardır (Armstrong 1990).

Yerleşme merkezleri ile etkinlik alanlarının dengeli dağılımının sağlanması anlamına gelen bölgesel planlama ise Avrupalılık kavramının gelişme araçlarından biridir. Bölge sınırlarının çizilmesinde coğrafi, ekonomik, tarihi, kültürel, yönetsel ve çevresel ölçütlerden bir ya da birkaçı kullanılabilen, bu ölçütler bölgesel planlamanın temel amaç ve önceliklerine göre değişebilmektedir.

DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-Bölgesel Gelişme Özel ihtisas Komisyonu Raporu'na göre; AB'de bölgesel planlama aracı, bölgeler arasındaki kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıkların giderilmesinde olduğu kadar, bölgelerin ekonomik bağımsızlığının desteklenmesi ve iş alanları kurulması sayesinde ekonomik bunalıma karşı koymada da önemli bir rol oynamaktadır. (DPT,2000)

Bölgesel kalkınma kavramı II. Dünya Savaşından sonra ekonomi literatürüne girmiştir. Bölgesel gelişme analizlerinin ortaya çıkmasına, ekonomi biliminin iki alt dalı kaynaklık etmiştir. Bunlardan birincisi; "mekan ekonomisi" veya "bölgesel ekonomi"dir. İkincisi, ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra geliştirilen, "makro ekonomik büyüme ve kalkınma teorileri"dir (Sülün 2005). Bu bağlamda iktisadi ve sosyal kalkınma sorunu, mekansal boyut kazanmış, bölgesel ve yerel ekonomik büyüme teorileri ortaya atılmıştır (K. J. Allen and T. Hermansen 1968).

"Yerleşme Ekonomisi" ya da "Alan Ekonomisi" olarak da tanımlanan bölgesel gelişme olgusu, endüstrileşme süreci ile birlikte önem kazanmıştır. Adam Smith, Milletlerin Zenginliği (Wealth of Nations 1776, La Richesse des Nations) adlı eserinde ulaşım olanaklarına geniş yer vermiştir. Adam Smith kentlerin oluşması sorunları ve bir yerleşme merkezinin önemi ile ülkenin öteki bölümleri arasındaki ilişkilerin yoğunluğu arasında orantı kurmaya çalışmıştır. İlk uygarlıkların Akdeniz kıyılarında oluşmasını, deniz yolu ve nehir yolu ulaşımının pazarın büyüklüğünü ve işbölümünü arttırarak uygarlaşmayı kolaylaştırmasına bağlamıştır. Smith, alanda farklılaşmanın ilk nedeninin ulaşım kolaylığı ile işbölümüne bağlı olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. Adam Smith'ten sonra, klasik ekonomistler arasında David Ricardo'nun da alansal ilişkiler konusuna önemli katkıları olmuştur (Aktaran: Dinler 1986).

Bölgesel kalkınmanın ilk uygulamaları ise ABD'de Meksika yakınlarındaki Tennessee Vadisi'nde Tennessee Vadisi Kurumu'nun (Tennessee Valley Authority-TVA) 1930'larda kurulmasıyla başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da bölgesel kalkınmanın önemi üzerinde durulmuş, gelişmiş bölgeler ile geri kalmış bölgeler arasındaki gelişme düzeyi farklılıklarını azaltmaya yönelik politikalar oluşturulmuştur. Bugün, büyük çoğunluğu Avrupa'da olmak üzere 500'ün üstünde bölgesel ve yerel ekonomik kalkınma ajansı bulunmaktadır (Sülün 2005).

1980'lerden sonra AB'nde sürdürülen bölgesel kalkınma politika ve yaklaşımlarında Birliğin politikalarına bölgesel bir yaklaşım dahil edilmiş ve bölgelerin kalkınmışlık düzeyleri ortak hedeflerin belirlenmesinde önemli rol oynamaya başlamıştır. Birlik üyeleri arasında, bölgesel kalkınma politikaları planlanırken, bir bölgenin kalkınması diğer bölgelerin kalkınmasına zarar vermeyecek şekilde ele alınmaya başlanmış ve mali destek mekanizmaları ile, AB'nin bölgesel politikaları somut olarak uygulanmaya başlanmıştır.

Avrupa Birliği'nin bölgesel kalkınma politikaları temel yaklaşım olarak az gelişmiş bölgelere altyapı yatırımları ile başlamış, zamanla bu yatırımların sosyal kalkınma araçları ile desteklenmesi yönünde değişim yaşamıştır. 1980'li yıllardan sonra AB'de "bölge" kavramının değişen anlamı ve yeni "bölgesel planlama" yaklaşımları ile "bölgesel kalkınma"nın yeni referanslara göre tanımlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Küreselleşme, neo-liberalizm, bilgi toplumuna geçiş, yapısalcılık ve yeni bölgecilik akımlarının etkisi, Avrupa Birliği'nin genişleme ve derinleşme eğilimleri, hem bölge kavramının yeniden tanımlanmasına; hem de bölgesel planlama, bölgesel kalkınma politika ve uygulamalarının yeni açılımlara yönelmesine neden olmuştur (Archer and Butler 1992). Bölgesel kalkınma yaklaşımı, ekonomik faaliyetlerin adil dağılım göstermemesi sonucunda ortaya çıkarken; metropol bölge, kent-kasaba ve köy gibi yerleşme hiyerarşisinin biçimlenmesi ile de toplumların gündemine yerleşmiştir. Başka bir deyişle "polarize (kutuplaşmış) bölgeler" ortaya çıktıkça, gelişmişlik farklarını giderme ihtiyacı doğmuştur. Perroux (1958) ekonomik gelişme hakkındaki görüşlerini "ekonomik gelişme, her yerde aynı anda görülmez, farklı şiddetlerde çeşitli nokta ya da kutuplarda oluşur, çeşitli yollardan değişen nihai etkilerle tüm ekonomiye yayılır" şeklinde dile getirmektedir.

Avrupa Mekansal Kalkınma Perspektifi'nin (ESDP) 1999 yılında hazırlamış olduğu rapora göre; bölgesel kalkınma kavramının önemi bölgeler arası farklılıklarla önem

kazanmış, bölgeler arası farklılıklar ise en net şekilde kişi başı GSYİH değerleri ile ortaya konulabilmektedir. Bölgeler arası farklılıklarla ilgili ticari aktivitelerin yoğunlaşmasıyla oluşan merkez bölgelerinin kutuplaştığı ve ekonomik temelin bu merkezlerde yürütüldüğü görülmektedir. Ayrıca söz konusu bölgeler, tüm Avrupa bölgelerini de yönetir durumda olmuşlardır. Öte yandan, yeni bölgecilik anlayışı kapsamında geliştirilen politikalar ve alınan tedbirlerle, üye ve aday ülkelere yönelik mali ve kurumsal araçlar gündeme gelmiştir. Bütünleşme ve genişleme sürecinin getirdiği dinamikler çerçevesinde, az gelişmiş bölgelerdeki üretim ve altyapı sorunlarına yönelik yatırımlardan ziyade, yenilikçi ve bilgi/ağ teknolojileri temeline dayanan yeni uygulamalar bölgesel kalkınma politikalarının önceliklerini oluşturmaya başlamıştır. 1990'ların sonlarına gelindiğinde ise yeni teknolojiler, bilgiye ve buluşa dayanan özendirici yöntemler AB bölgesel kalkınma politikalarında kullanılan araçların temelini oluşturmaktadır. Bunun yanında kaynakların yoğunlaşması ve yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar üstü düzeyde ortaklıklar kurulması, yetki devri (subsidiarity), yönetim (governance), merkezi olmayan idari yapılanma, özelleştirme, deregulasyon (deregulation) ve yerellik (locality) 1990'larda, bölgesel kalkınma politikalarının geliştirilmesinde temel prensipler olarak karşımıza çıkmaktadır. (Keleş, 1997)

Bölgesel kalkınma politikalarının öncelikleri, bugün AB toplantılarının gündeminde önemli bir rol oynamaktadır. AB bütçesinin üçte birine yakın bir bölümünü oluşturan mali araçlar aracılığıyla uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede, bölgeler gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırılmakta, altyapı yatırımlarından, yeni iş imkanlarına, yerel kalkınmadan küçük ve orta ölçekli firmalara kadar pek çok alanda projeler desteklenmektedir. Ayrıca, Birliğe son katılan üyelerin mevzuat uyumlarının sağlanması, idari yapılarının desteklenmesi, kapasitelerinin artırılması da hedeflenmektedir. Aday ülkeler için ise, Katılım Öncesi Mali Yardımlar kapsamında, bölgesel kalkınma politikaları ile ekonomik gelişme ve uyum amaçlanmaktadır. Bölgesel kalkınma politikaları kapsamında bahsi geçen mali yardımlar adaylık süreci ve müzakereleri devam etmekte olan ülkeler için uygulanmaktadır. Avrupa Birliği üyeliği ile birlikte söz konusu adaylık sürecindeki ülkeler, tam üyelik statüsünde birçok fondan yardım alabilmektedir.

2.2. AB’de Bölgesel Politikanın Ortaya Çıkışı

AT’nin kuruluşundaki esas amaç; bir ortak pazar oluşturarak verimliliği arttırmak ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmaktır. Ancak bu amaca ulaşırken ekonomik faaliyetler üye ülkeler ve bölgeler arasında dengeli dağılmamış, belirli bölgelerde yoğunlaşmış ve böylece ülkeler ve bölgeler arasında gelişmişlik farklılıkları ortaya çıkmıştır. Topluluk düzeyinde bölgesel farklılıklar, ulusal düzeydeki farklılıklardan daha fazladır. (Sülün 2005).

Avrupa çapında dayanışmanın bir ifadesi olarak, AB Bölgesel Politikasının amacı ise ekonomik ve toplumsal kalkınmanın Avrupa bütünleşmesinin temel unsuru olduğu bir Avrupa’nın kurulmasıdır.

Ortak pazarın kurulmasından önce ekonomik faaliyetler ulusal kapsamda gelişmiş olup; ekonomik etkinlikler daha çok gümrük engelleriyle uluslararası rekabetten korunan bölgelerde toplanmıştır. Sınırların açılmasıyla, gerek AB ve gerek yabancı (özellikle ABD ve Japonya) firmalar, ekonomik faaliyetleri için doğal olarak alt yapısı en çok gelişmiş ve nitelikli insan gücünün en fazla bulunduğu bölgeleri tercih etmişlerdir. Böylece yoğunlaşma, yoğunlaşmayı davet etmiş; pazarın büyümesi ise yoğunlaşmayı daha da hızlandırmıştır.

1960’lardan itibaren devletler bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını, ortak pazar mekanizmalarının işleyişini tehdit ettiği gerekçesiyle kendi gayret ve kaynaklarıyla ortadan kaldırmaya çalışmışlar; ancak bu yeterli olmamış ve Topluluk ölçeğinde ortak bir bölgesel politika geliştirme gereksinimi ortaya çıkmıştır (George 1991). Bir başka çalışmada, 1970’li yılların ortalarından itibaren bölgeler arası gelişmişlik farklarının önemli hale geldiği, sanayi yatırımlarının merkezi bölgelere yoğunlaştığı belirtilmiştir. Avrupa’da yatırımların görece gelişmiş bölgelere yönelmesinden geri kalmış bölgelerin rekabet güçlerinin olumsuz etkilendiği belirtilmiştir (Terrasi, 1999). Bununla birlikte bölgesel gelişmişlik farklılıkları, AB’ye yeni üyelerin katılımıyla özellikle Birliğin güneye doğru genişlemesiyle daha da belirgin bir hal almıştır (Karluk 2005). Bu amaçla, AB, üye ülkelere yönelik bölgesel politikanın yanında, aday ülkelerin de yararlanması amacıyla programlar geliştirmiştir.

Tüm bu gelişmeler meydana gelirken Avrupa’da, Topluluk çapında bir bölgesel politikanın yürütülmesine gerek olup olmadığı konusunda da çeşitli görüşler ileri

sürülmüştür. Bir görüşe göre bölgesel politika müdahaleci bir politikadır (Williams 1991). Bu fikre göre bölgesel farklılıklar, pazar sisteminin engellenemez ve doğal sonuçlarıdır. Zaman içinde piyasa; iş göçü, sermaye yatırımı ve ticaretin yayılması gibi faktörlerle az gelişmiş bölgeleri otomatik olarak canlandıracak ve bölgeler arası farklılıklar piyasa güçleri ile kendiliğinden ortadan kalkacaktır (görünmez el teorisi). Teoriye göre, Neo-klasik iktisatın varsayımı ile serbest faktör hareketliliği bölgeler arasındaki farklılığı denge durumuna getirecektir. Bu nedenle bölgesel farklılıkların oluşması o zamana kadar tolere edilmesi gereken doğal bir süreçtir (Williams 1991). Bu görüşe göre; bu doğal süreçte Topluluk çapında bir bölgesel politika yürütülmesine gerek yoktur.

Topluluk çapında bir bölgesel politika yürütülmesi gerektiği görüşünü destekleyenler ise piyasanın uzun vadeli bölgesel problemleri tek başına çözebileceğine inanmamaktadırlar (George 1991).

AB Bölgesel Politikasının geliştirilme nedenlerine yönelik olarak aşağıda belirtilen yaklaşımlar ileri sürülmüştür:

2.2.1. Menfaat (Çıkar) yaklaşımı

Avrupa'nın ulus devletlerinin ekonomileri giderek bütünleşmekte ve bu bütünleşme, hızlı gelişen ticaret bağlantıları, serbestleşen sermaye dolaşımı, tek pazar gibi AB girişimleriyle teşvik edilmektedir (Keating and Loughlin 1997). Bu yaklaşıma göre düşük gelirli ve yüksek işsizlik oranlı dezavantajlı bölgeler üye ülke vatandaşlarının menfaatlerini zedelemektedir. Çünkü vatandaşların diğer üye ülkelerdeki bölgesel problemlerin azaltılmasında menfaatleri vardır (Armstrong 1995). Keating ve Loughlin'e (1997) göre tek pazarın uygulanmasının getirdiği "bir ülkenin vatandaşlarının ekonomik durumlarının iyi olmasının diğer üye ülkelerin de refah içinde olmasına bağlı olduğu" fikri bölgesel politikanın oluşturulma nedenlerinden biridir. Bu yaklaşımda; AB Bölgesel Politikası, bir ülkenin, başka bir ülkenin bölgesel seviyede sürdürdüğü ekonomik faaliyetlerine dahil olmasını sağlayan bir mekanizma olmaktadır (George 1991).

Bu yaklaşıma göre AB ne kadar çok bütünleşirse, Birlik içinde bu faydaların yayılma etkileri de o kadar fazla olur (George 1991). Faydaların yayılması ise üç şekilde olabilir: Adalet ve eşitliğin yayılması, verimin yayılması, ekonomik olmayan faydaların yayılması.

AB'de, bütünleşmenin faydalarının bölgeler ve ülkeler arasında adilce dağıtılması gerektiği düşüncesi hakim olduğu için bölgesel dengesizliklerin giderilmesi ile “*eşitliğin ve adaletin yayılması*” sağlanmış olacaktır (Karluk 2005). Ekonomik açıdan refah olan üye ülke vatandaşlarının daha fakir bölge ve ülkelerin vatandaşlarına yardım etmeleri ve onların ekonomik durumlarını geliştirmeleri kendilerine de fayda sağlamaktadır. Böylece bölgesel problemlerin azaltılması, “*verimin daha refah bölge ve ülkelere de yayılması*”nı sağlamaktadır (Sülün 2005). AB Bölgesel Politikasının bazı faydaları ise “*ekonomik olmayan faydaların yayılması*” şeklinde gerçekleşmektedir. Bölgesel farklılıkların azaltılması sosyal, ekonomik ve politik anlamda AB'de daha iyi bir uyum sağlanmasını mümkün kılmaktadır. Kendilerini terk edilmiş hisseden bölgelerin “*bütünleşme*” ve “*Birleşik bir AB*” için işbirliği yapma şansı ve isteği daha az olmaktadır (Karluk 2005). Bu halde, daha refah bölgelerin vatandaşları da mevcut olan AB'yi koruma ve genişletme çabaları için AB'nin bölgesel politikasını destekleyecektir.

2.2.2. Ekonomik yaklaşım

AB'nin dezavantajlı bölgeleri, üye ülkeler arasında eşit bir şekilde dağılmış şekilde değildir. Bölgesel politika ise, uygulamada maddiyatı yüksek olan bir program olup, genel olarak kaynakların kamu sektörü bütçesinden karşılanmasını gerektirmektedir. Oysa geri kalmış bölgelerin yoğun olduğu ülkeler, kamu sektörü bütçesi üzerinden aktif bir bölgesel politika finanse etmekte doğal olarak zorlanmaktadır. Örneğin Yunanistan ve Portekiz gibi bütçe açıkları en çok olan ülkeler tek başlarına etkin bir bölgesel politika yürütememiştir. Bu nedenle bu yaklaşıma göre, bölgesel politikayı tamamen ülkelerin kendi hükümetlerine bırakmak etkin olmayacaktır. Bölgesel farklılıkların azaltılması ancak AB'nin en refah bölgelerinden, en geri kalmış bölgelerine fon ve kaynak tahsis etmesiyle mümkün olabilecektir (Sülün 2005). Pose'ye göre (1998), 1980'li yıllara göre 1990'lı yıllarda yapısal fonlar ekonomik olarak geri kalmış bölgelere daha yoğun olarak aktarılmaya başlanmış ve bölgesel politika olarak bölgeler arası gelişmişlik farkının azaltılması hedeflenmiştir. Dallerba ve Gallo'nun (2003) belirttiği gibi, 1989-1999 yılları arasında AB bütçesinin %68'i GSYİH göstergelerinde AB ortalamasının %75'inin altında kalan bölgelere yapılmıştır. En çok yardımın en az gelişmiş bölgelere yapılması AB Bölgesel Politikasını etkin ve başarılı kılmaktadır.

2.2.3. Koordinasyon yaklaşımı

Bu yaklaşımın temelinde, AB'nin, ulusal düzeyin üzerinde (supranational: uluslar üstü) “bir nevi koordinatör ajans gibi” hareket ederek bölgesel politikanın etkisini artırma potansiyeline sahip olması yatmaktadır (Molle 1991, Sülün 2005). Şöyle ki; bölgesel politika girişimleri üye ülkelerde çeşitli kuruluşlar tarafından üstlenilmektedir. Bölgesel politikanın aktörleri üye ülkelerin hükümetleri, yerel hükümetler, yerel konseyler, kalkınma ajansları ve giderek artan özel sektör kuruluşları ile ortak girişimlerdir. Bunlar arasında koordinasyon eksikliği ise büyük kayıplara yol açmaktadır. Bu nedenle, bu yaklaşıma göre, AB ulusal düzeyin üzerinde (supranational) koordinasyon rolünü üstlenirken aşağıdaki hususların da bir arada yürütülmesine dikkat etmektedir (Molle 1991):

·AB Bölgesel Politikasının diğer AB politikaları ile koordinasyon içinde olması (tarım, sosyal politika vb.),

·AB Bölgesel Politika faaliyetlerinin üye ülkelerin ulusal bölgesel politikaları ile koordineli şekilde yürütülmesi,

·Devletlerin ulusal bölgesel politikalarının kendi aralarında koordineli yürütülmesi (özellikle birbirleriyle sınırları olan ülkelerde),

·AB Bölgesel Politikasının, devletlerin ulusal bölgesel politikaları ve özel bölgesel ve yerel organizasyonlar arasında koordineli bir şekilde yürütülmesi.

2.2.4. Bütünleşme yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre AB'nin Bölgesel Politikayı üstlenmesi, bütünleşme sürecinin kötü etkilerini (ters etkiler-adverse effects) azaltmaktadır. Bu yaklaşım iki varsayıma dayanmaktadır: Birincisi, ekonomik bütünleşme sadece kendi araçlarına bırakılırsa bölgesel farklılıkların daha çok artacağı varsayımdır; ikinci varsayım ise, AB'nin, bölgesel bütünleşme süreci konusunda üye ülkelere daha başarılı olduğu düşüncesidir.

2.3. Bölgesel politika uygulamalarında başvuru alan bölge sınıflandırma sistemi (NUTS)

AB’de, bölgelerin sınıflandırılması yapmak amacıyla 1970’lerin başında İngilizce kısaltılmış şekli olan NUTS (Nomenclature of Territorial Statistical Units) Eurostat

tarafından, Topluluk için bölgesel istatistikler üretmek amacıyla, ulusal otoritelerle varılan anlaşmalara dayanarak geliştirilen kapsamlı bir sistemdir. AB Komisyonu, Avrupa Topluluğu’nu istatistiksel ilkelere göre bölümlere girişiminde bulunmuş olup; bu bağlamda, büyüklüklerinden (sayısal verilerinden) hareketle belirli bakış açısı altında Avrupa Topluluğu’nun o günkü alanını bölümlere ayıran “istatistiksel bölgeler” geliştirilmiştir.

Avrupa Birliği, kendi bölgesel politika çerçevesindeki girişimlerinin uygulama esasları olarak, “NUTS” sınıflandırmasını kullanmaktadır. NUTS, Avrupa Birliğinde bölgesel politikaların uygulanabilmesi amacıyla, bölgelerin sınıflandırılmasına yönelik bir tanımdır. Bu kapsamda üç çeşit sınıflandırma söz konusu olup; NUTS 1, kendine yeterli ekonomik güce sahip nüfusu 3-7 milyon arasındaki bölgeleri, NUTS 2, daha çok iller düzeyindeki nüfusu 800 bin ile 3 milyon arasındaki idari bölümleri, NUTS 3 ise, kırsal temelde olup nüfusu 150 bin ile 800 bin arasındaki yönetsel birimlere denk gelmektedir.

Çizelge 2.1: NUTS düzeyleri nüfus eşikleri.

<i>Düzy</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>
<i>NUTS 1</i>	<i>3 Milyon</i>	<i>7 Milyon</i>
<i>NUTS 2</i>	<i>800.000</i>	<i>3 Milyon</i>
<i>NUTS 3</i>	<i>150.000</i>	<i>800.000</i>

Kaynak: URL-1: <http://www.europa.eu.int/eur.lex>

Bu sınıflandırmanın oluşturulma düşüncesinin temelinde, büyük ve zengin Alman eyaletlerinin, çok küçük Fransız bölgeleriyle ortalama olarak paralelleştirme yolunu açma girişimi olduğu belirtilmektedir. Bu yüzden, Fransa, İspanya, İtalya ve Yunanistan örneğinde olduğu gibi, ilgili ülkeler için de hiç ya da kesinlikle bir önemi olmayan birer yönetsel yapı olarak, düzeyler tanımlamak durumunda kaldığı ileri sürülmektedir. Bu sınıflandırma, daha sonraları 1989 Kasım’ında iki Almanya’nın tekrar birleşmesinden sonra güncellik kazanmıştır.

NUTS bölgeleri normatif bölgelerdir ve siyasi iradeyi yansıtmaktadır. Normatif bölge sınırları, yerel idarelere ve yerel topluluklara verilen görevlere, bu görevleri etkin ve ekonomik olarak yürütecek nüfus büyüklüğüne, tarihi, kültürel ve diğer faktörlere göre belirlenmektedir. Bu bölgeler genellikle ilgili ülkenin idari sistemi içindeki durağan yapıdan oluşmaktadır. Özellikle bölgesel politika ile ilgili olarak,

hükümetin belirli düzeylerinin yetkilerinin ifa ettiği yerlerdir. Bu nedenle, normatif ya da idari bölgeler, ulusal istatistik kurumları tarafından, istatistikî bilgi derlemesi konusunda temel olarak dikkate alınmışlardır. Mevcut istatistikî veriler ve bölgesel politikaların uygulanmasına ilişkin pratik nedenlerden dolayı, üye ülkelerdeki NUTS sınıflandırılmasında büyük ölçüde kurumsal bölünmeler yani normatif kriter esas alınmıştır.

NUTS 1 düzeyi, Almanya'da eyaletleri, Belçika'da bölgeleri, İspanya'da özerk toplulukları ve diğer üye devletlerde kısmen aynı büyüklükteki yönetsel bölümlerlerden oluşan yapay birleştirmeleri kapsamaktadır. Luxemburg, İrlanda ve Danimarka gibi küçük üye devletlerde NUTS 1 düzeyi, bu ülkelerin bütün toprağına karşılık gelirken, Türkiye'de birden fazla ilden oluşan 12 alt bölgeye denk gelmektedir. NUTS 2 düzeyi, Almanya'da illere (Regierungsbezirk), Fransa ve İtalya'da bölgelere, Belçika ve Hollanda'da illere (Province) ve ayrıca diğer üye devletlerde eşdeğerdeki yönetsel bölümlerlere karşılık gelirken ülkemizde komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup 26 adettir. NUTS 3 düzeyi, Almanya'da ilçelere (Kreis), Türkiye'de ve Fransa'da illere (departmanlara), diğer üye devletlerde benzer yönetsel bölümlerlere karşılık gelmektedir.

Avrupa Birliği'nde üye ülkeler arasında ekonomik ve sosyal uyumun geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ülkeler ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının ortadan kaldırılması ekonomik ve sosyal gelişmenin teşvik edilmesi, AB'nin başlıca hedefleri arasındadır. 1986 yılında kabul edilen Tek Avrupa Senedi'nde belli başlı Topluluk politikaları arasında ekonomik ve sosyal uyumun sağlanması hedefi benimsenmiştir. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'nda ise daha da ileri bir adım atılarak ekonomik ve sosyal uyum ile ekonomik ve parasal birliğin oluşturulması arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur. Antlaşmaya, bu amacın gerçekleştirilmesi için bazı kriterler ve takvim de konmuştur. Aynı zamanda, giderek artan yatırımlar ve uyumlaştırma politikaları sonucunda,

Birliğin nispeten daha fakir ülkelerini, zengin ülkeleri izlemeye ve onların durumuna kendilerini uydurmaya yönelmektedir. Bütün bunlar, görece geri kalmış ülkeleri ve onların bölgelerini aradaki açıkları kapatmak yönünde teşvik etmekte, bu ülkeleri yeni yatırımlara yönlendirmekte, büyüme ve gelişme konusunda onları yönlendirmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi ise; altyapıların modernleştirilmesini, geliştirilmesini ve büyük çaplı ilave yatırımlar yapılmasını

gerekli kılmaktadır. Öncelikle AB kriterleri çerçevesinde ekonomik yapı ve gelişimlere göre Hedef-1 ve Hedef-2 bölgelerinin tanımlanması gerekmektedir.

Hedef 1 Bölgeleri;

“Gelişmesi Geri Kalmış Bölgeler” olarak tanımlanmaktadır. Bu bölgeler 100 milyona ulaşan nüfusları ile Avrupa Birliği toplam nüfusunun yaklaşık %25’ini oluşturmaktadır. Birlik içinde geniş bir alana yayılmakta olup, Birliğin çevre bölgelerinde yoğunlaşmışlardır. Özellikle zayıf altyapı, düşük nitelikli işgücü ve kurumsal yetersizlikler olmak üzere üç temel olumsuz yapı ile sınıflanmaktadırlar. “Hedef 1” kapsamına giren bölgeler birlikte ele alındığında üretim seviyesi sürekli olarak Birliğin geri kalanından düşüktür. Yapısal fonlar açısından toplam kaynakların yaklaşık %68’i bu bölgelere yönlendirilmiştir. Bu bölgelerin coğrafi dağılımlarına bakıldığında İspanya, Portekiz, Güney İtalya, Yunanistan, Eski Doğu Almanya, İrlanda olduğu ve bu ülkelerin Birliğin çevre bölgeleri olarak tanımlanan coğrafyasında yer aldıkları görülmektedir. (Eurostat,2011)

Hedef 2 Bölgeleri;

Endüstriyel çöküşten etkilenen ve yeniden yapılandırılması amaçlanan bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Bu bölgelerin %50’sinden fazlasında demir, çelik, tekstil, konfeksiyon, ulaşım araçları üretimi söz konusudur. Bu endüstriler Birlikteki toplam üretim işgücünün ortalama %50’sine ulaşmaktadır. 1986-1992 arasında söz konusu tesisler çok fazla işçi kaybettiğinden dolayı bu bölgeler desteklenmesi gereken bölgeler olarak tanımlanmışlar ve bu bölgelere toplam yapısal fonların yaklaşık %11’i yönlendirilmiştir. Coğrafi olarak, Almanya başta olmak üzere, İngiltere, Hollanda, Danimarka, Kuzey İtalya ve Fransa’nın kıyı bölgeleri öne çıkmaktadır. (Eurostat,2011)

2.4. Avrupa Bölgesel Entegrasyonu ve Bölgesel Yakınsama

Avrupa Birliği ölçeğinde, bölgesel yakınsama kavramıyla ilgili iki yaklaşım tartışılmaktadır. Birincisi, geleneksel yaklaşım olarak tanımlanmakta olup, bu yaklaşım tipik bölgesel analiz yöntemi olarak kullanılmaktadır. Söz konusu kavram genellikle bölge bilimi literatüründe yer bulmuştur. Bu yaklaşıma referans olarak Molle, Van Holst ve Smit’in (1980) yayınladığı kaynak düşünülmektedir. Bununla birlikte, Suarez-Villa ve Cuadrado Roura (1993) ve Dunford (1995) diğer önemli

katkı sağlayıcılarıdır. Bölgesel farklılıkların Avrupa Komisyonu tarafından değerlendirilmesi ile periyodik aralıklarla benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmalarla ilgili, 1991 yılında Barro ve Sala-i-Martin'in ortaya koydukları çalışma, yakınsama kavramıyla ilgili olarak uluslar arası ve bölgeler arası anlamda dönüm noktası olmuştur. Bu kritik yaklaşımın çıkış noktası, makroekonomistler ve buna bağlı ekonomik gelişmelerdir.

Avrupa'da bölgesel yakınsama konusunda son yıllarda birçok çalışma yapılmış ve birçok sonuca ulaşılmıştır. Bu bağlamda, geleneksel yaklaşım ve beta-yakınsama yaklaşımları ön plana çıkmıştır. Bunlarla birlikte üçüncü bir yaklaşım olarak beta-yakınsamanın eleştirisi yaklaşımı ortaya konmuştur.

2.4.1. Geleneksel yaklaşım

Geleneksel yaklaşım çalışmaları Molle (1980) ile başlamıştır. Bu çalışma, Birliğin dokuz üyesi için 76 bölgede; 1950,1960 ve 1970 yıllarındaki gelişmelerin analiz edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Üstelik üç ülke, -İngiltere, İrlanda ve Danimarka- çalışmanın yapıldığı yıllarda henüz tam üye olmamakla birlikte, bölgesel farklılıkların ortaya konması açısından sürekli bir veri teşkil etmiştir. Çalışmalarda, kişi başı üretim ve istihdam verileri yoğunlukla kullanılmıştır. Çalışmalar bu verilerle bölgesel farklılıklarda ciddi bir artış olduğunu ortaya koymuş, özellikle 1950-1960 yılları arasında farkın en üst düzeyde olduğunu göstermiştir. Bölgesel büyüme oranları incelendiğinde, bölgesel farklılaşmalardaki artış kavramı genel olmakla birlikte, yüksek kişi başı GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) verileri, düşük kişi başı GSYİH verileri ile revize edilmiştir. Üstelik, Theil indeksine göre kişi başı GSYİH seviyelerine göre toplam bölgesel farklılık, GSYİH/Nüfus parametresi %55'den, %60'a, GSYİH/İstihdam Edilen Nüfus'a oranı ise %57 den %60'a yükselmiştir. Bu çalışma dizini, Molle tarafından ortaya konmuş ve diğer yazarlar tarafından desteklenmiştir.

İlerleyen yıllarda, 1981-1985 yılları arası daha güvenilir verilerle ve üç yeni ülkenin Birliğe katılmasıyla çalışma genişlemiştir. Fakat Bölgesel Yakınsamayla ilgili kilometre taşlarından biri de 1970'lerin ortalarındaki "Birinci Petrol Krizi" olup, yapısal anlamda Avrupa ekonomisine yeni bir boyut kazandırmıştır.

Avrupa'da Bölgesel Yakınsama ile ilgili, iki farklı çalışma benzer sonuçlar vermiştir. Suarez-Villa ve Cuadrado Roura (1993) ile M. Dunford (1995), Molle'den, farklı

olarak on iki üye ülkenin daha çeşitli verilerini kullanarak, 1970’li yılların sonlarında “Bölgesel Yakınsama” kavramının sona erdiğini ve “Divergence” (“Ayrışma”) kavramının 1980’lerin ilk yıllarında oluşmaya başladığını vurgulamıştır. Bölgesel farklılıkları ölçmede, ulusal faktörler önemli rol oynamakla birlikte, bölgeler arası ilişkilerin de önemli bir aktör haline geldiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, 1973’te başlayan ekonomik kriz bölgeler arası eşitsizlikte yeni bir belirleyici haline gelmiştir. Metropolitan bölgelerin güç kazanması, Güney Almanya’da, Kuzey Doğu İtalya’da, Güney Fransa’da ve Akdeniz İspanya’sında yeni güçlü bölgelerin oluşması ve eski sanayi bölgelerinin etkinliğinin azalması bu sürecin sonucunu oluşturmuştur.

2.4.2. Beta yakınsama yaklaşımı

Beta Yakınsama Yaklaşımı’na göre, Barro ve Sala-i-Martin’in 1991 yılındaki çalışması, bölgesel yakınsamayı test etmiştir. Öncelikle, uluslararası yakınsamayı ve büyümeye neo-klasik yaklaşımı irdelemişlerdir. Büyüme teorisi bununla birlikte, Romer (1986) ve Lucas’ın (1988) içsel büyüme teorileriyle boyut kazanmıştır. Tüm bu modeller yakınsamayı dolaylı olarak ispatlamakta, yakınsama ve ayrışmanın kişi başı GSYİH üzerindeki etkilerini tahmin etmektedir.

Neo klasik büyüme modeli ile yakınsama modeli arasında, Barro ve Sala-i-Martin’in çalışmaları konunun daha açık şekilde anlaşılmasını ve “B-coefficient” yaklaşımının oluşmasını sağlamıştır. Bundan sonra, ekonomik analizlerin amacı sadece büyüme oranı ve GSYİH arasındaki basit ilişkiyi tahmin etmek değil, daha karmaşık kişi başı gelir seviyesi ile, çalışabilir nüfus yani verimli işgücü kriterleri vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu yöntemi, Sala-i-Martin ve Barro bölgesel ekonomi ile tanıştırmıştır. Bununla birlikte, bölgesel verilerin ulusal verilere göre daha ölçülebilir olduğu da bir gerçektir. Bu bilgiler ışığında, bu hipotezin düzenli verileri olan ülkeler için daha kullanılabilir olduğu ortadadır.

Öte yandan, farklı ülkelerin beta yakınsama değerlerini tahmin etmek daha kolaylaşmış, yakınsama ise göreceli bir hal almıştır. Bölgesel yakınsamaya geri döndüğünde, Barro ve Sala-i-Martin yöntemleri 1950-1960, 1960-1970, 1970-1980 ve 1980-1985 yılları arasında Avrupa ülkelerinin 73 bölgesinde uygulanmıştır. Ülke ekonomilerinin etkisinde beta-coefficient değerinin %2 nin altında olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu sonucun ABD ve Japonya bölgeleri ile benzer sonuçlar verdiği tespit edilmiştir.

Barro ve Sala-i-Martin yaklaşımına bir diğer önemli katkı ise Armstrong'dan(1995) gelmiştir. Armstrong söz konusu çalışmaya üç üye ülke, Yunanistan, Portekiz ve İspanya'yı da eklemiş, 1950-1970, 1970-1990 ve 1975-1972 yılları için 85 bölgede benzer çalışmayı yapmıştır.

Avrupa'da bölgesel yakınsama kavramının mekansal faktörleri Neven ve Gouyette (1995) tarafından sorgulanmıştır. Barro-Sala'nın yakınsama denklemine ek olarak iki farklı Avrupa Bölgesi'nde (NUTS II) 43 güney ve 98 kuzey bölgede, 1980-1985 ve 1985-1989 yılları arasında yapılmıştır. 1980'lerin başında yakınsama şeklinde ortaya çıkan göstergeler, fakir bölgelerde 1980'lerin sonlarında yakınsama modelini gerçekleştiremediğini ortaya koymuştur. Ertur ve Gallo'nun (2003) çalışmasında ise, 1980-1995 yılları arası kişi başı GSYİH değerleri ve mekansal dağılım sorgulanmış, klasik beta yakınsama yöntemi en küçük kareler modeliyle desteklendiğinde HSYİH açısından en düşük bölgelerin en hızlı GSYİH değişim değerlerine ulaştığı ve uzun vadede zengin ve öncü bölgelerle rekabet edebilir hale gelecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

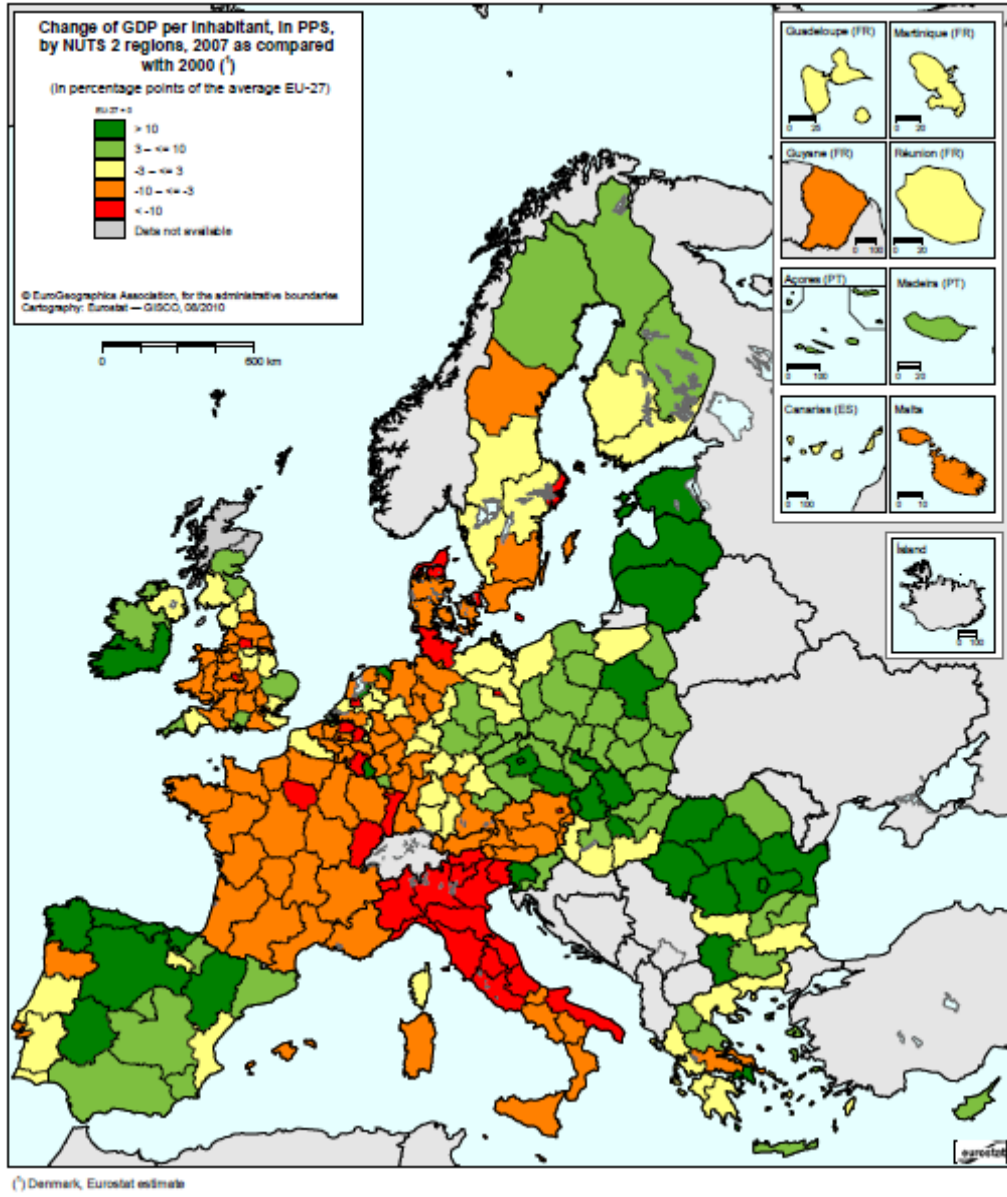
2.4.3. Beta yakınsama yaklaşımı'nın eleştirisi

Barro ve Sala-i-Martin'in yöntemi düşünüldüğünde, en sistematik ve geniş açılı eleştiri D. Quah (1996) tarafından yapılmıştır. Çalışmada farklı ekonomiler için Beta-Coefficient modelinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca hiçbir bölgenin diğer bölgelerden bağımsız hareket edemeyeceği ve tek başına değerlendirilemeyeceği belirtilmiştir. Quah'a göre, yakınsamayı analiz etmek için ekonomiye girdi teşkil eden tüm değişkenlerin incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Quah'ın yaklaşımı son yıllarda ciddi ölçüde dikkat toplamış ve Fingleton (1999) bu çalışmaya katkıda bulunmuştur. Benzer veriler kullanılarak 1975-1987 yılları arasında düzenli veri sağlayan ülkelerde yavaş da olsa yakınsama olduğu belirtilmiştir.

2.4.4. Yakınsama ve bölgesel GSYİH ilişkisi

2000 yılı itibariyle satın alma gücü paritesine bağlı Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) göstergelerinde, 2008 ekonomik kriz öncesi son yıllardaki ekonomik gelişimlerden dolayı ciddi değişimler olmuştur. Avrupa Birliği üye ülkelerinin bazı kırsal bölgelerinin söz konusu ekonomik gelişmelerden gelir seviyesi yüksek bölgelere göre daha az etkilendikleri görülmüştür.

Şekil-1 de, 2000-2007 yılları arasında kişi başı GSYİH göstergeleri Avrupa Birliği üyesi olan 27 ülke'nin Düzey-II bölgeleri için değerlendirilmiştir.

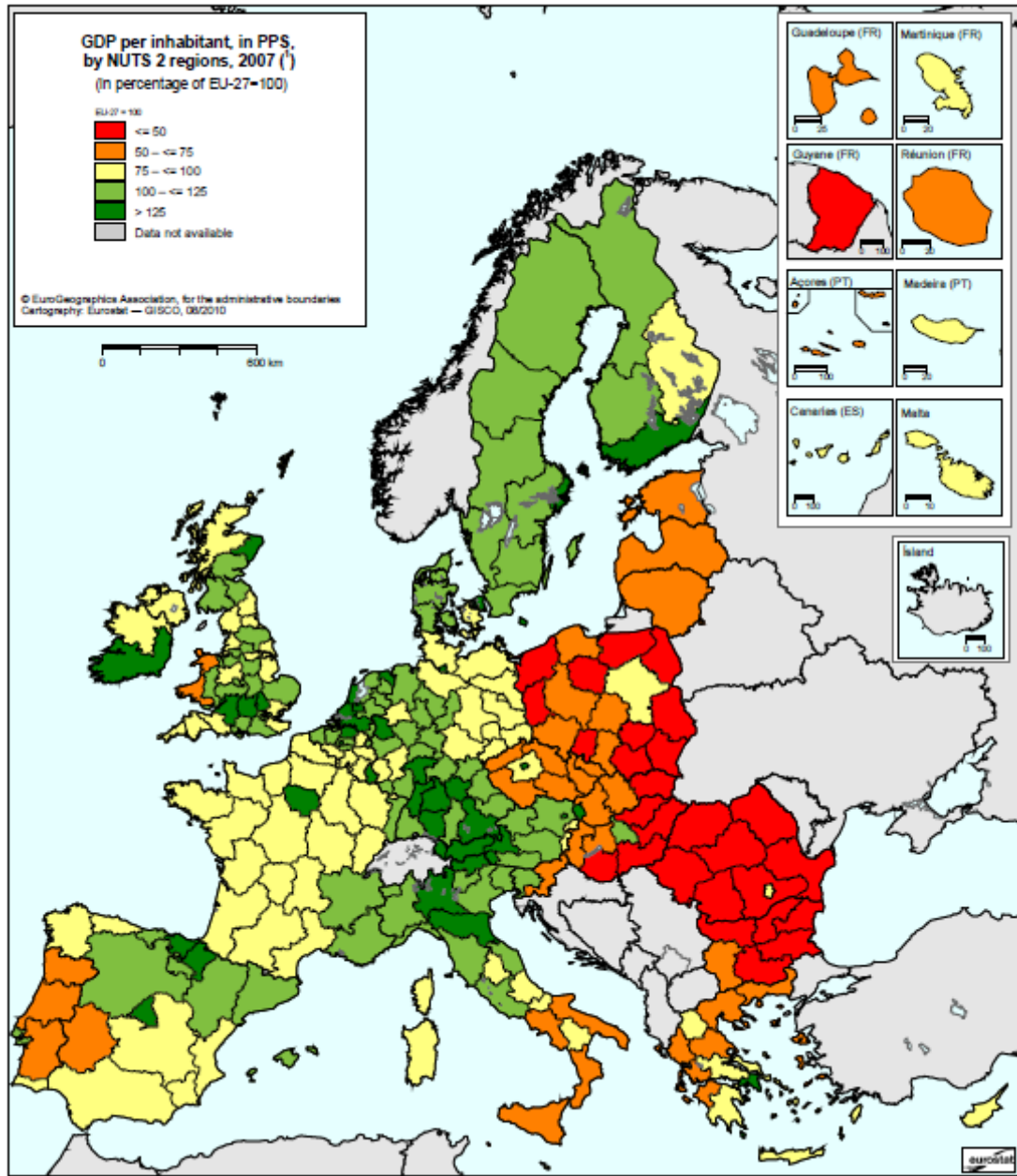
Şekil 2.1: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH değişim göstergeleri, Düzey II bölgeleri, 2000-2007 yılı verileri. (Eurostat)

Ekonomik olarak dinamik bölgeler, kişi başı GSYİH gelir düzeyi %3 ten fazla artış gösteren bölgeler olarak adlandırılmakta ve şekilde yeşil renkli olarak belirtilmektedir. Buna karşılık, GSYİH büyüme oranları -%3 ün altında olan bölgeler ise daha az dinamik bölgeler olarak adlandırılmakta ve şekilde turuncu ve kırmızı renkli olarak belirtilmişlerdir. Sarı renkle gösterilen bölgeler ise GSYİH büyüme oranları +%3 ile -%3 arasında olup Avrupa Birliği ortalamasına en yakın bölgelerdir.

Şekil 2.1’de, AB sınırlarında doğu bölgelerinin 2000-2007 yılları arasında doğu, batı ve kuzey sınır bölgelerinin ekonomik göstergelerinin daha hızlı artış gösterdiği görülmektedir. Baltık ülkeleri, Romanya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Polonya’nın birçok bölgesi AB ortalamasına yakın GSYİH değerlerine sahiptir. AB-15 ülkelerine bakıldığında ise, İspanya, İrlanda, Yunanistan’ın bir kısmı, İngiltere, Finlandiya ve İsveç’te ekonomik büyümenin en yüksek oranlı düzeyde olduğu görülmektedir. Bir başka açıdan, yıllar önce başlayan farklı bir süreç devam etmektedir: AB-15 ülkelerinde sürekli bir yavaş gelişme sürecidir. 2000-2007 yılları arasında yedi yıllık süreçte İtalya, Belçika ve Avusturya, AB-27 ortalamasına GSYİH büyüme değerleri ile yaklaşmayı başaramamışlardır. Fransa’da bölgelerin tamamına yakını, Almanya’nın üçte ikisi, AB ortalamasının gerisinde kalmıştır. Portekiz’de ise sadece Alentejo ve Adalar AB ortalamasını yakalayabilmişlerdir.

Bir başka analizde ise; en dinamik bölgeler göstergesinde 36 AB bölgesinin AB ortalamasından %10 daha fazla büyüdüğü ve bu bölgelerden 20’sinin AB yeni üye ülkelerinden olduğu görülmektedir. En hızlı büyüyen 10 bölge, AB yeni 9 üye ülkesindedir. Bununla birlikte, GSYİH göstergelerinde en sonda yer alan 31 bölgenin, 15’inin İtalya, 4’ünün Belçika ve 3’ünün ise Fransa’da bulunduğu görülmektedir. Yeni üye ülkeler için ise, 2000-2007 yılları arası gelişmelere göre, sadece 3 bölgenin AB-27 üyelerinin GSYİH ortalamasının altında yer aldığı görülmektedir. Bunlar Malta (-%7.2), Macaristan’dan Nyugat-Dunantul (-%1.3) ve Polonya’dan Zachodniopomorskie (-%0.2) bölgeleridir. Bunun anlamı, AB yeni üye ülkelerinin ekonomik gelişmelerden daha olumlu yönde etkilendikleridir.

Şekil 2.2’de, 2007 yılı kişi başı GSYİH değerlerinin bölgesel dağılımları görülmektedir. (AB ortalaması 100 birim kabul edilmiştir.) Kişi başı GSYİH değerlerinin, Güney Almanya, Güney İngiltere, Kuzey İtalya ve Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, İrlanda ve İskandinavya. Başkentler Madrid, Paris, Prag ve Bratislava da kişi başı GSYİH değerlerinin AB ortalaması 100 kabul edildiğinde, 125 puanın üzerinde değerlere ulaştıkları görülmektedir. Söz konusu bölgelerin ekonomik aktivitelerin yoğun olarak yapıldığı bölgeler olması ve öncü bölgeler haline dönüşmeleri bu durumu desteklemektedir. Ülkelerinin öncü bölgesi haline gelen bölgeler, alt bölgeleri de beslemekte ve o bölgelerin de ticari faaliyetlerinin öncü bölgelerde yapılmasını sağlamaktadır.

Şekil 2.2 : Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri, Düzey II Bölgeleri, 2007 göstergeleri. (Eurostat)

Ekonomik olarak az gelişmiş bölgeler olarak adlandırılan bölgeler ise; AB'nin güneyinde yer alan ekonomik olarak görece yavaş gelişen bölgeler, Birliğin güneybatı ve güneydoğu sınırında kalan bölgeleri, Doğu Almanya ve Birliğe yeni üye olan ülkelerdir.

Şekil 2.2'de görüldüğü gibi, yeni üye olmuş ülkelere Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag en yüksek kişi başı GSYİH değerine ulaşırken, 271 Düzey-2 bölgesi'nde Bratislava 12. olmuştur. Şekilde, 271 AB Düzey-2 bölgesinin kişi başı

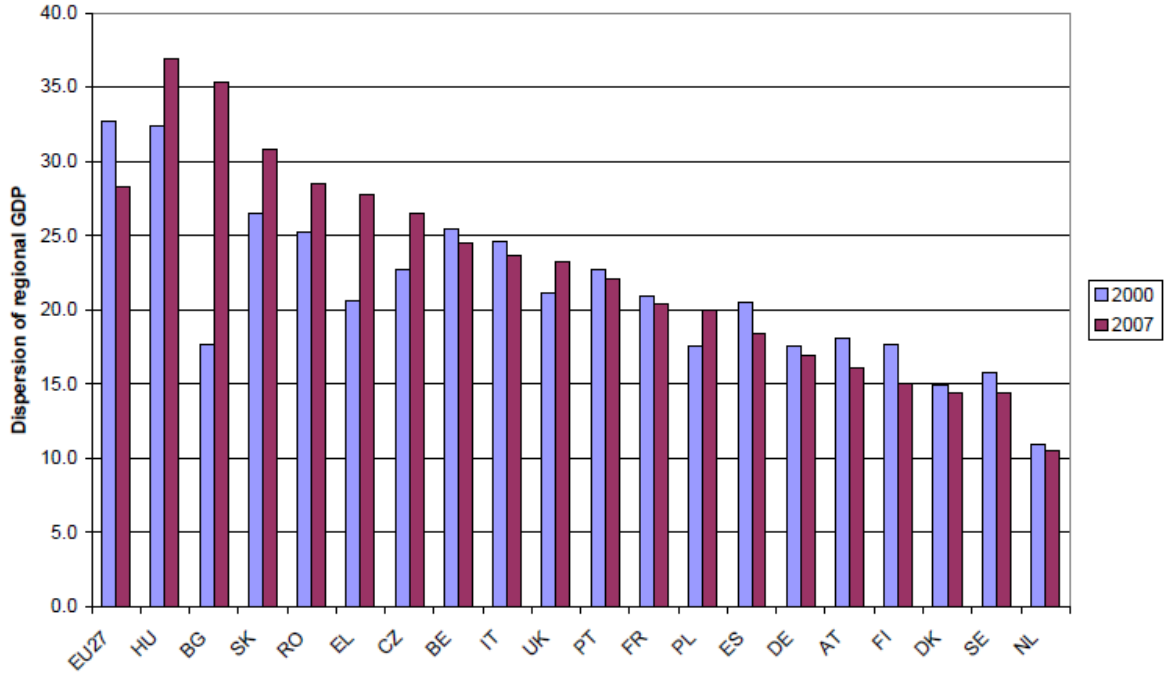
GSYİH değerleri AB geneli GSYİH ortalaması ile karşılaştırılarak incelenmiştir. 2007 yılında, 67 bölgede GSYİH değerleri AB ortalamasının %75'inin altında kalmakta olup, AB nüfusunun %24.4'ü bu bölgelerde yaşamaktadır. Ayrıca bu nüfusun dörtte üçü AB yeni üye ülkelerinde yaşamaktadır. Buna karşılık 41 AB bölgesi, AB ortalamasının %125 inden fazla GSYİH düzeyine ulaşmıştır. Bu bölgelerde ise AB nüfusunun %20.6 sı yaşamaktadır. AB ortalamasının %75 ile %125'i arasında GSYİH değerlerine sahip bölgelerde ise toplam nüfusun %55'i yaşamaktadır. AB nüfusunun %9.9'u GSYİH değerlerinin AB ortalamasının %50 sinden daha alt düzeydeki 28 bölgede yaşadığı tespit edilmiştir.

Bölgeler arası farklılıklar düzeyinde, 2000-2007 yılları arası değişim incelendiğinde İngiltere %4.6 GSYİH farkıyla ilk sırada yer almakta, Slovakya %3.5 oranla ikinci sırada yer almaktadır. Söz konusu farkın en az olduğu ülkeler ise %1.5 ile Slovenya ve İsveç'tir. 2000-2007 yılları arasında en yüksek değerlerle yapılan karşılaştırmada, AB-15 ülkelerinin yeni üye ülkelere çok daha fazla farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Birçok üye ülkede ekonomik aktivitelerin merkez kentlerde yoğunlaştığı görülmüştür. Örneğin seçilen 21 adet Düzey-2 bölgesinin 17'sinde başkentler en yüksek GSYİH seviyesindedir. Şekilde de görüldüğü gibi, Brüksel, Prag, Atina, Madrid, Paris, Lizbon, Budapeşte, Bratislava, Londra, Varşova ve Bükreş bu başkentlere örnektir.

2000-2007 yılları arasında AB-27 ülkeleri kapsamında "Yakınsama"nın desteklenip desteklenmediği incelenmiştir. Satın alma gücü paritesine bağlı GSYİH değerleri ile bölgesel yakınsama hakkında yorum yapılmaya çalışılmıştır. Basit yaklaşımla; en yüksek değerler ile en düşük değerler irdelenerek bölgesel yakınsama hakkında yorum yapılmaya çalışılmıştır. Bu yöntemde, 2000 yılında %17.7 olan farkın 2007 yılında %13.1 olduğu görülmüştür. Aradaki farkın azalmasında görece geri kalmış bölgelerden ve bölgeler arası farklılıkların yüksek düzeyde olduğu Bulgaristan ve Romanya'nın çok hızlı bir ekonomik gelişme içerisinde olmaları önemli bir etken olmuştur. Romanya ve Bulgaristan'ın son dönemlerde AB üyeliği sürecinde göstermiş oldukları ekonomik gelişme düzeyleri dikkat çekici düzeydedir. Söz konusu ülkelerin uyum sürecinde AB ortalamasına yakın ekonomik göstergelere ulaşma çabası bulunmaktadır.

Geniş çaplı bir değerlendirme ile bölgesel GSYİH değerleri ile bölgeler arası farklılıkların irdelendiği Şekil-2.3'te, 2000-2007 yılları arasında bölgesel GSYİH değerlerinin karşılaştırıldığı ve çoğunlukla bir düşüş trendinin olduğu görülmektedir.

Şekil 2.3 : AB Ülkelerinde bölgesel farklılık, GSYİH değerleri, Düzey II bölgeleri, 2000 ve 2007 göstergeleri. (Eurostat)

İlk olarak, AB-15 ülkelerinin daha düşük bölgesel farklılık değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Bir başka yöntem ise, bölgeleri satın alma gücü paritesine bağlı nüfusların sınıflandırmasıyla ölçmektedir. Bu yöntemle, AB-27 ülkelerinin dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Çizelge 2.2’de 2000-2007 yılları arasında ekonomik bölgesel göstergelerle, “yakınsama” irdelenmiştir.

Çizelge 2.2: AB’de yaşayan nüfusun ekonomik düzeye göre sınıflandırılması. (Eurostat)

AB-27 ÜLKELERİN DE YAŞAYAN NÜFUSUN BÖLGELERE GÖRE KİŞİ BAŞI GSYİH NİN AB ORT. GÖRE DAĞILIMI	2000	2007
> % 125 (AB-27 ORT.=100)	24,6	20,6
%100-%125 (AB-27 ORT.=100)	28,4	29,0
%75-%100 (AB-27 ORT.=100)	19,3	26,0
< %75 (AB-27 ORT.=100)	27,7	24,4

GSYİH değeri AB ortalamasının %75’inin altında olan toplam nüfusu 12 milyonun üzerindeki bölgelerin %27.7’den, %24.4’e gerilediği belirlenmiştir. Aynı zamanda, AB ortalamasının %125’inden yüksek başı kişi GSYİH düzeyine sahip bölgelerin

oranının ise %24.6'dan % 20.6'ya gerilediği tespit edilmiştir. Bu göstergelerle, orta düzeydeki (kişi başı GSYİH düzeyinin AB ortalamasının %75 ile %125 arasında) bölgelerin hızlı bir şekilde arttığı ve %47.7'den %55'e yükseldiği belirlenmiştir. Bu göstergeler ışığında AB düzeyinde bölgesel yakınsamanın varlığını sürdürdüğü ve son ekonomik ve politik gelişmelerle bu yöndeki eğilimin arttığı ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaldığı görüşü desteklenmektedir. (Eurostat,2010)

Yapısal fonların katkısıyla birlikte, ekonomik kaynakların geri kalmış bölgelere aktarılması sonucu, söz konusu bölgelerin kalkınma çabalarının yoğunlaştığı görülmüştür. Özellikle, Kuzey Avrupa ve diğer Avrupa Birliği gelişmiş bölgelerinin gelişimini sürdürdüğü, gelişmişlik farklılıklarının ekonomik olarak azaldığı belirlenmiştir. Finansal süreçte, 1989-1993 yılları arası yapısal fonların üçte ikisinin az gelişmiş bölgelere aktarıldığı ve sözü edilen 60 milyar ECU'nun bu bölgeler tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Yapısal düzenlemelerle birlikte, bölgeler arası gelişmişlik farklılıkların azaltılması amacıyla bu oran 1993 sonrası beşte dörde çıkarılmıştır. (Eurostat)

Yapısal fonlar üye ülkelerin bölgeleri için kalkınma hedeflerine ulaşmak için bir araç olmuştur. 1989 yılında az gelişmiş bölgelerde yapısal fonlar GSYİH'nın %1.2'si iken, 1993'te %1.6 olmuştur. Yatırımların yönlendirilmesi ve yapısal fonların ilişkisi önemli olup, 1989 yılında az gelişmiş bölgelerdeki yatırımların %3'ünü oluştururken, 1993 yılına kadar %7'ye kadar artmıştır. (Avrupa Komisyonu, 2001)

2.5. AB Bölgesel Politika Araçları

Değişik bölgeler ve sosyal gruplar arasındaki eşitsizlikleri azaltmak için mali desteğin yönlendirildiği çeşitli araçlar bulunmaktadır. Bu araçlar; Yapısal Fonlar, Uyum Fonu ve Avrupa Yatırım Bankasıdır. Bu fonların temel amacı birlik düzeyinde geri kalmış bölgeler ile gelişmiş bölgeler arasındaki gelir farkını azaltmaktır. Avrupa Birliğinin temel amaçlarından olan ekonomik bütünleşmenin etkin olması için bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının en aza indirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda politika araçları olarak gelişmede görece geri kalmış bölgelerin ekonomik büyüme hamleleri desteklenmekte ve mali yardımlar bu bölgelere yoğun olarak aktarılmaktadır.

2.5.1. Yapısal Fonlar

a. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, bölgesel politika kapsamındaki yapısal fonların en önemli bölümünü oluşturmaktadır. ERDF en az gelişmiş bölgeleri hedefleyen bölgesel kalkınma programlarına mali destek sağlamak için 1975 yılında kurulmuştur. Amacı, Birliğin bölgeleri arasındaki sosyo-ekonomik dengesizlikleri azaltmaya yardımcı olmaktır. Bu fondan yararlanmak için, projelerin; sürekli işler yaratmaya veya korumaya yol açan yatırımlar, hedefin değişen kapsamına bağlı olarak altyapı yatırımları ve yerel kalkınma ve KOBİ gelişimini amaçlamaları gerekmektedir.

b. Avrupa Sosyal Fonu (ESF)

1960'ta kurulan ESF Topluluk sosyal politikası'nın temel aracıdır. Öğretim, eğitim ve istihdam politikaları ile sistemlerinin modernizasyonu ve uyumlaştırılmasını destekleyen projelere mali yardım sağlayan Avrupa Sosyal Fonu, aynı zamanda kalkınmada geri kalmış bölgelerdeki yapısal uyum ve gelişmeyi teşvik etmek, yapısal güçlüklerle karşılaşan ekonomik ve sosyal dönüşüm alanlarını desteklemeyi hedefleyen projelerine de destek olmaktadır. Yönetimi komisyonun İstihdam ve Sosyal İşler Genel Müdürlüğü'nce gerçekleştirilmektedir. EFS yardımı için uygun faaliyetler üç kategoriye girmektedir. Birincisi, kişilere yönelik yardım; eğitim ve staj, istihdam yardımı, bilim ve araştırma alanında yüksek eğitim, yeni istihdam kaynakları, ikincisi yapılar ve sistemler için yardım, bu grupta ise eğitim ve öğretim sistemlerinin iyileştirilmesi, istihdam hizmetlerinin modernleştirilmesi yer almaktadır. Son kategoride ise destekleyici önlemler adı altında, bilgi seviyesinin yükseltilmesi, ilgili hizmetlerin geliştirilmesi vb. faaliyetler desteklenmektedir.

c. Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA)

FEOGA kırsal kalkınma politikasının mali aracı ve ortak topluluk politikasının ikinci temel alanıdır. Avrupa Birliği genelinde kırsal alanlardaki kalkınmayı finanse eden FEOGA iki bölümden oluşmaktadır: yönlendirme bölümü hedef I kapsamındaki kırsal kalkınma tedbirlerini desteklerken, garanti bölümü, kırsal kalkınma faaliyet göstermektedir. FEOGA'nın idaresi Komisyon'un Tarım Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Kırsal kalkınmaya ilişkin FEOGA tüzüğü, birlik içerisinde kırsal bölgelere yönelik bir dizi tedbiri gruplar halinde belirtmiştir. Bunlar; Tarımsal işletmelerde yatırım, mesleki eğitim, erken emeklilik sistemi desteği, dezavantajlı alanlar için telafi edici ödemeler, tarımsal çevre tedbirleri, tarımsal ürünlerin işletmesi ve pazarlanması, ormanların geliştirilmesi, kırsal alanların kalkınması ve uyumlaştırılması tedbirleridir. (DPT,2000)

d. Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG)

FIFG AB'nin tüm kıyı bölgelerinde yer alan yapıların rekabet edebilirliklerini güçlendirmek ve balıkçılık sektöründe uygun (hayatta kalma sansı bulunan) işletmeleri geliştirmek ve aynı zamanda balıkçılık kapasitesi ile kullanılabilir kaynaklar arasındaki dengeyi sürdürmek yönünde faaliyet göstermektedir. FIFG komisyonun Balıkçılık Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir. Balıkçılık sektöründe çabaların uyumlaştırılması, filo modernizasyonu, çiftlik balıkçılığının geliştirilmesi, deniz alanlarının korunması, balıkçılık limanlarındaki altyapı, balık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, ürün teşviki faaliyetleri desteklenmektedir.

2.5.2. Uyum fonları

1993 Maastricht Antlaşması ile kurulmuş olan Fon, ekonomik ve sosyal dayanışmayı güçlendirerek az gelişmiş ülkelerin ekonomik ve parasal birliğe katılmalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Sağladıkları ilerlemelere rağmen bu ülkelerin GSYİH'sı halen Topluluk ortalamasının %90'nın altındadır. Dört yapısal fonun yanı sıra Uyum fonu, GSYİH'sı AB ortalamasının %90'nın altında kalan Birlik üyesi ülkelerin çevresel ve Trans-Avrupa ulaşım ağı projelerine finansman sağlamaktadır.

Uyum Fonu'ndan sağlanan yardım, yararlanan ülkenin bir ekonomik dönüşüm programı izlemesi şartına bağlıdır. İstikrar ve büyüme paktındaki hükümler uyarınca Komisyon Konsey'e bir üye ülkenin dönüşüm programına uygun davranmadığını bildirme hakkına sahiptir. Bir ülkenin asırı bir kamu açığı vermesi durumunda fonların askıya alınma ihtimali bulunmaktadır. Söz konusu açık kontrol altına alınıncaya kadar hiçbir yeni proje kabul edilmemektedir. Bütün projelerin seçim ve uygulanması üye ülkelere gerçekleştirilmekte ancak projeler düzenli olarak komisyon tarafından da izlenmektedir.

Uyum Fonu, çevre veya altyapı olup olmadığına bakmaksızın bir projenin kamu harcamasının %80-85'ine kadarını kısmen finanse edebilmekte, bununla birlikte bu oran “kirlenen öder” ilkesi uyarınca dönüştürülebilmektedir. Komisyon ilgili projelerin ekonomik potansiyellerin artırılması için daha çok karma (kamuözel) finansmanı tercih etmektedir. Ulaştırma altyapısı ve çevresel projelerin finansmanı dengeli olmalıdır.

2.5.3. Topluluk Girişimleri

Bölgesel destek programları, özgün faaliyetin belirlenmesini yerel ve ulusal yetkililere bırakarak yetki devri ilkesi izlemekle birlikte, topluluk inisiyatifleri bu uygulamanın bir istisnası olarak ortaya çıkmaktadır. 2000–2006 döneminde AB inisiyatifiyle hazırlanan ve bölgelere önerilen dört yatay program vardır.

INTERREG, EQUAL, URBAN VE LEADER programları bölgesel etki yaratıcı özelliklere sahiptir. Öte yandan, bu faaliyetlere ayrılan mali kaynaklar diğer araçlara oranla çok düşüktür(bölgesel destek bütçesinin %1'i).

Interreg; Topluluk alanının tümünde uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla, Topluluk içindeki ortak sınır bölgelerinde, topluluk üyesi ülkelerle sınırları bulunan ülkelerin sınır bölgeleri arasında ve Topululugun kendi içindeki bölgeler arasındaki işbirliğini kapsar. Üye olmayanların AB fonlarından para kullanması uygun olmadığından, AB'ye komşu olan aday ülkeler kendi kısımlarını finanse etmek kaydıyla PHARE'den (Merkez ve Doğu Avrupa Kalkınma Programı) fon kullanabilmektedirler.

Urban; Şehirlerin ve sorunlu şehir çevrelerinin ekonomik ve sosyal açıdan, yeniden yapılandırılmasıyla sürdürülebilir kentsel gelişmeyi teşvik amacına yöneliktir. Bir yanda, küçük ve orta boy şehir ve köylerin toplumsal ve ekonomik canlanması için yenilikçi stratejileri teşvik eder; diğer yanda, AB içinde canlanma ve sürdürülebilir kentsel gelişme konusunda bilgi ve deneyim alışverişini güçlendirir.

2000-2006 dönemi için 700 milyon euro tahsis edilmistir. ERDF tarafından finanse edilir.

Equal; Avrupa istihdam stratejisinin ve ulusal eylem planlarının uygulanması bağlamında, emek piyasasında dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizliğin tüm biçimlerine karşı mücadele etmenin yeni yollarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu girişim,

erkeklerin ve kadınların is bulmasına engel olan ayrımcılık ve esitsizliğin tüm biçimleriyle savaşımanın yeni yöntemlerini belirlemek için birlik içindeki ülkelerin işbirliğine dayanır. ESF, bu alandaki projelere finansman sağlayacaktır.

Leader; Yerel eylem grupları arasında işbirliği ve birleştirilmiş programlar aracılığıyla kırsal kalkınmayı öngören projelerin desteklenmesi hedeflenmektedir. Sahalar arasında işbirliği ve ayrıca yerel aktörlerin ve ortaklıkların kendi aralarında bağlantılar oluşturmaları “networking” Leader girişiminin orijinal unsurlarıdır.

2.5.4. Avrupa Yatırım Bankası (AYB)

Avrupa Topluluğu’nun kuruluşuyla birlikte varlık göstermeye başlayan AYB, mali özerkliğe sahip topluluk organıdır. Avrupa Yatırım Bankası bölgesel etkisi olan faaliyetlere giderek daha fazla müdahil olmaktadır. Bu çerçevede, bölgelerin kalkınma öngörülerini çerçevesinde hayati önem taşıyan büyük altyapı projelerine verilen krediler ve küçük yerel işletmeleri canlandırıcı ve sürükleyici rolü olabilecek ancak standart mali kurumlar tarafından kabul edilme konusunda güçlükler yaşayan küçük borçluların ihtiyaçlarını dikkate alan yerel mali kurumların finansmanı sağlanmaktadır.

Gelecekte yapısal fonlardan yapılan hibeler ile AYB kredilerinin birbirlerinin tamamlayıcısı olma özelliklerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Kredi veren kuruluş olan AYB’nin faaliyetleri hibeler aracılığıyla yardım sağlayan bölgesel desteklerden farklıdır. Kredi uygulaması esasen ileride daha da hız kazanacak olan bir destek çeşididir. Krediyi alan daha güçlü mali katılımının sağlanmasıyla, fonların gelecekte gelir getirme şansı olan ekonomik açıdan uygun faaliyetlerde yoğunlaşmasına yardımcı olacaktır.

2.6. Bölüm Sonucu

Yapısal fonların bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılmasına katkı sağlamak üzere AB bölgesel politikaları kapsamında kullanıldığı bilinmektedir. Özetle, yapısal fonlar doğrudan yapılan yardımlarla birlikte, diğer sektörlerin de harekete geçmesi ve güçlenmesine katkı sağlamıştır. Uzun dönemli etkiler incelendiğinde ise, bölgesel gelişme ve artan istihdam oranları ile birlikte bu çalışma kapsamında incelenen İspanya ve Polonya bölgelerinin inceleme süresinde ekonomik gelişmişlik göstergelerinin önemli gelişmeler gösterdiği ancak bu gelişmelerin

sadece yapısal fonlarla açıklanamayacağı anlaşılmıştır. Ancak yapısal fonların yoğun kullanıldığı bölgelerin ekonomik büyümedeki artış göstergelerinde de önde yer alan bölgeler oldukları ve yapısal fonların kullandırılma düzeyi ile ekonomik göstergelerin eğiliminin paralel sonuçlar ortaya çıkarıp çıkarmadığı incelenecektir.

Yapısal fonların düzenlemesiyle, bölgelerin kalkınmalarına yeni boyut kazandırılmıştır. Sonuç olarak, Birliğin ekonomik ve sosyal entegrasyonunda düzenlenen yapısal fonların çok önemli etkisi olmakta, ekonomik ve sosyal anlamda geri kalmış bölgelerin teşvik ve yatırımlarla ekonomik ve sosyal olarak hızla geliştiği ve ekonomik göstergelerindeki iyileşme ile Avrupa Birliği bölgeler arası farklılığın nasıl değiştiği ele alınacaktır. Tez kapsamında, bu bölümden itibaren İspanya ve Polonya'nın yapısal fonların kullanılmasıyla birlikte, temel ekonomik göstergelerin yıllara göre değişiminin incelenmesi ve yapısal fonların en yoğun kullanıldığı bölgelerde ekonomik değişkenlerin en hızlı gelişimi gösterdiğinin ortaya konulmasına çalışılacaktır.

3. İSPANYA VE POLONYA ÖRNEKLERİNDE BÖLGESEL FARKLILIKLAR VE EKONOMİK GÖSTERGELERLE YAPISAL FONLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. İspanya-Polonya ve AB Süreci

3.1.1. İspanya

İspanya'nın iç savaşta kazandığı zaferin ve Almanya ile İtalya'daki faşist yönetimlere verdiği desteğin sonucunda, İspanya 2. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemin başlarında, siyasi ve ekonomik işbirliği konulu uluslararası anlaşmalar içinde yer almamıştır. BM'nin kurulmasına yönelik çalışmalara katılmaya davet edilmediği gibi, 1946'da kurulan bu uluslararası örgüt tarafından kınanmıştır. Ülkelerin Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nda temsilcisi yoktu; Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECD), Avrupa Konseyi ve Avrupa Topluluğuna da kabul edilmemişti; savaşın hemen sonrasındaki yıllarda da Avrupa işbirliği ve bütünleşme sürecinin sınırları dışında tutulmuştur.

1953 Eylül'ünde ABD ile imzalanan askeri ve ekonomik işbirliği anlaşması, İspanya'nın Aralık 1955'te BM'ye, Aralık 1959'da OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)'ye tam üye olarak kabul edilmesinde etkili olmuştur. Aynı yılın ilerleyen günlerinde uygulamaya geçen istikrar planı, İspanya ekonomisinde bir dönüşüm yaratarak ulusal ekonomik otarşı politikasının bitişini ve dünyanın geri kalanıyla ekonomik işbirliğinin başlangıcını simgeledi.

Değişen siyasi iklim İspanya'yı AT ile daha yakın bağlar kurmaya çalışmaya zorlamıştır. AT ile olan ticaret hacminin büyüklüğü ve AT'nin bir ortak tarım politikası uygulaması, İspanya'nın yakınlaşma çabalarının başlıca nedenleriydi. İspanya hükümeti, Şubat 1962'de konsey başkanlığına, ülkenin daha sonra topluluğa katılımına yol açacak bir ortaklık anlaşmasının müzakere edilmesi yönündeki dileğini içeren bir mektup yazmıştır. İspanya'nın yaklaşımı, genelde Avrupa Hareketi'nin, özellikle de AT'ye bir diktatörlüğün katılmasına şiddetle karşı çıkan siyasi gruplar ve sendikaların sert tepkisiyle karşılaşmıştır. Avrupa Hareketi'nin 1962'deki kongresinde bu tavrı destekleyen bir ilke kararı kabul edilmiş ve AT,

İspanya Hükümetinin mektubuna cevap vermemiştir. İspanya, 1964 Haziran'ında hiçbir koşul koymadan, sadece ekonomik meseleleri ek olan müzakereler için yeni bir teklif kaleme almıştır. Tarafların pragmatik bir yaklaşımla başlattığı müzakereler, AT ile İspanya arasında 1970 Haziran'ında bir tercihli ticaret anlaşması (TTA) imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. TTA'nın nihai amacı, GATT düzenlemelerinin tercihli ticaret anlaşmaları için temel koşulu olan bir serbest ticaret bölgesinin veya gümrük birliğinin, uzun dönemli, iki aşamalı bir sürecin sonunda kurulmasıydı.

TTA ile belirlenen yükümlülükler arasında eşitsizlikler mevcuttu: AT, sanayi ürünlerine uygulanan gümrük tarifelerini %65 oranında indirirken, İspanya'nın altı yıllık bir dönem %25lik bir indirim yapması yetiyordu. Tarım ürünleri ticaretinde İspanya (toplam 365 milyon dolar) ihracatının 262 milyon dolarlık bölümü için tarife imtiyazları elde etti; üstelik karşı tarafa bu tür tarife imtiyazları sağlanmamıştır. (Bassols, 1995)

Bu anlaşma ülke ekonomisinde büyük bir canlanma yarattı ve AT'ye katılımı konusunda hiçbir siyasi tereddüt içermese de, ticaretin genişlemesi yoluyla gerçek bir ekonomik bütünleşmeye imkan vererek, İspanya'nın daha sonraki resmi katılımının yolunu açmıştır.

1970-1984 yılları arasında İspanya'nın AT'ye yaptığı ihracat, mutlak olarak %355 artış gösterdi; AT, İspanya'nın toplam ihracatında 1970'teki %36 ile kıyaslandığında, 1984'te %49'luk paya sahip olmuştur. (Bu dönemde AT üye sayısı altıdan ona yükselmiştir.) Aynı süre içinde, AT'den yapılan ithalat %109 artış göstererek, AT'nin toplam ithalatı içinde 1970'te %32.9 olan payını, 1984'te %33.4'e çıkardı, ihracat ve ithalattaki bu eşitsiz gelişme, 1970'te ticaret açığı veren İspanya'nın, 1984'te AT karşısında ticaret fazlası vermeye başladığı anlamına geliyordu.

İspanya, AT'ye üyelik başvurusunu 1977 Temmuz'unda, ilk demokratik seçimlerin gerçekleştirilmesinden kısa bir süre sonra sunmuştur. Bu başvuru ülke çapında, parlamentoda temsil edilen bütün siyasi partiler, kamuoyu, işçi ve işveren sendikaları tarafından desteklenmekteydi. Bu fikir birliği büyük ölçüde, Avrupa fikrinin İspanya için siyasi özgürlük ve demokrasiyle ülkenin imparatorluğun yıkılışından beri yaşadığı tecridin sona ermesini simgelemesinden kaynaklanmaktaydı.

Resmi olarak 5 Ocak 1979'da başlayan görüşmeler oldukça uzun ve karmaşıktı. İspanya'nın katılımının önündeki başlıca engellerden biri, İspanya ile Akdeniz tarım

ürünlerinde yaşanacak olası rekabetten dolayı endişe duyan Fransa'nın o dönemlerdeki tavrıydı. Bir diğer engel ise öteki ülkelerin dile getirdiği, İspanya'nın NATO'ya üye olması talebiydi. AT ile müzakereler 1985 Mart'ında tamamlandı ve katılım anlaşması 12 Haziran 1985'te imzalanmıştır. Bu anlaşmanın onaylanması sonrasında, İspanya 1 Ocak 1986'da AT'te katılmıştır. (OECD, 2010)

Katılım Antlaşması'nda, İspanya sanayisine bazı avantajlar sağlanmıştır. Otomobil ve demir-çelik ürünleri gibi belirli hassas alanlardaki tarife istisnalarıyla birlikte, sanayi ürünleri üzerindeki tarifeler yedi yıl içinde kaldırılırken, İspanya'nın AT sanayi ürünlerine uyguladığı tarifeler daha uzun bir dönem içinde kaldırılacaktı. On yıllık bir süre sonrasında, AB üyeliğinin İspanya ekonomisi üzerindeki olumlu etkileri hem dış ticaret ile ülkeye yapılan yatırımlardaki artış, hem de gerçekleşen nominal –Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) kriterleri-ve reel- gelir ve istihdam-yakınsama sayesinde görülebilmektedir. Ancak iki husus bulunmaktadır: Birincisi, bu on yıllık süre zarfında hem İspanya, hem de diğer üye ülkeler genişleme (1986-1990), daralma (1991-1993) ve yeniden genişleme (1994 sonrası) dönemleri yaşadılar. İkincisi, Avrupa bütünleşme süreci sonrasındaki köklü değişimler, İspanya'yı diğer ülkelere kıyasla daha fazla etkiledi. Özellikle Tek Pazar programı, AT üyeliği sırasında yapılan taahhütlere göre İspanya ekonomisini daha fazla zorladı. EPB de, İspanya'yı daha ileri üye devletlerin ekonomik performansını yakalamak için çaba göstermek gibi bir mücadeleye sokmaktadır.

Ticari serbestleşme, İspanya'nın ithalat ve ihracat faaliyetlerini sadece Avrupa Pazarı'na değil, dünyanın geri kalanına da açtı. Ayrıca, tüm sektörlerde ithalatın önemli ölçüde artmış olması ülkenin ticaret dengesini etkiledi. (İspanya'nın ticaret açığı 1992'de GSYİH'nin %3'üne ulaştı.) Bu dengeyi önemli ölçüde etkileyen bir unsur, pesetanın 1989-1992 döneminde aşırı değerlenmiş olmasıydı; ancak bu durum 1992 ve 1993 yıllarındaki ticaret açığını, 1994 ve 1995 yıllarında GSYİH bazında azaltan üç devalüasyonla azaltıldı. (OECD, 2010)

Ticaret açığını telafi eden bir faktör de, 1993'te zirveye ulaşan, büyük ölçüde diğer üye devletlerden gelen doğrudan dış yatırımlardır. Doğrudan yatırımların %44'e yakını sanayiye ve %54'ü başta finans olmak üzere, hizmet sektörlerine yapılmıştır. (Duce, 1995)

İspanya 1995'te EPB'nin hiçbir yakınsama kriterini karşılamıyordu. Bu yüzden 1996'da, ülkeyi 1999 yılında EPB'ye katılacak sınırlar içine getirmeyi amaçlayan bir yakınsama planı hazırladı. Bu yönde büyük çaba sarf etmiş olsa da, ülkenin 1997'ye kadar Maastricht kriterlerinden hiçbirine uyum sağlayamamış olması, EPB'ye uyumun zahmetli bir süreç olduğunun bir işaretidir.

Eğer reel yakınsamayı, İspanya'nın kişi başına milli gelirini ve istihdam oranını AT ile kıyaslayarak ölçecek olursak, 1985-1991 yılları arasında (1992-1993'teki döviz kuru krizlerinden olumsuz etkilenen) İspanya'nın GSYİH'sı AB ortalamasına oldukça yaklaşırken işsizliğin hızla artmış olması (1995'te %22.8) farklı bir sonuçtur. İspanya AB'deki en yüksek işsizlik seviyesine sahiptir; o dönemde bu oran AB ortalamasının iki katıdır. İspanya emek piyasasının esnek olmaması, verimliliklerini arttırmak ve hem AB pazarı ile hem de dünya ile rekabet edebilmek isteyen firmaları, istihdamı kısıp makineleşmeyle ikame etmeye zorlamaktadır. Olumlu açıdan ise; İspanya katılımından sonraki on yıl içinde (1986 hariç) özellikle yapısal fonlar ile uyum fonlarından gelen AB kaynaklarından istifade etti. 1990-1994 döneminde aktarılan ve kaynaklar dengesi, ülke GSYİH'sının %0,5 ile %0,7'sine denk gelen bir oranda, İspanya lehine gerçekleşti.

Özetle, AB'ye katılım İspanya ekonomisinin modernleşmesine katkı yapmış, fakat artan rekabetle karşı karşıya kalan bazı sektörler için AB'ye uyum sürecinin maliyeti oldukça yüksek olmuştur. Bu rekabetin etkisi, ithalatın ihracata oranla daha fazla artmış olmasından anlaşılabılır. Ülke dışından, özellikle AB içinden gelen büyük miktardaki yatırımlar ülke içindeki yatırımları teşvik etmiş, milli geliri yükseltmiş ve üretim kapasitesinin arttırılmasına katkı sağlamıştır. Bununla birlikte, 1980 yılı öncesi sosyalist yönetimin de etkisiyle üretim odaklı ve bölgelerin eşit kalkınmasını amaçlayan bir politika hedeflemiştir. Ancak 1980'lerin ilk yıllarından itibaren küreselleşme hareketleri ile birlikte ülkeler içerisinde sektörel olarak uzmanlaşmış, pazar olanakları gelişmiş, işgücü ve istihdama yakın öncü bölgeler oluşmaya başlamıştır. Sınırların küreselleşme hareketleriyle birlikte şeffaflaşması, ülkeler içerisinde kutuplaşmaya yol açmıştır.

Sonuç olarak, İspanya'nın Avrupa'nın bütünleşme sürecine aktif katılımı, Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) müzakereleri ve AB'nin oniki üyeden onbeş üyeye çıkarak genişlemesiyle başladı. 1991'deki hükümetlerarası konferans sırasında, İspanya, AB vatandaşlığı kavramını, ve daha yoksul üye ülkelerin EPB kriterlerine

yakınlaşmalarını sağlayacak bir uyum fonu oluşturulmasını teklif etti. 1994'teki genişleme müzakereleri esnasında, balıkçılık alanında bir takım kazanımlar elde etti. İspanya'nın diğer önemli bir katkısı da, AB'nin Latin Amerika ve üye olmayan Akdeniz ülkeleriyle daha fazla işbirliği yapması oldu. Çizelge 3.1.'de İspanya'nın bölgelerinin 2000-2006 yılları arası AB yapısal fonlarından yararlanma düzeyleri belirtilmiştir.

Çizelge 3.1: İspanya 2000-2006 yılları arası AB yapısal fonlarının bölgelere göre dağılımı. (milyon euro) (Eurostat)

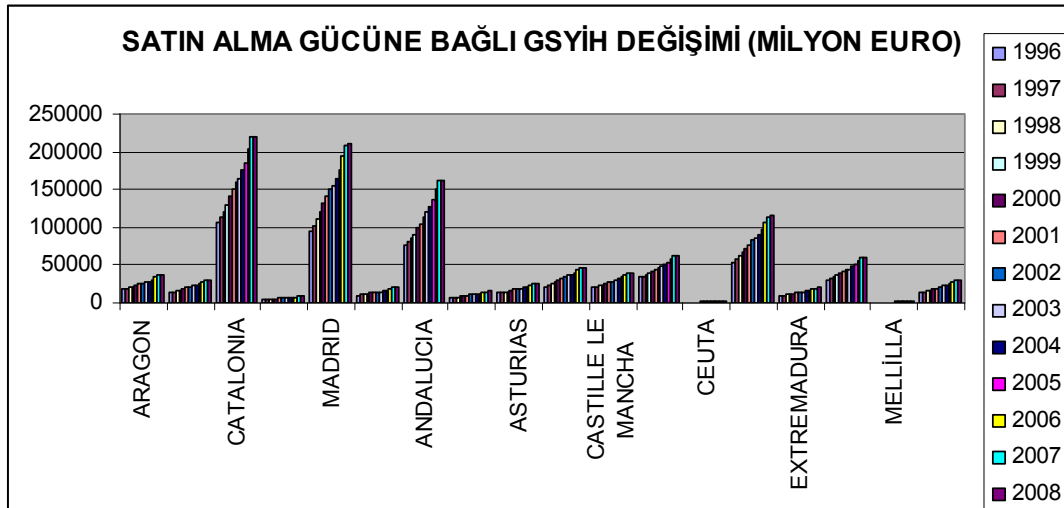
BÖLGELER	YAPISAL FON (Milyon EURO)	%
ARAGON	306	1.30
BALEARIA	90	0.30
CATALONIA	1235	4.17
LA RIOJA	43	0.01
MADRID	395	1.33
NAVARRRE	90	0.30
BASK BÖLGESİ	588	1.98
CANTABRIA	297	1.00
ANDALUCIA	7840	26.47
ASTURIAS	2052	6.93
KANARYA ADALARI	1846	6.23
CASTILLE LE MANCHA	2107	7.11
CASTILLE LEON	3155	10.65
CEUTA	77	0.26
VALENCIA	2745	9.27
EXTREMADURA	2130	7.19
GALICIA	3430	11.58
MELLILLA	60	0.20
MURCIA	1137	3.84

1986 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen ve üyelikle birlikte yapısal fonlardan en fazla yararlanan ülke olan İspanya'nın 1996-2008 yılları arası bölgelerinin satın alma gücüne bağlı toplam GSYİH değerleri Çizelge 3.2.'de belirtilmiş olup, AB üyesi ülkelerde olduğu gibi Catalonia, Madrid, Andalucia gibi öncü bölgelerin ülkenin toplam GSYİH değerinin çok büyük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. Bu hususta, öncü bölgelerin ülkelerin ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü, merkezler haline gelmesi ve alt bölgelerin bu öncü bölgelere bağımlı bölgeler haline gelmesi önemli bir ayrıntıdır. Kalkınmada görece olarak geri kalmış bölgelerin, öncü bölgelere bağımlı halde olması içsel büyüme dinamiklerinin desteklenmesi açısından risk oluşturmaktadır. AB bölgesel politikaları kapsamında geri kalmış bölgelerin gelişimi ile nasıl paralellik gösterdiği ilerleyen bölümlerde incelenecektir.

Çizelge 3.2: Yıllara göre bölgelerin toplam GSYİH değerleri. (milyon euro) (Eurostat)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ARAGON	18345	19624	20565	21400	23214	24356	26461	27295	28831	30633	33569	36639	36978
ILLES BALEARS	13009	14415	15681	17208	19104	20303	21673	22032	23337	24831	27118	29161	29517
CATALONIA	106857	114073	121263	130015	141262	149465	160149	165478	175706	186273	204244	219981	219987
LA RIOJA	4259	4586	4909	5196	5692	5950	6318	6592	6913	7336	8030	8628	8723
MADRID	94086	101572	111510	119818	131872	140209	150896	155642	165285	176047	193558	208322	209518
NAVARRRE	9629	10417	11111	11792	12964	13527	14531	14951	15846	16864	18367	19778	20121
CANTABRIA	6896	7310	7890	8421	9225	9854	10670	10944	11653	12518	13695	14884	15074
ANDALUCIA	75330	80567	85520	90454	99426	105232	114000	119690	128263	137677	150502	161566	161619
ASTURIAS	13253	13765	14732	15039	16478	17378	18524	18933	19996	21442	23674	25562	25687
KANARYA ADALARI	21380	23049	25200	27794	30017	32149	34745	36079	37949	40151	43518	46654	46568
CASTILLE LE MANCHA	19859	21008	22530	23463	25294	26698	28662	29865	31456	33583	36691	39607	40002
CASTILLE LEON	33709	35091	36760	38659	41309	43182	46370	47830	50673	53682	58342	62933	63087
EUTA	816	875	960	1034	1126	1168	1259	1321	1401	1478	1612	1739	1768
VALENCİA	52924	57328	62011	66078	72319	77236	83138	85662	90938	96921	106417	114470	114862
EXTREMADURA	9633	10122	10777	11497	12499	13119	14102	14608	15504	16675	17999	19409	19727
GALICIA	31005	32724	34556	36356	38781	40594	43453	44810	47641	50886	55777	60344	61016
MELLİLLA	754	806	882	945	1024	1066	1141	1193	1277	1360	1498	1609	1654
MURCIA	12898	14109	15257	16215	18027	19260	21057	22137	23552	25490	27931	30126	30567

Catalonia, Madrid, Andalucia gibi ülkenin öncü bölgelerinin diğer bölgelere göre çok daha önde olduğu görülmektedir. Görece geri kalmış bölgelerin üyelik ile birlikte yoğun olarak yararlandıkları yapısal fonlar ve bunlara bağlı teşviklerle temel ekonomik göstergelerindeki değişim incelenip geri kalmış bölgelerin rekabet gücündeki değişim ortaya konulacaktır.

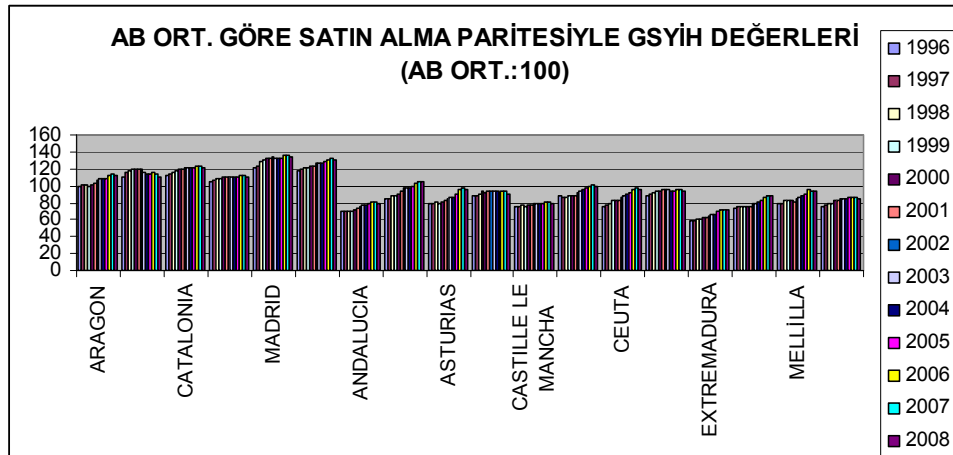

Şekil 3.1: Yıllara göre bölgelerin toplam GSYİH değerleri. (milyon euro) (Eurostat)

Çizelge 3.3: Yıllara göre bölgelerin kişi başı GSYİH değerleri. (AB Ort.:100) (Eurostat)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ARAGON	100	101	101	100	102	103	107	108	108	109	112	114	113
ILLES BALEARS	111	115	117	119	120	119	119	116	114	114	115	114	111
CATALONIA	113	114	116	118	119	120	122	122	121	121	123	123	121
LA RIOJA	105	107	109	109	111	110	110	111	110	110	112	112	111
MADRID	121	123	128	130	132	132	134	133	132	133	137	137	135
NAVARRRE	117	119	121	122	124	124	127	127	127	128	131	132	131
CANTABRIA	85	85	88	89	91	93	97	97	98	100	103	105	105
ANDALUCIA	69	69	70	70	72	73	75	77	78	79	81	81	80
ASTURIAS	80	79	81	79	81	83	85	86	87	90	95	97	96
KANARYA ADALARI	88	89	91	94	92	93	94	94	93	92	93	93	91
CASTILLE LE MANCHA	76	76	77	76	77	77	79	80	79	80	81	81	80
CASTILLE LEON	88	87	87	88	88	89	92	94	95	97	99	101	100
CEUTA	76	77	80	82	83	83	86	89	91	92	95	97	96
VALENCIA	88	90	92	93	94	95	96	95	94	94	96	95	93
EXTREMADURA	59	59	60	61	62	63	65	66	67	69	71	72	72
GALICIA	74	75	76	76	76	76	79	80	81	83	87	89	89
MELLILLA	79	79	82	82	82	81	84	86	88	91	95	94	94
MURCIA	76	78	80	80	82	82	85	85	85	86	87	87	85

Çizelge 3.3.'de İspanya'nın bölgelerinin 1996-2008 yılları arasında AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değerleri belirtilmiş olup, 1996 yılında 5 bölgesi AB ortalamasının üzerinde olan İspanya'da, 2008 yılı itibariyle 8 bölgesinin AB ortalamasını aştığı görülmektedir. Tez kapsamında vurgulanacak olan bir başka önemli nokta ise, 1996 yılı itibariyle AB ortalamasının %75 inin altında bulunan Extremadura, Galicia ve Andalusia bölgelerinin dönem içerisinde Yapısal Fonlardan en fazla yararlanan bölgeler olmaları ve buna bağlı olarak kişi başı GSYİH değerlerinde en hızlı gelişimi gösteren bölgeler olmalarıdır.

Şekil 3.2: Yıllara göre bölgelerin GSYİH değerleri. (AB Ort.:100) (Eurostat)

3.1.2. Polonya

Yakın tarih açısından bakıldığında Almanya ve Rusya gibi iki büyük gücün arasında sıkışıp kalmış olması, Polonya'nın dış politikasını ve iç siyasi gelişmelerini derinden etkilemiştir. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin liderliğindeki Varşova Paktı içerisinde yer alan Polonya'nın Batı'ya açılması, resmi olarak komünist yönetimin iktidarda olduğu yıllara rastlamaktadır. Batı'ya açılma ve daha sonra demokratikleşmeye giden süreçte iç ve dış gelişmelerin büyük etkisi olmuştur. (Stepniak, 2002)

Bu süreçte, demokrasi yanlısı aydınların ve halk baskısının etkili olduğu görülmektedir. Lech Walesa önderliğindeki Dayanışma Sendikası, 1980'lerdeki eylemleri ülkedeki dönüşümün öncülüğünü yapmıştır. 1978'de Polonyalı Kardinal Karol Wojtyła'nın II. John Paul adıyla Papa seçilmesi, Polonya Katolik Kilisesi'nin dış dünyada itibarını artırmasına ve ülke içinde komünist düzene alternatif toplumsal yapının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Polonya'da toplumsal değişime bağlı olarak komünizmden kapitalizme geçiş barışçıl bir ortamda ve geniş bir zamana yayılarak gerçekleşmiştir. Haziran 1989 yılında yapılan ilk serbest seçimlerde, seçmenlerin yaklaşık %90'ı sandık başına giderek oy kullanmıştır. Daha sonrasında ülkede on yıllık bir süre içinde dört defa parlamento seçimleri yapılmış; yönetim birçok kez el değiştirmiştir. Ülke bu dönem içerisinde topyekün bir değişim süreci geçirmiştir. (Stiftung, 1998)

1989 yılı, Avrupa kıtasının ve Batı ve Doğu Avrupa devletleri arasındaki ilişkilerin yeniden şekillenmesi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Doğu Bloğunun çöküşünün ardından, yani Soğuk Savaş döneminin sonunda, ilişkiler yeniden şekillenmiş ve kıtanın doğusu ile batısı arasında ortak değerler, kurallar, siyasi ve ekonomik yapılar çerçevesinde bir yakınlaşma başlamıştır. Kıtadaki bu yeni gelişmeler neticesinde, Avrupa Birliği'nin beşinci genişleme dalgası ortaya çıkmıştır. Bu genişleme hareketi, tüm Avrupa için tartışmalı bir konu olmuştur.

Pek çok araştırmacı ve düşünür'e göre, Polonya'nın siyasi tarihi ve coğrafyası, Polonya'nın Avrupa Birliği için özel bir konu olarak algılanmasına neden olmuştur. Polonya, nüfusu ve coğrafyası nedeniyle Avrupa Birliği üyeliği için en zor aday olarak görülmüştür. Bu “özel konumu” nedeniyle Polonya'nın üyeliği, genişleme hareketi önündeki bir engel oluşturup oluşturmadığı açısından tartışılmıştır.

Polonya'nın Birliğin bir üyesi olma hedefinin arkasındaki başlıca sebepler siyasi ve güvenlik ile ilgilidir. Diğer yandan üyeliğe ilişkin çekinceler, üyeliğin bazı gruplar için ortaya çıkaracağı olumsuz ekonomik etkiler ve sosyal çekinceler olmuştur.

Katılım ve entegrasyon süreci tüm aday ülkeler için zor ve karmaşık bir dönem olmuştur. Polonya yeni kurumlar ve yapılar oluşturmuş ve pek çok kişiyi bu süreç için görevlendirmiştir. Polonya'da müzakereler ve tüm entegrasyon süreci için oluşturulan kurumsal yapılanma incelendiğinde, Polonya'nın iyi işleyen ve verimli bir yapı oluşturduğu ve istikrarlı bir entegrasyon süreci yürütebildiği görülmektedir.

Müzakereler, her aday ülke ile 31 başlık altında yürütülmüştür. Bazı müzakere başlıkları kolay kabul edilen konulardan oluşurken, bazı müzakere konuları müzakere başlığının kapatılabilmesi için zor bir “pazarlık” süreci gerektirmiştir. Kişilerin serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı (özellikle yabancıların gayrimenkul alımı), tarım, çevre, mali ve bütçesel hükümlerden oluşan beş müzakere başlığı, uzmanlık gerektiren ve zor müzakere başlıklarına örnek olarak kabul edilebilir.

İki kutuplu dünya düzeninin çökmesiyle, Avrupa siyasi yapılanmasında AB, NATO ve Avrupa Konseyi gibi örgütlerin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin demokratikleşmesinde hayati bir rol oynadığı gözlenmektedir. Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGIT) gibi Avrupa kuruluşları, siyasi reformların başarısında etkili olmuşlardır.

Polonya'nın AB ile ilk resmi temasları 1980'li yılların sonunda Komünist Partisi Lideri Mieczyslaw Rakowski tarafından gerçekleştirilmiş ve AB ile ticari işbirliğini içeren sözleşme imzalanmıştır. 1993 yılında AB üyeliği için adaylığı uygun görülen ülke, 1994 yılında resmi adaylık başvurusunu yapmıştır. Polonya, 1996 yılında Birliğe ekonomik, siyasi, toplumsal ve hukuki alanda uyum sağlamak üzere gerekli reformları başlatan, yürüten ve kontrol eden Avrupa Birliği Entegrasyon Komitesi'ni kurmuştur.

1999 yılında hükümet, mahalli idarelerin yetki ve etkinliğini artıran büyük bir reform yapmıştır. Bu reformla birlikte 2001 yılında ülkenin idari ve adli kapasitesini artırmak amacıyla ortak bir eylem planı hazırlanmıştır. Planın amacı, katılım tarihinde idari ve adli açıdan, Polonya'nın yeterli şartları sağlaması ve genişleyen

Birliğin görevini daha iyi yapabilmesi için bazı hedef alanlarda yardım sağlaması olarak belirlenmiştir. (Popowski, 2000)

AB Komisyonu, Polonya ile ilgili 2002 ilerleme raporunda, ülkenin siyasi kurumlarının istikrarlı bir şekilde çalışmakta olduğu ve 1997 yılında yürürlüğe giren anayasasının da bunu garanti ettiğini rapor etmiştir. En son yapılan seçimlerden sonra, siyasi partilerin seçim bütçelerini denetleyen Devlet Seçim Komisyonu kurulmuştur.

Polonya'da siyasi reform süreci AB ve NATO desteği ile 15 yıl gibi kısa bir süre içerisinde gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, Polonya, 1990'lardaki "ikiz hedef" olan NATO ve AB üyeliğini elde etmiştir. Polonya, Avrupa Birliğinin "büyük patlama" olarak adlandırılan en kapsamlı ve zor genişleme hareketindeki en tartışmalı adaylardan biri olarak algılanmasına rağmen, iyi işleyen koordinasyon mekanizmalarını oluşturmuş ve müzakereleri diğer aday ülkelerle beraber zamanında tamamlamıştır. Polonya genişleme süreci için bir engel teşkil etmemiştir ve katılım sürecini başarılı bir şekilde sonuçlandırmıştır.

3.1.2.1. Polonya 2000-2006 yılları arası AB yapısal fonlarının bölgelere göre dağılımı

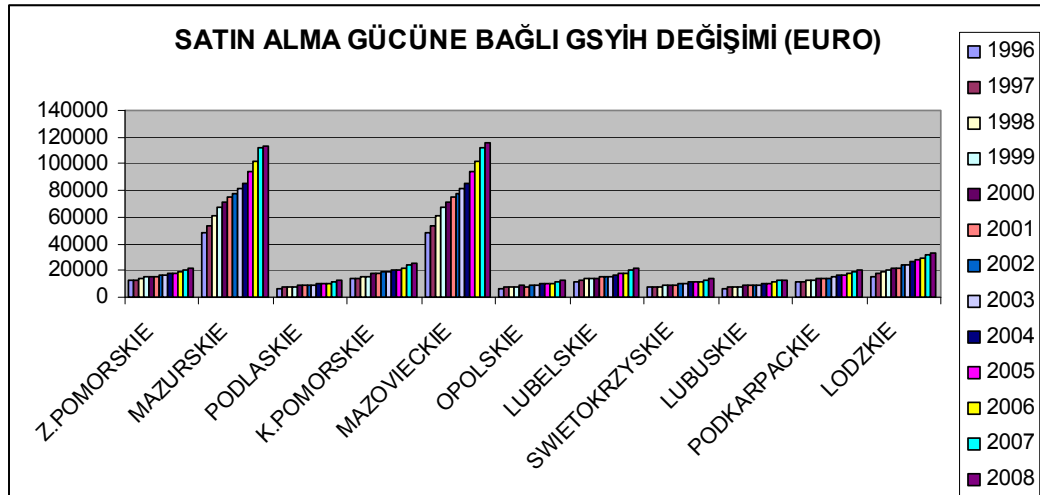
Çizelge 3.4 : Bölgelere göre yapısal fon dağılımı. (milyon euro) (Eurostat)

BÖLGELER	YAPISAL FON (Milyon EURO)	%
Z.POMORSKIE	835	6.73
MAZURSKIE	1200	9.67
PODLOSKIE	700	5.64
K.POMORSKIE	951	7.66
MAZOVIECKIE	1830	14.75
OPOLSKIE	427	3.44
LUBELSKIE	1360	10.96
SWIETOKRYSKIE	726	5.85
LUBUSKIE	439	3.54
PODKARPACIE	1340	10.80
SLASKIE	1300	10.48
LODSKIE	1300	10.48

Çizelge 3.5 : Yıllara göre bölgelerin toplam GSYİH değerleri. (milyon euro) (Eurostat)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Z.POMORSKIE	12144	13005	13655	14822	15873	15882	16465	16290	17240	18164	18944	20603	21639
MAZURSKIE	47900	54084	60651	67022	70949	75351	78198	80842	85826	94205	101244	112405	113435
PODLASKIE	6518	7362	7675	7734	8381	8823	9234	9279	9842	10266	10790	12014	12321
K.POMORSKIE	13453	14195	15496	15823	17403	17824	18647	18786	20243	20825	22181	24317	25176
MAZOWIECKIE	47900	54084	60651	67022	70949	75351	78198	80842	85826	94205	101244	112405	115468
OPOLSKIE	6927	7435	7764	7787	8325	8211	8493	8509	9913	10040	10308	11692	12368
LUBELSKIE	11772	12795	13381	13604	14204	14747	15316	15701	16613	17203	18043	19926	21159
SWIETOKRZYSKIE	7002	7530	8159	8762	9288	9305	9887	10233	10921	11111	11963	13322	14357
LUBUSKIE	6423	7023	7475	7924	8350	8398	8759	8840	9880	10510	11017	12115	12197
PODKARPACKIE	10869	11997	12703	13090	13470	13931	14574	15050	16035	16723	17621	19190	20406
LODZKIE	15734	17755	18879	20598	21775	22263	23582	24324	26129	27384	28988	31915	33467

2004 yılı itibariyle AB üye ülkesi haline gelen Polonya'nın üyelikle birlikte Yapısal Fonlardan en fazla yararlanan ülke olduğu bilinmektedir. Çalışma konusu dönem olan 1996-2008 yılları arasında Polonya bölgelerinin yıllara göre satın alma gücüne bağlı toplam GSYİH değerleri incelendiğinde, ülkenin büyüme kutupları ve öncü bölgeleri olarak bilinen Mazurskie ve Mazowieckie bölgelerinin diğer bölgelere göre çok daha yüksek GSYİH değerine ulaştığı görülmektedir. Çalışma kapsamında, Polonya'nın görece olarak geri kalmış bölgelerinin, AB üyeliği ve buna bağlı olarak kullandırılan yapısal fonlarla birlikte öncü bölgelere göre nasıl gelişim gösterdikleri incelenecektir.

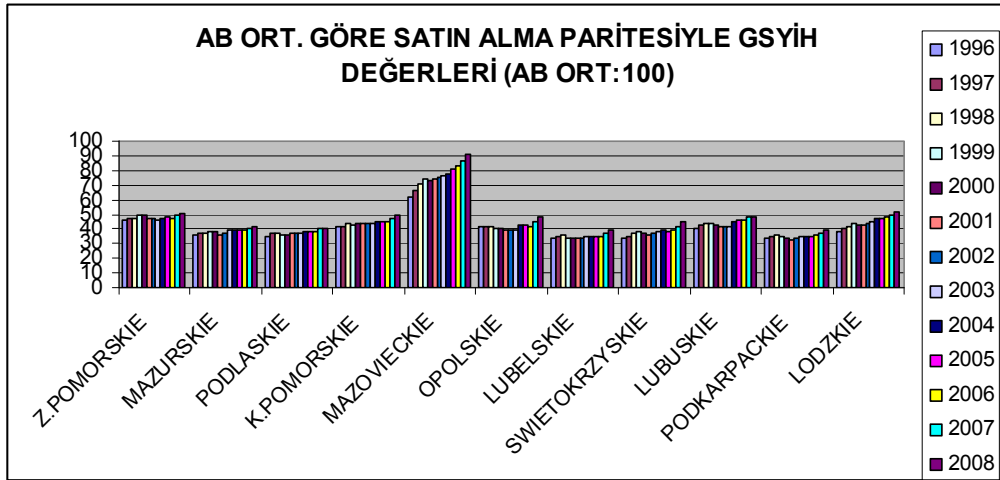

Şekil 3.3: Yıllara göre bölgelerin toplam GSYİH değerleri. (milyon euro) (Eurostat)

Çizelge 3.6 : Yıllara göre bölgelerin GSYİH değerleri. (AB Ort.:100) (Eurostat)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Z.POMORSKIE	46	47	47	49	49	47	47	46	47	48	47	49	51
MAZURSKIE	36	37	37	38	38	36	37	39	39	39	39	41	42
PODLASKIE	35	37	37	36	36	37	37	37	38	38	38	40	41
K.POMORSKIE	42	42	44	43	44	44	44	44	45	45	45	47	49
MAZOVIECKIE	62	66	71	74	73	74	75	76	77	81	83	87	91
OPOLSKIE	42	42	42	41	41	39	39	39	43	43	42	45	48
LUBELSKIE	34	35	36	34	34	34	34	35	35	35	35	37	39
SWIETOKRZYSKIE	34	35	37	38	37	36	37	38	39	38	39	42	45
LUBUSKIE	41	43	44	44	43	42	42	42	45	46	46	48	48
PODKARPACKIE	34	35	36	35	34	33	34	35	35	35	36	37	39
LODZKIE	38	41	42	44	43	43	44	45	47	47	48	50	52

Yukarıda Polonya'nın bölgelerinin 1996-2008 yılları arasında AB ortalamasına göre satın alma gücüne bağlı GSYİH değerlerinde nasıl bir gelişim gösterdiği ve AB ortalamasına yaklaştığı görülmektedir. Polonya'nın bölgelerinin yapısal fonların kullanım yoğunluğuna göre gösterdikleri gelişme eğilimleri çalışmanın analiz kısmında detaylı olacak incelenecektir.

Şekil 3.4: Yıllara göre bölgelerin GSYİH değerleri. (AB Ort.:100) (Eurostat)

1980 yılı itibariyle AB üyelik müzakerelerine başlamış olan Polonya, 1990'lı yılların sonlarında AB Yapısal Fonları'ndan yoğun olarak faydalanmaya başlamış, kullanılan fonların, yönlendirilmesi ve AB Bölgesel Politikalarının teşviki ile birlikte ekonomik göstergelerde önemli ilerlemeler katetmiştir. AB Bölgesel Politikaları, Polonya'nın bölgesel gelişim dinamiklerini harekete geçirmiş, bölgesel politikalar kapsamında kullandırılan AB yapısal fonları ise bölgelerin ekonomik gelişimlerine katkıda

bulunmuştur. 2000-2006 yılları arasında Polonya'nın bölgeleri için planlanan ve kullandırılan yapısal fonlar ile başta turizm, inovasyon ve sınır ötesi işbirliği olmak üzere tüm sektörlerde rekabetin ön plana çıkarılması hedeflenmiş ve bölgesel dinamikler harekete geçirilmiştir. Polonya'nın bölgelerinin AB üyelik sürecinde ve 2004 yılı itibariyle AB tam üyelik döneminde birçok bölgesinde AB uyum politikaları ve AB Bölgesel Kalkınma Politikaları çerçevesinde GSYİH değerlerinin ve istihdam göstergelerinin hızlı bir gelişim gösterdiği görülmektedir. 1996-2008 yılları arasında Polonya'nın hedef-2 bölgelerinin satın alma gücüne bağlı toplam GSYİH göstergelerinin, AB ortalamasına göre GSYİH göstergelerinin ve 1999-2008 yılları arasında incelenen istihdam verileri ile birlikte, yapısal fonların en yoğun kullanıldığı bölgelerin uygulanan politika, yapısal fonlar ve teşviklerle GSYİH göstergelerinde en hızlı değişimi gösterdiği görülmüştür. Bu paralelde, AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullandırılan yapısal fonlar ve beraberinde uygulanan program ve teşviklerin, bölgelerin ekonomik refah düzeyi ile ilişkisi; toplam satın alma gücü paritesine bağlı GSYİH değerleri, satın alma gücüne bağlı AB ortalamasına göre GSYİH değerleri ve istihdam göstergeleriyle ortaya konulmuştur.

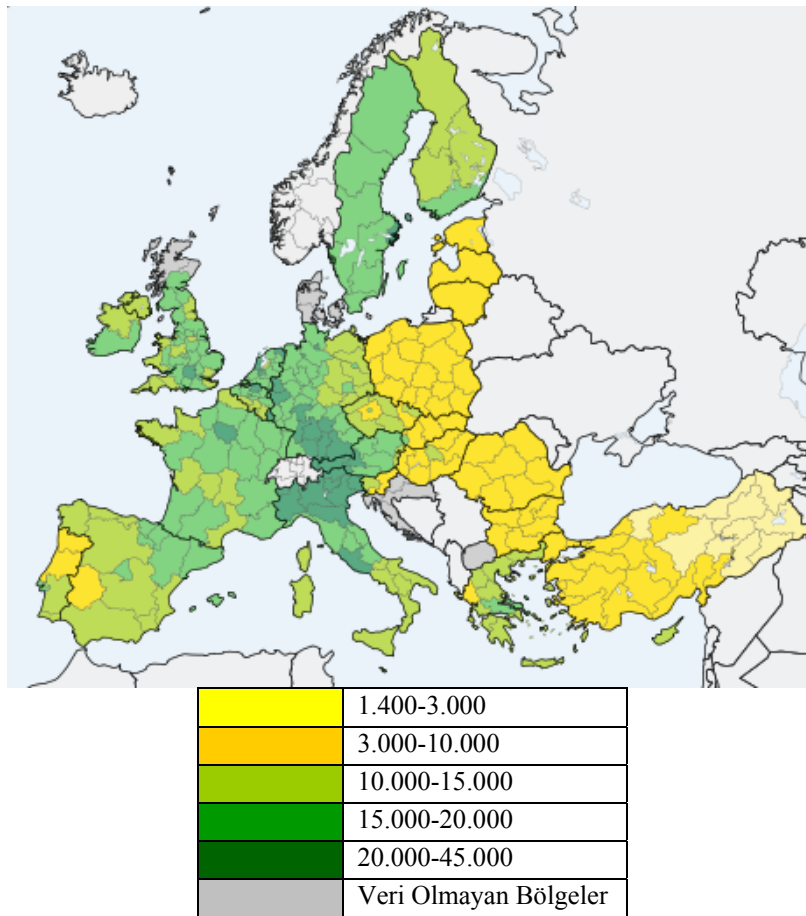
3.2. Farklı Dönemlere Ait Ekonomik Göstergelerin AB Düzeyinde İncelenmesi

Çalışma kapsamında ele alınan İspanya ve Polonya'nın AB geneline göre satın alma paritesine bağlı kişi başı GSYİH değerlerinin göstermiş olduğu değişim, 1996, 2000, 2004, 2006 yılları olarak dört dönemde incelenmiş ve AB üyelik müzakereleri devam eden Türkiye ile, İspanya ve Polonya'nın kişi başı GSYİH değerleri aynı yıllar için karşılaştırılmıştır. 1986 yılında AB üye ülkesi haline gelen İspanya ile 2004 yılında AB üyesi haline gelen Polonya'nın göstermiş oldukları değişim çalışma kapsamında 1996-2008 yılları arasında incelenecek olup, satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH değişimleri için örnek yıllar olarak 1996,2000,2004 ve 2006 yılları seçilmiştir. 1996 yılı çalışma konusunu oluşturan başlangıç yılı olup 2004 yılı ise Polonya'nın AB üyeliğini temsil etmektedir. Ekonomik göstergelerden istihdam ve işsizlik göstergeleri ise AB genelinde karşılaştırmalı olarak incelenmiş, 2000, 2006, 2009 yılları için istihdam ve işsizlik göstergeleri ortaya konulmuştur. Söz konusu bölümde, ekonomik göstergelerin İspanya için 1986 yılından itibaren kullanılan yapısal fonlar ve bölgesel politikaların etkisiyle, 1996 yılından itibaren nasıl bir

gelişim gösterdiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. 2004 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen Polonya için ise, üyelik öncesi ve üyelik sonrası ekonomik göstergelerin nasıl bir gelişim gösterdiği vurgulanacaktır. AB genelinde, çalışmada ele alınan ekonomik göstergelerde nasıl bir gelişim olduğu, görece geri kalmış bölgelerin üyeliği takip eden yıllarda hangi aşamaya ulaştıkları irdelenecektir. Çalışmanın devamında İspanya ve Polonya'nın üyelikle birlikte yoğun olarak yararlandıkları yapısal fonlar ile ekonomik göstergeler arasındaki ilişki vurgulanıp, geri kalmış bölgelerin AB bölgesel politikaları kapsamında, nasıl bir gelişim gösterdikleri ortaya konulacaktır. Söz konusu gelişimler Eurostat kaynaklı verilerin çalışma kapsamında analiz edilmesiyle belirlenecektir.

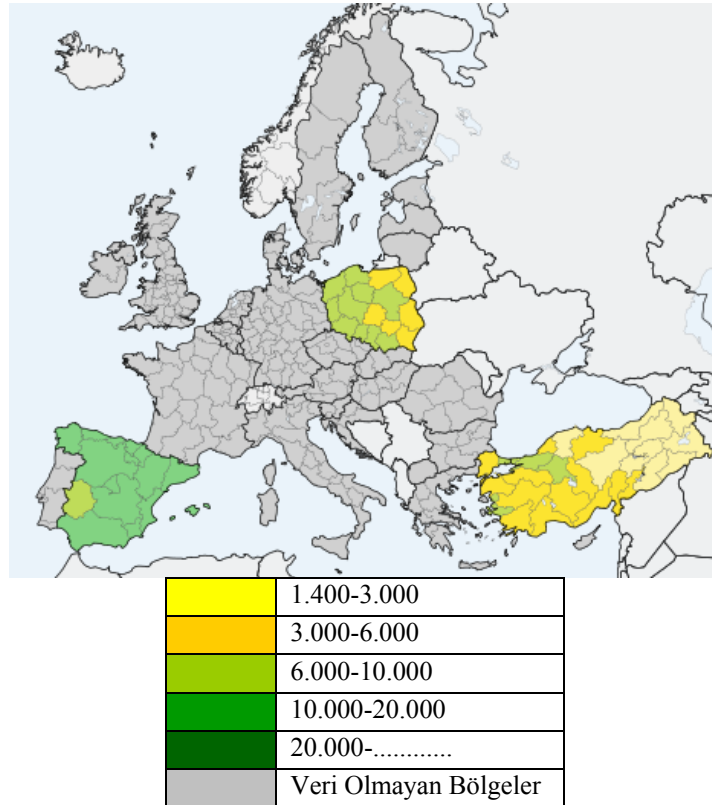
3.2.1. Yıllara göre satın alma gücüne bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri

Şekil 3.5'de, 1996 yılı itibariyle, satın alma gücü paritesine bağlı GSYİH göstergeleri doğrultusundadır.

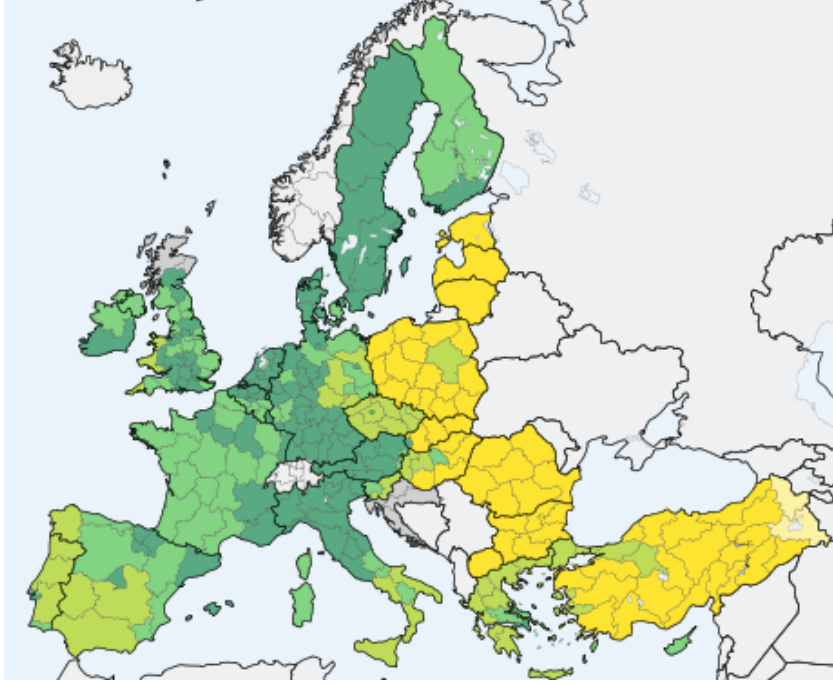
Şekil 3.5: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 1996.
(Eurostat)

Avrupa Birliği üye ülkeleri ve üyelik sürecinde bulunan ülkelerin bölgesel gelişmişlik düzeyleri görülmektedir. GSYİH kriterine göre, özellikle Kuzey İtalya ve Güney Almanya başta olmak üzere, Avrupa'nın coğrafi olarak merkezinde bulunan ülke ve bölgelerin en üst düzeyde olduğu, kişi başı GSYİH değerlerinin 20.000 Euro ile 45.000 Euro arasında değiştiği tespit edilmiştir. Birlik üyesi ülkelere Avrupa'nın batısında bulunan bölgelerin genellikle Birliğin eski üyeleri olmaları, bu süreçte Avrupa Birliği yapısal fonlarından daha yoğun yararlanmaları, Avrupa Birliği kriterleri çerçevesinde rekabet düzeylerinin yüksek olması, bölgesel uzmanlaşma gibi nedenlerle, üyelik sürecinde bulunan veya Avrupa Birliği'ne yeni üyesi olmuş Doğu Avrupa ülkelerine göre daha yüksek GSYİH değerlerine sahip oldukları görülmektedir. Özellikle, Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması ile birlikte, Doğu Avrupa ülkelerinin yeniden yapılanması, ekonomik reformlara gidilmesi gibi süreçler nedeniyle bölgesel gelişmişlik göstergelerinde Batı Avrupa'nın gerisinde kaldığı görülmektedir. GSYİH değeri 3000 Euro'nun altında olan bölgeler Türkiye'nin doğu bölgeleri olarak görülmektedir. Türkiye'nin batı bölgeleri, AB üye ülkelerinin doğu bölgeleri ve İspanya'nın batısında bulunan bazı bölgelerin GSYİH değerleri ile benzer (3000-10.000 Euro aralığında) değerlere sahiptir.

Şekil 3.6: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 1996. (Eurostat)

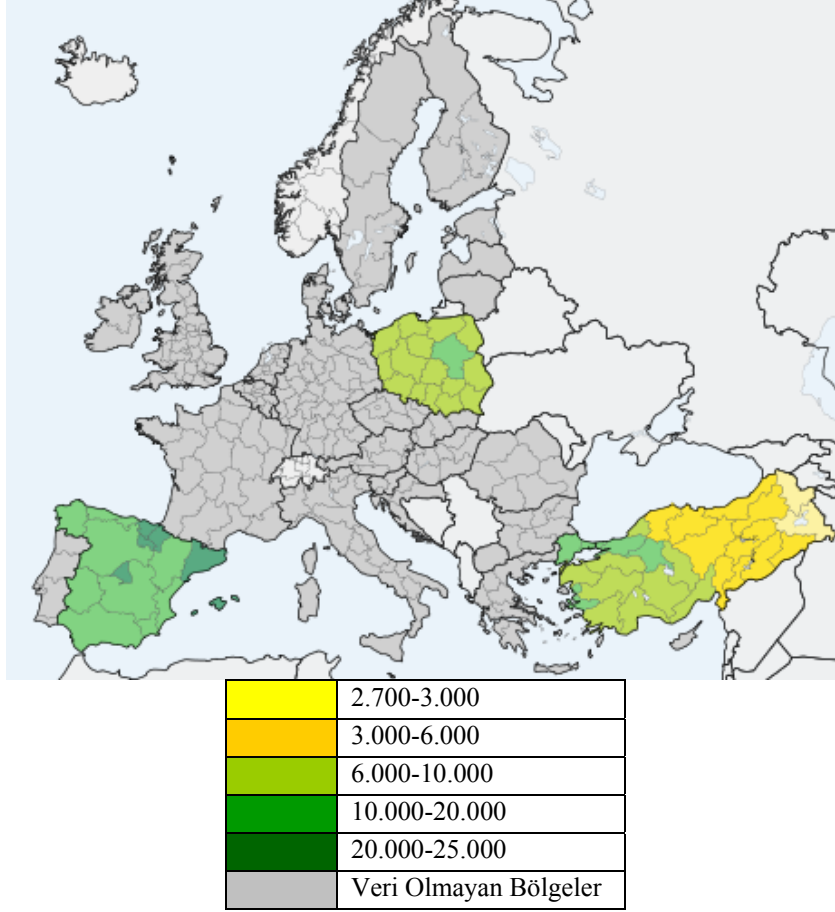
1996 yılı satın alma paritesine bağılı GSYİH değerleri incelendiğinde 1986 yılında AB üyesi olan İspanya'nın bölgelerinin 10.000-20.000 Euro aralığında değere sahip oldukları görölmektedir. Ekonomik gelişimini Türkiye ve Polonya'ya göre daha erken sağlayan İspanya'nın AB üyelik sürecinde yapısal fonlardan yoğun olarak faydalanması, üyelik döneminde AB kriterleri çerçevesinde bölgeler arası rekabet koşullarının daha gelişmiş olması nedeniyle GSYİH düzeyinin yeni üye ülke Polonya'dan ve üyelik sürecindeki Türkiye'den yüksek olması beklenen bir durumdur. Bununla birlikte, 2004 yılı itibariyle AB üyesi olan Polonya'nın 1996 yılında kısmen 3000-6000 Euro, kısmen de 6000-10.000 Euro düzeyinde bulunan bölgelerinin GSYİH değerlerinin, 1991 yılında dağılan Sovyetler Birliği sonrası oluşan ekonomik yapıdan etkilendiği ve uyum sürecinde yapılanmakta olan ekonomik ve sosyal yapısının AB kriterlerine uygun hale getirilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Öte yandan, 2. Dünya Savaşı sonrası ekonomik ve sosyal yönden yeniden yapılanma sürecinde bulunan Türkiye'nin İstanbul, İzmit, İzmir, Ankara bölgelerinde GSYİH düzeylerinin 6000 Euro üzerinde olduğu, bu bölgeler dışında batı bölgelerinin 3000-6000 Euro GSYİH düzeyinde olduğu, doğu bölgelerinin ise 3000 Euro seviyesinin altında olduğu görölmektedir. Ülke genelinde batı ve doğu bölgeleri arasında ciddi gelir farklılıkları olduğu, batı bölgelerinin ticari ve sinai faaliyetlerin merkezi olduğu ve hizmetlerin de bu bölgelerden yönlendirildiği bilinmektedir. Avrupa ile ilişkilerin ülkenin batı bölgeleri ile sürdürölmesi, temel yatırımların bu bölgelere yapılması, işgücü potansiyelinin batı bölgelerinde yoğunlaşması sebebiyle yukarıda belirtilen gelir farklılıkları oluşmaktadır. Tüm Avrupa için geçerli olan öncü bölgeler ve bu öncü bölgelere bağılı alt bölgelerin oluşmuş olması gelir farklılıklarının önemli bir açıklamasıdır. 1980'li yıllardan sonra küreselleşme hareketlerinin yoğunlaşması ve sınır ötesi işbirliklerinin öncü bölgelerde daha aktif şekilde devam etmesi, güçlü olan kutuplaşmış bölgeleri daha da güçlü hale getirmiştir. AB bölgesel politikaları ise, kalkınmada görece geri kalmış bölgeleri kalkındırmak ve öncü bölgelerle rekabet edebilir seviyeye ulaştırmak için içsel büyüme dinamiklerini harekete geçirmeyi planlamaktadır.

2.700-3.000
3.000-10.000
10.000-15.000
15.000-20.000
20.000-60.000
Veri Olmayan Bölgeler

Şekil 3.7: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2000.
(Eurostat)

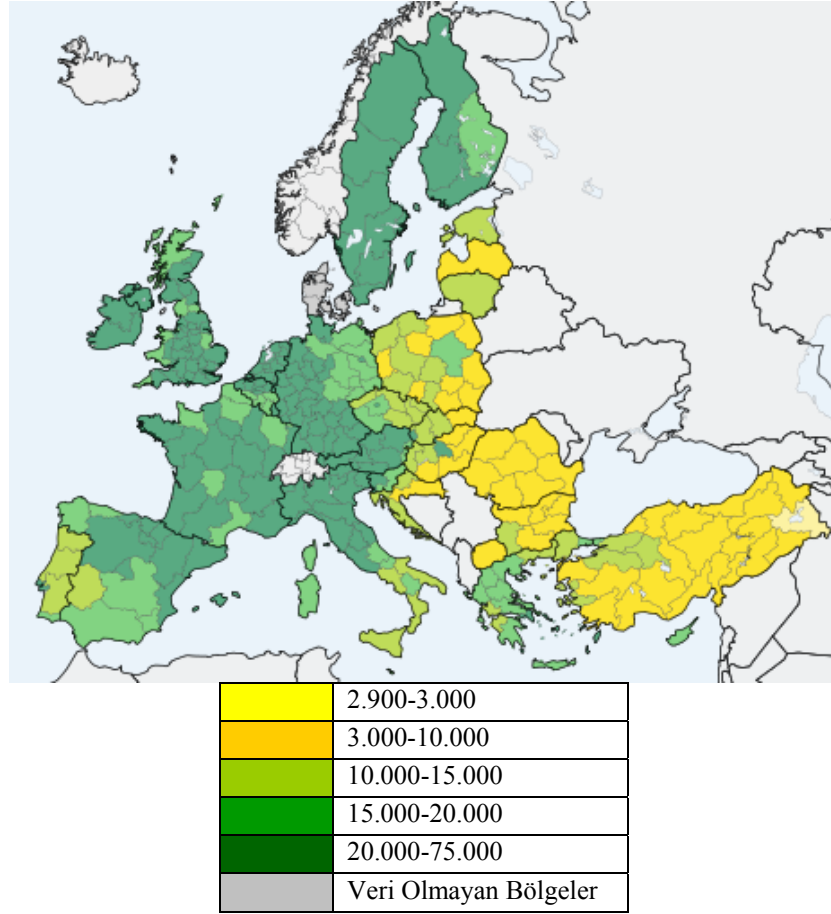
2000 yılı itibariyle, satın alma gücü paritesine bağlı GSYİH değerlerinde Avrupa Birliği merkez bölgelerinin sınırında yer alan bölgelerin 1996 yılı göstergelerine gelişim gösterdiği AB üyelik sürecinde yer alan ülkelerin kullanılan yapısal fonlarla birlikte rekabet düzeylerinin geliştiği ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarında aşama kaydettikleri gözlenmektedir. AB üyelik sürecinde bulunan Türkiye'nin kullanılan yapısal fonlar, AB kriterleri çerçevesinde ekonomik istikrarın yakalanması ile birlikte İstanbul, Ankara, İzmit ve İzmir gibi bölgelerin GSYİH göstergesinde 10.000 Euro sınırını aşıp bir üst kategoride yer aldıkları görülmektedir. İyileşen rekabet koşulları, AB bölgeler arası gelişmişlik düzeyindeki farklılıkları azaltmaya yönelik politikalar ve buna bağlı olarak kullandırılan yapısal fonlarla birlikte bölgeler arası gelişmişlik farklarının azalmaya yönelik eğilim gösterdiği görülmektedir.

Şekil 3.8: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2000.
(Eurostat)

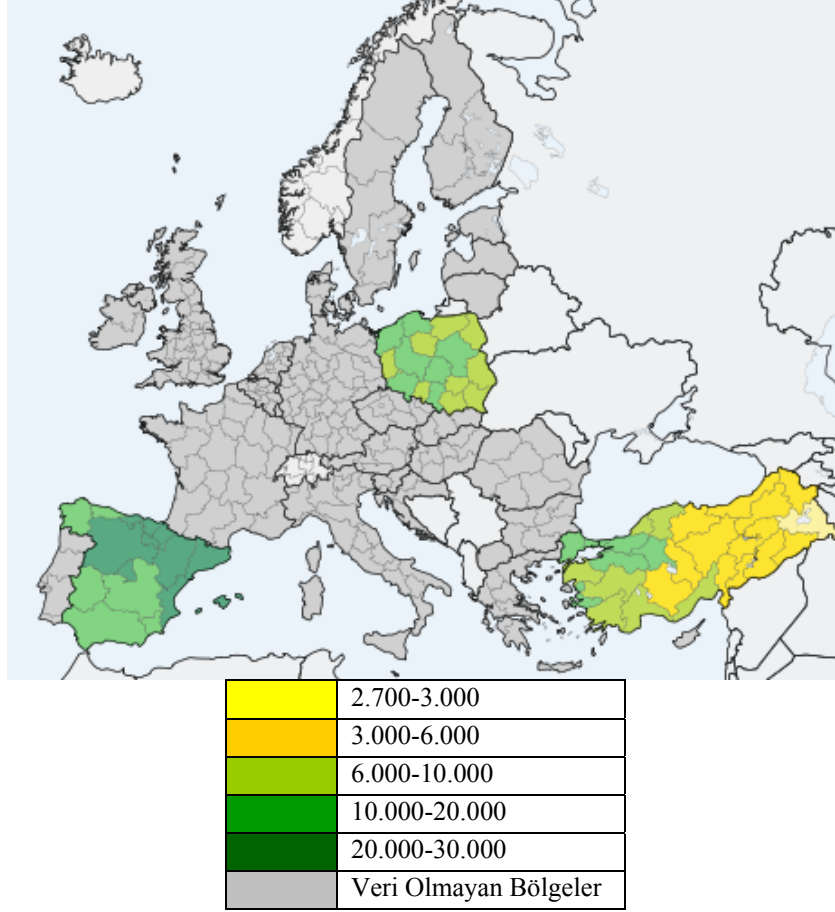
2000 yılı itibariyle, Birlik üyesi İspanya'nın birçok bölgesinin 10.000-20.000 Euro kişi başı GSYİH değer aralığında bulunduğu, birkaç bölgenin ise 20.000 Euro seviyesinin üzerine çıktığı görülmektedir. Üyelik müzakerelerinde sona yaklaşan Polonya'nın ise, bölge düzeyinde gelişimini hızla sürdürdüğü ve tüm bölgelerinde eş zamanlı olarak ekonomik kalkınmanın sağlanmaya çalışıldığı ve AB kriterleri çerçevesinde kullanılan yapısal fonlar ve uygulanan ekonomik programlarla tüm bölgelerinin 6000 Euro seviyesinin üzerine ulaştığı görülmektedir. Türkiye'de ise, AB uyum süreci çerçevesinde, bölgelerin rekabet düzeylerinin geliştirilmesi için bölgesel düzeyde hazırlanan programların sonuçlarının henüz ortaya çıkmaması sebebiyle 1996-2000 yılları arasında Polonya'nın göstermiş olduğu ekonomik gelişimi Türkiye gösterememiştir. 1996-2000 yılları arasında üyelik öncesi kullandırılan yapısal fonlarla birlikte Polonya bölgeleri söz konusu yapısal fonların ve buna bağlı bölgesel teşviklerin yoğunlaştığı bölgeler olmuştur. Söz konusu dönem içerisinde Türkiye üyelik öncesi yapısal fonlardan sınırlı miktarda yararlanabilmiş

olup, gerek yapısal fonlar gerekse de yapısal fonlara bağılı bölgesel teşvikler ve sınırötesi işbirlikleri faaliyetleri bakımından Polonya'ya göre oldukça geride kalmıştır.

Şekil 3.9: Satın alma gücü paritesine bağılı kişi başı GSYİH göstergeleri 2004.
(Eurostat)

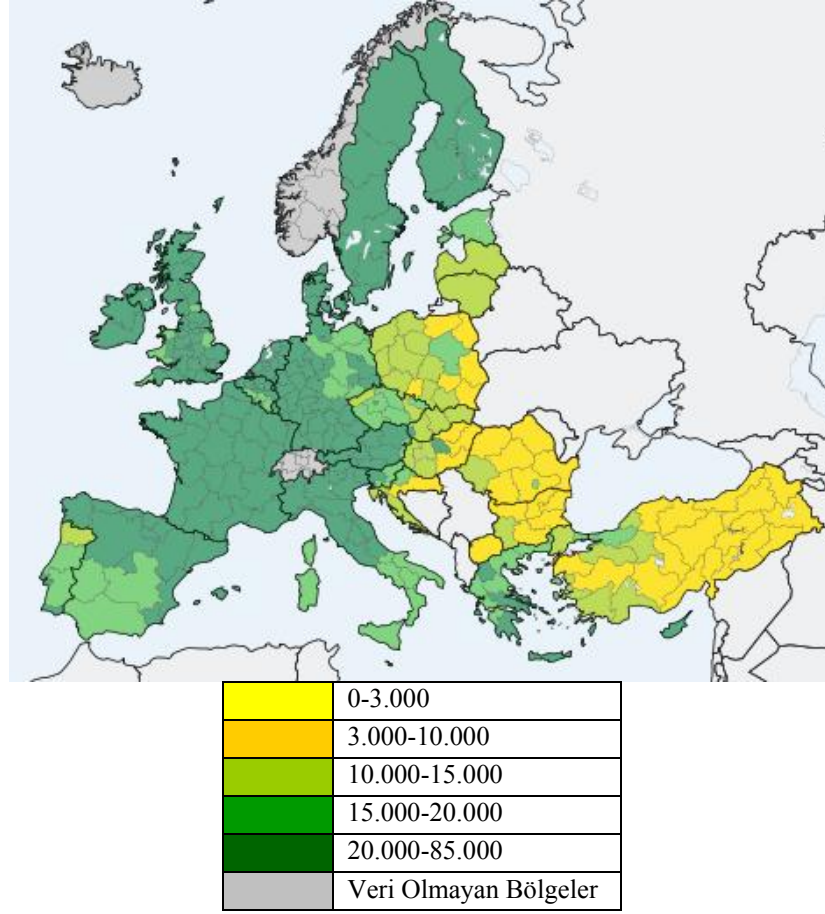
2004 yılı satın alma gücü paritesine bağılı GSYİH değerleri incelendiğinde, AB üyesi olan Polonya'nın birçok bölgesinin 10.000 Euro seviyesinin üzerine çıkması; üyelik sürecinde kullanılan yapısal fonlar, üyelik sürecinde teşvik edilen bölgeler ve rekabet edebilir bölgelerin ortaya çıkması, AB ekonomik kriterlerinin uygulanması temel nedenlerine bağlanabilmektedir. Bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması amaçlı olarak, doğu Avrupa'da birçok bölgenin GSYİH değerlerinin ciddi gelişim gösterdiği, 2000 yılına kıyasla; 10.000 Euro seviyesinin üzerine çıkan bölge sayısının artış gösterdiği gözlenmektedir. 2004 yılı itibariyle gözlendiğinde, batı Avrupa'nın kişi başı GSYİH değerlerinde doğu bölgelerine göre daha üst düzeyde gelire sahip olduğu tespit edilebilmektedir.

Şekil 3.10: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2004.
(Eurostat)

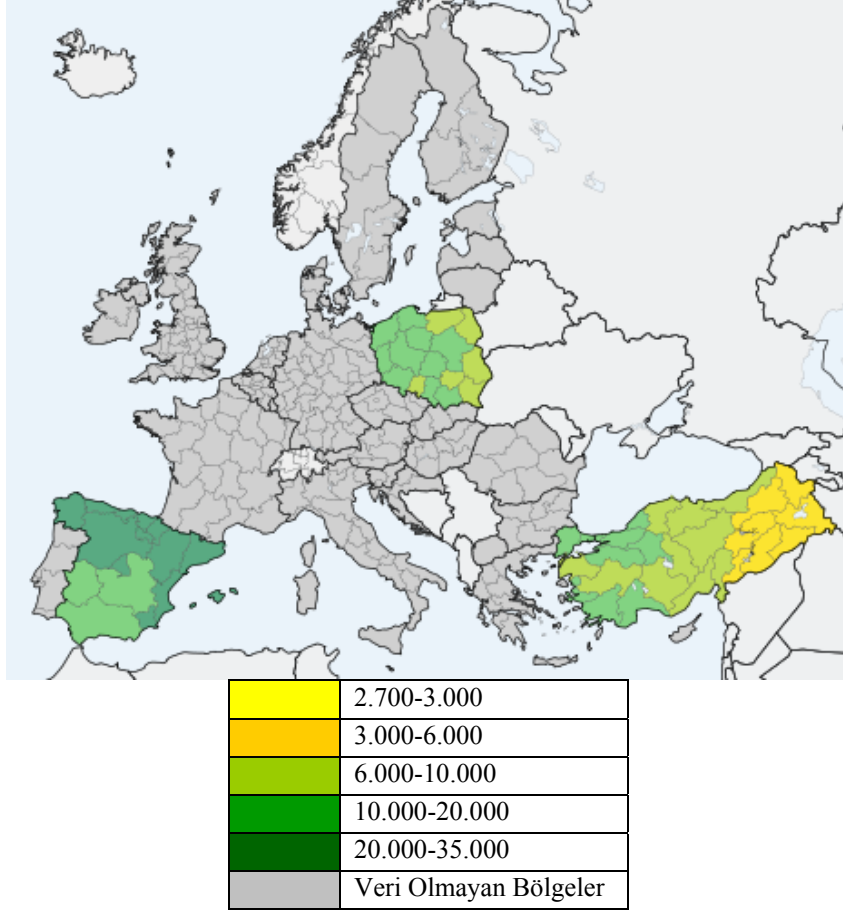
2004 yılı itibariyle oluşan GSYİH göstergelerinde, İspanya'nın kuzey ve doğu bölgelerinin Avrupa ile ekonomik ilişkilerinin de yoğun olduğu dikkate alındığında kişi başı GSYİH düzeyinin 20.000 Euro üzerine çıktığı görülmektedir. İspanya geri kalmış bölgelerinin de kullanılan yapısal fonlarla birlikte, rekabet düzeylerinin arttırıldığı ve ekonomik kalkınmanın devam ettiği görülmektedir. 2004 yılı itibariyle Birliğe üye olan Polonya'nın bu döneme kadar kullanmış olduğu yapısal fonlar, AB bölgesel politikaları kapsamında kullanılan yapısal fonlarla teşvik edilen bölgesel yatırımlar, sınırötesi işbirlikleri, ekonomik kriterleri çerçevesinde uyum amaçlı gösterilen kalkınma gelişimleri, bu sürecin sonunda birçok Polonya bölgesinin GSYİH düzeyinin 10.000 Euro seviyesini aşmasını sağlamıştır. Bu dönemde Türkiye, Doğu bölgelerinin AB geri kalmış bölgeleri kapsamında değerlendirildiği ancak AB üye ülkelere göre, daha az fondan yararlanabiliyor olması, ekonomik yapısının AB üye ülkelere göre daha zayıf durumda olması gibi nedenler

sonucunda GSYİH değerlerinin daha yavaş ilerleme kaydettiği ve doğu bölgelerinde 6000 Euro düzeyine ulaşamadığı görülmektedir.

Şekil 3.11: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2006.
(Eurostat)

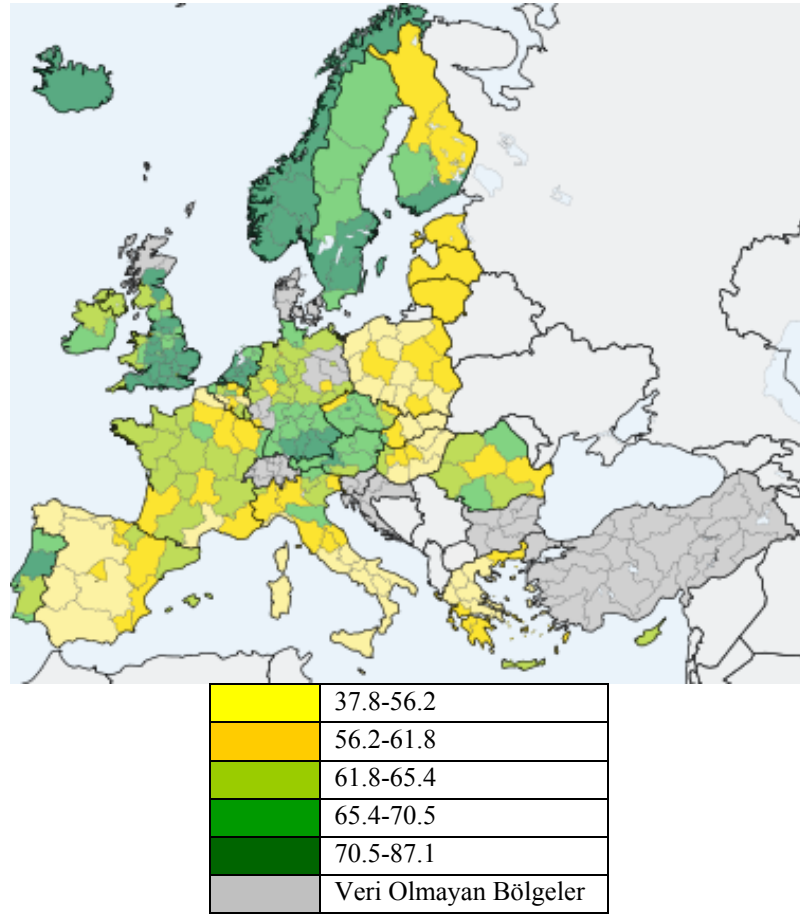
2006 yılı verileriyle, Avrupa Birliği üyesi olan batı bölgelerinin tamamına yakınının satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH değerlerinin 20.000 Euro üzerinde olduğu görülmüştür. Özellikle Kuzey Avrupa’da yoğunlaşan Baltık ülkelerinin ve Batı Avrupa bölgelerinin söz konusu göstergede en üst düzeye ulaştığı görülmektedir. Avrupa Birliği’ne yeni üye olan ülkelerin kullanılan yapısal fonlar, AB kriterlerine bağlı ekonomik gelişmeler ve teşviklerle birçok bölgenin 10.000 Euro seviyesinin üzerine çıktığı görülmektedir. Bu bölgeler merkez ve batı Avrupa ağırlıklı olup, Polonya dikkate alındığında, sınır ötesi işbirliklerinin de katkısıyla batı ve güney Polonya’nın ve ülke içerisinde öncü bölge olan Mazowieckie’nin GSYİH göstergelerinin Polonya’nın doğusuna göre daha yüksek değerlerde olduğu görülmektedir.

Şekil 3.12: Satın alma gücü paritesine bağlı kişi başı GSYİH göstergeleri 2006.
(Eurostat)

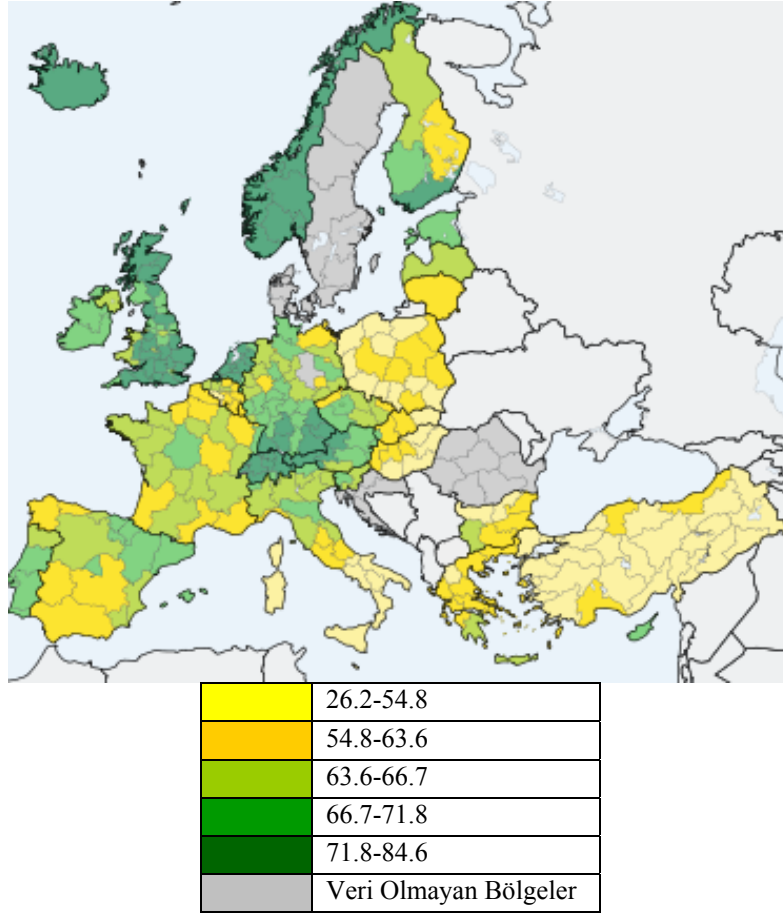
2006 yılı itibariyle kişi başı GSYİH değerlerinde, İspanya'nın kuzey ve doğu bölgeleri 20.000 Euro seviyesinin üzerinde olmakla birlikte tüm bölgelerinin ekonomik gelişimini sürdürdüğü görülmektedir. 2004 yılında üyelik süreci başlayan Polonya'nın ise bölgesel düzeyde birçok bölgesinin 10.000 Euro düzeyinin üzerine ulaştığı görülmektedir. Türkiye'de ise AB kriterleri çerçevesinde, ekonomik gelişme amaçlı programların yoğunlaştığı ve yapısal fonların kullanımının arttığı dönemde, orta ve kuzey Anadolu'da birçok bölgenin kişi başı GSYİH göstergesinde 6000 Euro seviyesinin üzerine ulaştığı ve Batı bölgelerinin ise 10.000 Euro seviyesini aştığı görülmektedir. 2006 yılı itibariyle, özellikle 2004 yılı sonrası AB üyesi haline gelen Polonya'nın yaklaşık tüm bölgelerinin hızlı bir gelişim gösterdiği ve İspanya'nın güney bölgeleri ile yakın değerlere ulaştığı görülmektedir. İspanya'nın Avrupa merkezine yakın kuzey bölgelerinin ise yüksek değerlere ulaştığı ve kişi başı GSYİH değerlerinde öncü bölgeler oldukları tespit edilmektedir.

3.2.2. Yıllara göre istihdam göstergeleri

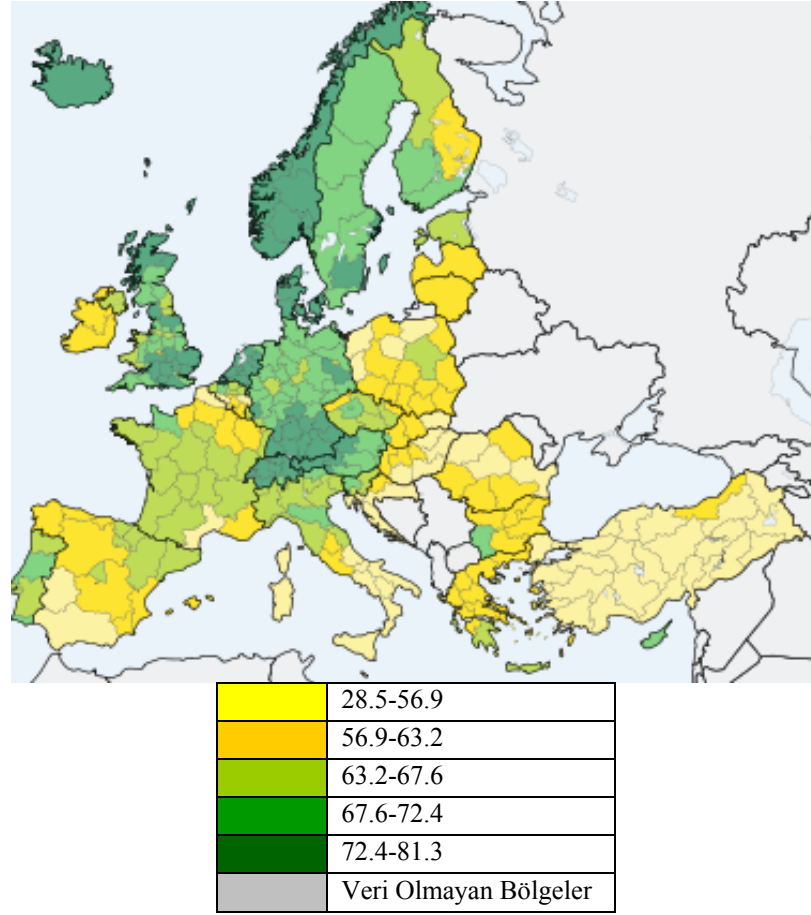
Şekil 3.13: 2000 yılı 15-64 yaş arası istihdam oranları. (%) (Eurostat)

2000 yılı GSYİH göstergelerinde olduğu gibi istihdam verilerinde de Kuzey Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. 2000 yılı itibariyle AB üyelik müzakereleri devam etmekte olan Polonya'nın bölgelerinde çalışabilir nüfusun yaklaşık yarısını istihdam edilebildiği görülmekte, üyelik müzakerelerinde istihdamdaki yetersizlik Polonya'nın AB uyum raporlarında vurgulanmaktadır. (AB Komisyon Raporu, 2001) Bununla birlikte 1986 yılı itibariyle AB üyesi olan İspanya'nın batı bölgelerinin 2000 yılı itibariyle çalışabilir nüfusunun yaklaşık yarısını istihdam edebildiği görülmektedir. Benzer şekilde Güney İtalya ve Yunanistan'ın istihdam göstergelerinde çalışabilir nüfusunun yaklaşık yarısını istihdam edebildiği görülebilmektedir. 2000 yılı itibariyle İspanya'nın istihdam oranları incelendiğinde Avrupa merkezine uzak batı bölgelerde çalışabilir nüfusunu yarısından daha az bir nüfusun istihdam edilebildiği ve sadece birkaç bölgede çalışabilir nüfusun yarısından fazlasının istihdam edilebildiği tespit edilmiştir. Benzer durum Polonya için de geçerlidir.

Şekil 3.14: 2006 yılı 15-64 yaş arası istihdam oranları. (%) (Eurostat)

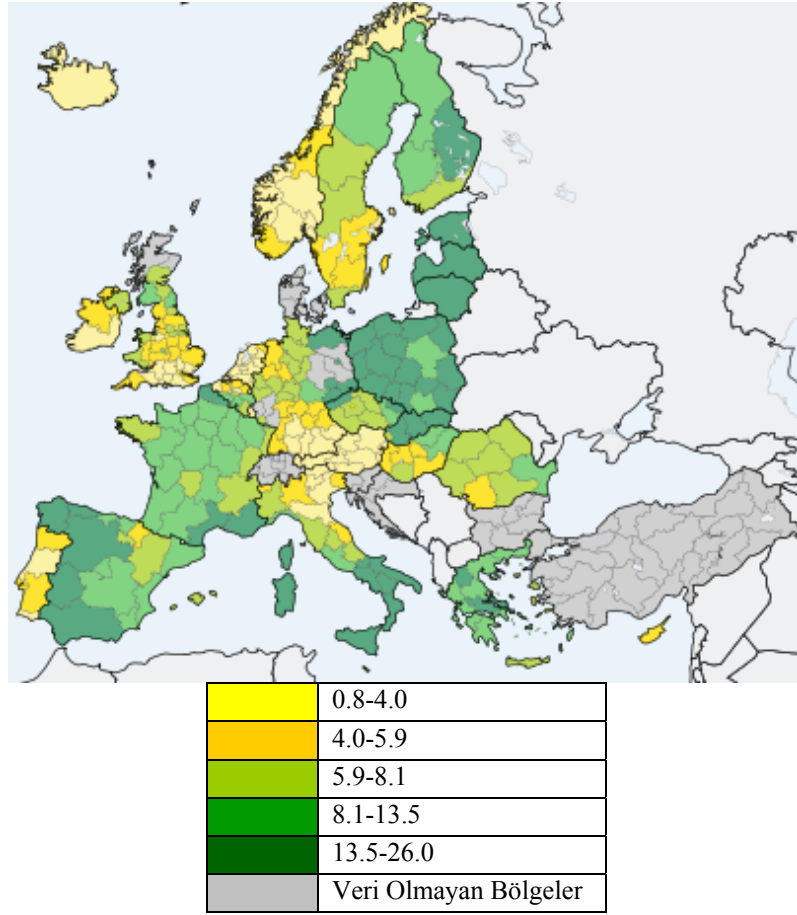
2006 yılı itibariyle istihdam verileri incelendiğinde, üyelik müzakereleri devam eden ve tam üyelik sürecinde bulunan Türkiye'nin bölgelerinin çalışabilir nüfusunun AB ortalamasının altında istihdam verilerine sahip olduğu ve ortalama %45-50 arasında istihdam oranına sahip olduğu görülmektedir. 2000 yılı verileri paralelinde Kuzey ve Orta Avrupa ülkelerinin çalışabilir nüfusunun büyük çoğunluğunun istihdam edildiği ve bu ülkelerin GSYİH düzeylerinin de benzer şekilde AB ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Üyelik süreci ile birlikte yapısal fonlardan yoğun şekilde faydalanan İspanya bölgelerinin hızlı bir iyileşme gösterdiği ve istihdam verilerinin 2000 yılı itibariyle AB ortalamasının altında iken 2006 yılı itibariyle bu göstergenin AB ortalamasına ulaştığı görülmektedir. 2000 yılı itibariyle çalışabilir nüfusunun yarısından daha az bir nüfusu istihdam edebilen İspanya'nın, 2006 yılı itibariyle hızlı iyileşme gösterdiği ve birçok bölgesinde çalışabilir nüfusunun yarısından fazlasının istihda medebildiği görülebilmektedir.

Şekil 3.15: 2009 yılı 15-64 yaş arası istihdam oranları. (%) (Eurostat)

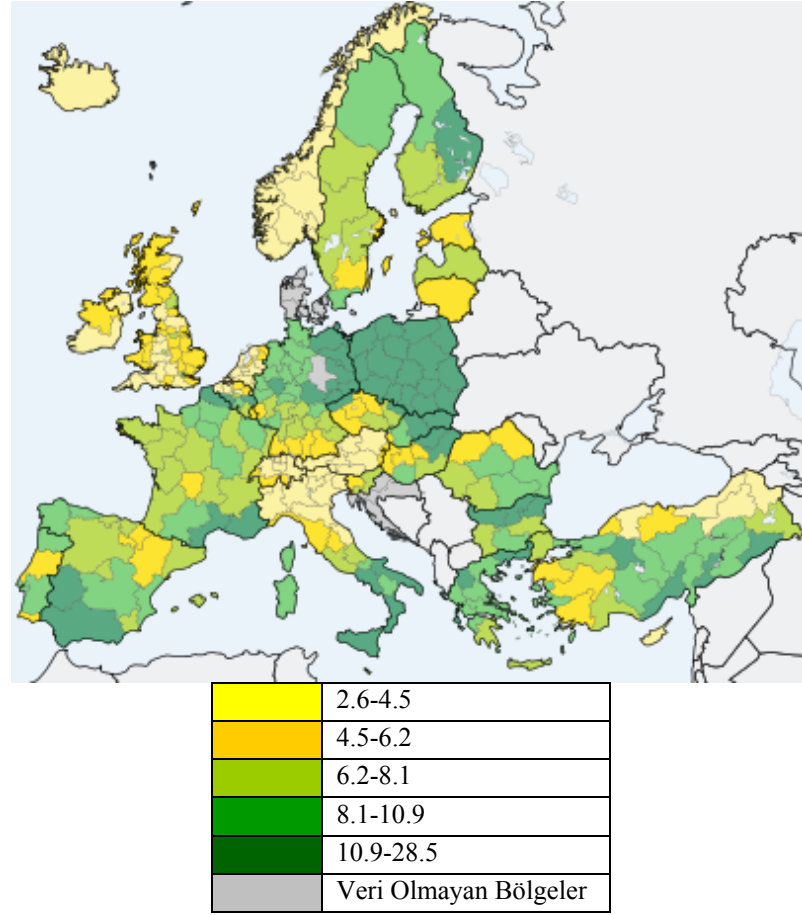
2009 yılı itibariyle 15-64 yaş arası çalışabilir nüfusun istihdam verileri incelendiğinde, GSYİH verileriyle paralel olarak Kuzey ve Orta Avrupa ülkelerinin birçok bölgesinde istihdam göstergelerinin %70'in üzerinde olduğu görülmektedir. Üyelik müzakereleri devam etmekte olan Türkiye'nin bölgelerinin çalışabilir nüfusunun ortalama yaklaşık %50 sinin istihdam edilebildiği görülmektedir. Vurgulanması gereken bir başka nokta ise, 2004 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen Polonya'da görece geri kalmış güney bölgelerinin (Dolnoslaskie, Slaskie) göstermiş olduğu istihdam gelişimidir. Söz konusu bölgelerden Slaskie bir ağır sanayi bölgesi olup, üyelik öncesi kısıtlı işgücü ve istihdam olanağına sahip olmuştur. Ancak 2004 yılı AB üyeliği ile birlikte, yatırım ve teşviklerin bu bölgeye yoğun olarak yönlendirilmesiyle istihdam ve göstergelerinde hızlı bir gelişim sağlanmıştır. Avrupa merkezi kadar yoğun bir istihdam değerine ulaşılmasa da gelişimin olduğu tespit edilebilmektedir.

3.2.3. Yıllara göre işsizlik göstergeleri

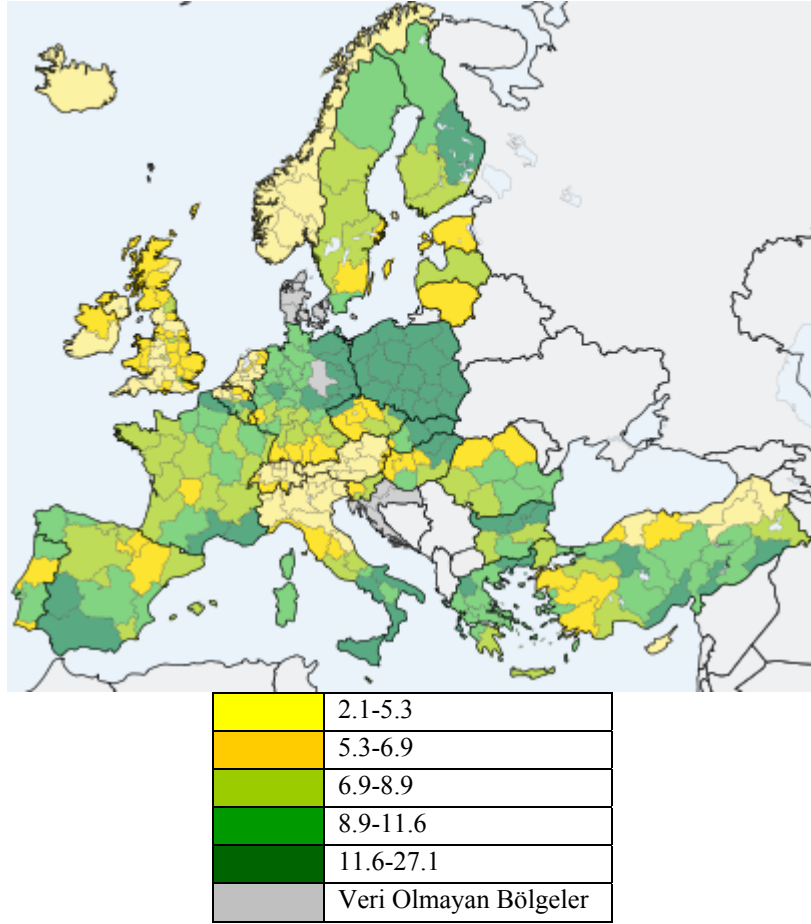
Şekil 3.16: 2000 yılı işsizlik oranları. (%) (Eurostat)

2000 yılı işsizlik oranları incelendiğinde, istihdam verileriyle paralel olarak başta üyelik sürecindeki Polonya, Batı İspanya, Güney İtalya bölgeleri olmak üzere Kuzey ve Orta Avrupa bölgeleri dışındaki bölgelerde işsizlik oranlarının %15 ve üzerinde olduğu görülmektedir. 2000 yılı itibarıyla üyelik süreci devam etmekte olan Polonya'nın ülke düzeyinde işsizlik oranı %16 iken, 1985 yılı itibarıyla AB üyesi olan İspanya'nın ise ülke düzeyinde işsizlik oranı %11 dir. Polonya'nın üyelik öncesi işsizlik göstergelerinde AB ortalamasının çok üzerinde bir değere ulaştığı görülmektedir. Şekil 3.16'da, merkez Avrupa dışındaki ülkelerde işsizlik göstergelerinde, bölgeler arası farkların yüksekliği dikkat çekmektedir. Ülkelerdeki öncü bölgelerin işgücü ve istihdam yükünü çekmekte olduğu, öncü bölgelere bağımlı alt bölgelerde ise merkez bölgelere bağlı bir gelişim olduğu görülmektedir.

Şekil 3.17: 2006 yılı işsizlik oranları. (%) (Eurostat)

2006 yılı itibariyle işsizlik göstergeleri incelendiğinde, AB üyelik sürecinde bulunan Türkiye'nin Orta ve Güney Anadolu'da işsizlik seviyelerinin en üst düzeyde olduğu, ülke düzeyinde işsizlik düzeyinin %8.4 olduğu görülmektedir. Benzer şekilde İspanya'nın da ülke düzeyinde işsizlik oranı %8.5 tir. 2004 yılı itibariyle işsizlik oranı ülke düzeyinde %19 olan Polonya'nın ise üyelik ile birlikte yapısal fonlar başta olmak üzere AB mali yardımlarından daha yoğun yararlanmasıyla birlikte sağlanan işgücü ile 2006 yılı itibariyle işsizlik oranı %13.9 olmuştur. AB sınırları içerisinde 2006 yılı itibariyle işsizlik oranı %8.2 olmuştur. Polonya için verilen oranın 2004 yılı itibariyle başlanan AB üyeliği ve paralelinde 2004 yılı sonrası ekonomik gelişmelerin hızlanması da dikkate alınmalıdır. Polonya'nın 2004 yılı AB üyeliği ile birlikte, istihdam, kişi başı gelir, işsizlik oranları gibi ekonomik göstergelerde AB ortalamasına göre çok daha hızlı gelişim sağlandığı görülebilmektedir. Polonya'nın AB üyeliği ile birlikte gerek sınır ötesi işbirlikleri, gerekse de yapısal fonlardan yoğun olarak yararlanabiliyor olması dikkate alınarak hızlı bir gelişim gösterdiği tespit edilebilmektedir.

Şekil 3.18: 2009 yılı işsizlik oranları. (%) (Eurostat)

2009 yılı işsizlik verileri incelendiğinde, 2004 yılı itibariyle AB üyesi olan Polonya'nın yararlanılan yapısal fonlar ve diğer mali yardımlarla birlikte AB uyum politikaları kapsamında hızlı bir gelişim gösterdiği ve 2004 yılı itibariyle %19 düzeyinde olan işsizlik oranının 2009 yılı itibariyle %7 civarında olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği uyum sürecinde bulunan Türkiye'de ise 2009 yılı itibariyle ülke düzeyinde işsizlik oranı yaklaşık %10 seviyesindedir. AB üyesi İspanya'da ise 2009 yılı itibariyle işsizlik oranı ülke düzeyinde %11 seviyesindedir. 2008 yılı küresel mali krizin etkisi ile AB üyesi ve üyelik sürecindeki ülkeler işsizlik oranlarında 2008 yılına kadar göstermiş oldukları gelişimde bir duraklama dönemine girmişlerdir. İspanya'nın 2008 yılı mali kriz dönemi öncesinde göstermiş olduğu işsizlik oranındaki olumlu gelişim, kriz ile birlikte duraklamış ve bu yılda işsizlik oranlarında olumsuz bir görüntü ortaya çıkmıştır.

3.3. AB Yapısal Fonlarının Ülkelere Göre Dağılımı

3.3.1. 1994-2006 yılları arası yapısal fonların ülkelere göre dağılımı

1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşmasıyla yapısal fonlar daha önemli hale gelmiştir. 1980 yılı sonrası serbest ticaret anlayışının gelişmesiyle bölgeler arası farklılıkların giderek artması ve rekabet koşullarının gün geçtikçe güçleşmesi sebebiyle Avrupa Birliği sınırları içerisinde öncü bölgeler oluşmaya başlamıştı. Söz konusu öncü bölgeler ülkelerin ticari aktivitelerinin büyük bir oranını karşılamakta olup ülkelerinin büyüme merkezleri haline gelmişlerdi. 1994-1999 yılları arasında planlanan yapısal fonların amacı, bölgeler arası dengesizlikleri azaltma ve rekabet koşullarının iyileştirilmesi olmuştur. Bölgesel gelişme düzeylerinde görece geri kalmış bölgelerin AB bölgesel politika araçlarından yoğun olarak yararlandırılması bu amaçladır. Kalkınma anlamında görece geri kalmış bölgelerin içsel büyüme dinamikleri ile harekete geçmeleri ve öncü bölgelerle rekabet edebilir hale gelmeleri hedeflenmektedir. Yapısal fonlardan bu dönem içerisinde alınacak hibe oranları daha önceki dönemler gibi hedef-1 bölgeleri için %75, diğer bölgeler için proje maliyetinin %50'si olmuştur. Dönem içerisinde, tezin örneklerinden İspanya'nın AB Bölgesel Kalkınma Politikaları kapsamında, başta bölgeler arası dengesizliğin azaltılması ve rekabetin artırılması amaçlı olarak yapısal fonlardan en fazla payı alan üye ülke olduğu görülmektedir. 1994-1999 yılları arasında yapısal fonlardan toplam 26.783.500,-EURO destek alan İspanya'nın AB toplamı 109.067.300,-EURO olan yapısal fon bütçesinin %25'ini aldığı görülmektedir. Üyelikle birlikte İspanya'nın yapısal fonlardan en yoğun yararlanan ülke olduğu görülmektedir. Söz konusu yapısal fonların yönlendirilmesiyle ilgili dikkat çeken bir başka husus ise 1999 yılı itibariyle yaklaşık 40 milyonluk nüfusuyla AB üye ülkelerin toplam nüfusunun yaklaşık %13'ünü oluşturan İspanya'nın dönem içerisinde yapısal fonların %25'inden yararlanmış olmasıdır. Polonya'nın da 2004 yılı AB üyeliği ile birlikte yapısal fonlardan yararlanma düzeyi nüfusuyla paralellik göstermiş ve Polonya 2007-2013 dönemi için kullanılması planlanan yapısal fonlardan en yoğun yararlanan ülke olacaktır. İspanya ve Polonya'nın yapısal fonlar ve buna bağlı bölgesel teşvik ve yatırımlardan yararlanması paralelinde göstermiş oldukları gelişim irdelenecektir. İlerleyen bölümlerde yapısal fonların bölgelerin büyüme oranlarına nasıl katkı sağladığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çizelge 3.7 : 1994-1999 yılları arasında üye ülkelere tahsis edilen yapısal fon değerleri. (Eurostat)

ÜLKELER	MİLYON EURO
BELÇİKA	1336,8
DANİMARKA	605,4
ALMANYA	15939,7
YUNANİSTAN	10608,9
İSPANYA	26783,5
FRANSA	10114,7
İRLANDA	5070,7
İTALYA	13168,3
LUKSEMBURG	63,4
HOLLANDA	1374,6
AVUSTURYA	1212
PORTEKİZ	12950,4
FİNLANDIYA	1054,8
İSVEÇ	937,2
İNGİLTERE	7846,9

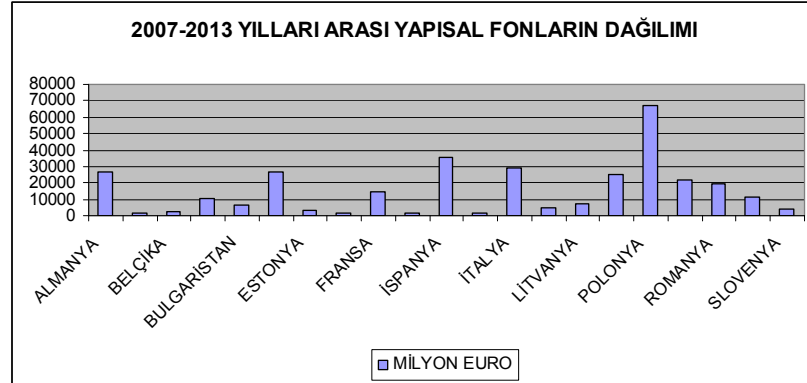
2000-2006 yılları arasında da üye ülkeler için hazırlanan yapısal fon programında bölgesel politikalar kapsamında, bölgeler arası dengesizliğin azaltılması ve rekabet koşullarının iyileştirilmesi temel amaçlı fonların dönem içerisinde en fazla İspanya için tahsis edildiği görülmektedir. 2000-2006 yılları arasında İspanya'nın, dönem içerisinde ayrılan toplam 182.458.000,-EURO yapısal fon'un yaklaşık %24'ünden (42.887.000,-EURO) yararlandığı görülmektedir.

Çizelge 3.8 : 2000-2006 yılları arasında üye ülkelere tahsis edilen yapısal fon değerleri. (Eurostat)

ÜLKELER	MİLYON EURO
BELÇİKA	1795
DANİMARKA	548
ALMANYA	28049
YUNANİSTAN	20961
İSPANYA	42887
FRANSA	14395
İRLANDA	3088
İTALYA	28388
LUKSEMBURG	78
HOLLANDA	2604
AVUSTURYA	1469
PORTEKİZ	19029
FİNLANDIYA	1805
İSVEÇ	1848
İNGİLTERE	15514

3.3.2. 2007-2013 yılları arası programlanan yapısal fonların ülkelere göre dağılımı

Şekil 3.19: 2007-2013 yılları arası yapısal fonların ülkelere göre dağılımı. (Eurostat)

Gelecek dönemi kapsayan 2007-2013 arasında, 67.284.000,-Avro fon payı ayrılan Polonya, söz konusu fonlardan en fazla yararlanacak olan ülke konumundadır. Dönem içerisinde Polonya yapısal fon toplam bütçesinin %19.45 ini alacaktır. AB Bölgesel Politikası çerçevesinde bölgesel dengesizliklerin azaltılması adına, bölgesel dengesizliklerin en yoğun yaşandığı Polonya yapısal fonlardan en fazla pay alan ve alacak olan ülke konumundadır. Söz konusu yapısal fon kullanım miktarı ülkelerin nüfusları ile de doğrudan ilişkilidir. 1994-1999 döneminde toplam bütçenin %25, 2000-2006 döneminde toplam bütçenin %24'ünü alan İspanya ise, 2007-2013 döneminde, artan üye ülke sayısı ile birlikte, toplam bütçenin %10.18 inden yararlanabilecektir. Belirtilen 1994-1999 yılları arasında İspanya'nın belirtilen bütçenin %25'inden yararlanabiliyor olması, büyümede görece geri kalmış bölgelerin daha fazla yapısal fondan yararlanmalarını ve daha fazla projenin yürürlüğe girmesini sağlamıştır. 2007-2013 döneminde ise AB üye ülke sayısının artması, İspanya'nın yararlandığı yapısal fon değerinde %25'den, yaklaşık %10 civarına düştüğü gözlenmektedir. 2004 yılı itibariyle AB üyesi olan Polonya da, yeni üyelere olup, nüfusu itibariyle toplam kullandırılması planlanan yapısal fonlardan ciddi düzeyde yararlanacak durumdadır. Büyüme göstergelerinde görece geri kalmış bölgelerin daha fazla yapısal fondan yararlanacağı düşünüldüğünde, ilerleyen dönemlerde Polonya'nın ekonomik büyüme göstergelerinde görece geri kalmış bölgelerinin gelişiminin daha da hızlı olabileceği tahmin edilmektedir.

ÜLKELER	MİLYON AVRO	%
ALMANYA	26340	7.61
AVUSTURYA	1461	0.42
BELÇİKA	2258	0.65
İNGİLTERE	10613	3.07
BULGARİSTAN	6853	1.98
ÇEK CUM.	26692	7.71
ESTONYA	3456	1.00
FİNLANDİYA	1716	0.50
FRANSA	14319	4.14
HOLLANDA	1907	0.55
İSPANYA	35217	10.18
İSVEÇ	1891	0.51
İTALYA	28812	8.32
LETONYA	4620	1.33
LİTVANYA	6885	1.99
MACARİSTAN	25307	7.31
POLONYA	67284	19.44
PORTEKİZ	21511	6.22
ROMANYA	19668	5.68
SLOVAKYA	11588	3.35
SLOVENYA	4205	1.21
TOPLAM	346097	

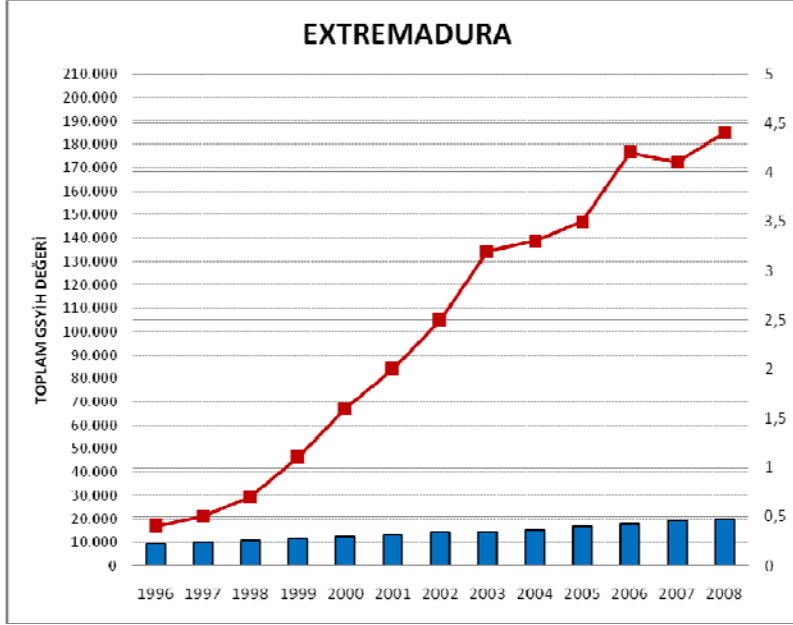
Çizelge 3.9 : 2007-2013 yılları arasında ülkelere tahsis edilmesi planlanan yapısal fon değerleri.

Şekil 3.20: AB 27 Ülkesi.

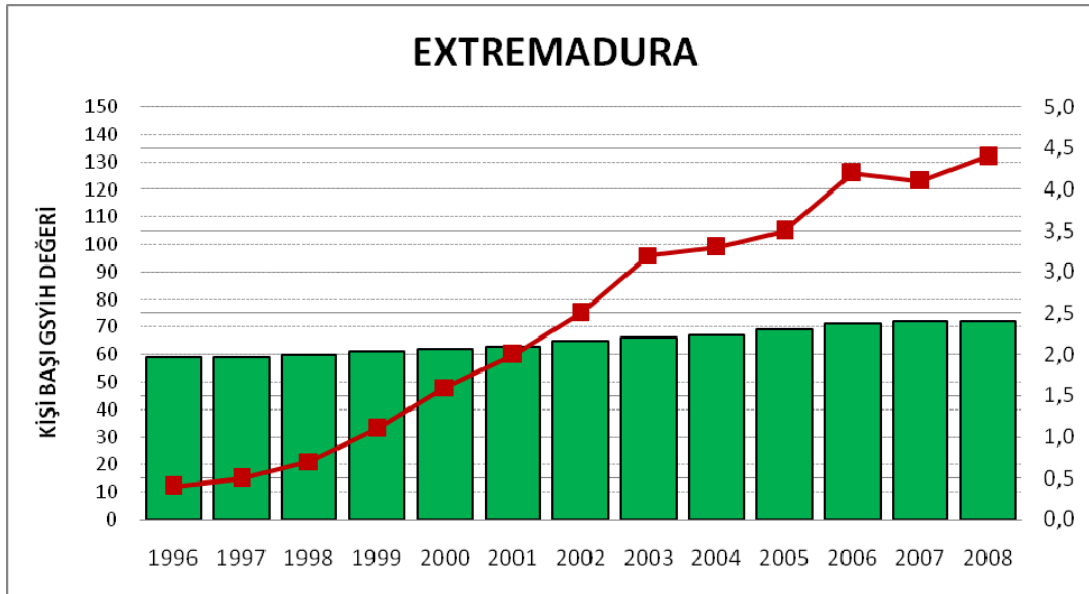
3.4. İspanya ve Polonya’da Bölgelerin Ekonomik Göstergeleri ile Yapısal Fonlar Arasındaki İlişkinin Analizi

AB üye ülkesi olan İspanya ve Polonya’nın, AB geneline göre dönemler bazında yararlandığı yapısal fonlar belirtilmiş, İspanya ve Polonya bölgelerinin dönemlere göre yararlandığı fonlar detaylı olarak ortaya konulmuştur. Kullanılan yapısal fonlarla birlikte eş zamanlı olarak, çalışma konusu İspanya ve Polonya bölgelerinin 1996-2008 yılları arası toplam bölgesel GSYİH değerlerindeki değişim, 1996-2008 yılları arası AB geneli satın alma gücüne bağlı kişi başı GSYİH değerleri, İspanya-Polonya-Türkiye açısından 1996-2008 yılları arası karşılaştırmalı kişi başı GSYİH değerleri, aynı dönem için AB geneli istihdam ve işsizlik göstergeleri ortaya konulmuştur. AB geneli temel ekonomik göstergelerin 1996-2008 yılları arasında göstermiş olduğu değişim ve eğilimler ortaya konduktan sonra, İspanya’nın yapısal fonları yoğun olarak kullandığı 1994-1999, 2000-2006 yılları arasında AB genelinde yapısal fonların dağılımı incelenecektir. Benzer şekilde 2004 yılında AB üyesi olan ve üyelikle birlikte Polonya’nın 2000-2006 ve 2007-2013 dönemlerinde kullandırılan ve kullandırılması planlanan yapısal fonların dağılımı incelenecektir. Bu bölümde; ilk olarak bölgelerin yıllara göre toplam GSYİH değerleri ile bölgesel büyüme değerleri eşzamanlı olarak karşılaştırılacak ve bölgelerin GSYİH değerleri ile aynı zamanda gösterilen bölgesel ekonomik büyüme düzeyleri arasındaki ilişki yorumlanacaktır. İkinci analiz ise; AB ortalamasına göre bölgelerin kişi başı GSYİH değerleri ile eşzamanlı bölgesel büyüme düzeyleri ilişkisinin irdelenmesi olacaktır. Üçüncü analiz; İspanya ve Polonya’nın bölgelerinin çalışma konusu dönemlere ait kişi başı yapısal fon değerleri ile bölgesel büyüme düzeyleri arasındaki ilişkinin analizidir. Analizlerde İspanya ve Polonya örneklerinin çalışma kapsamında seçilen ekonomik göstergelerinin gelişim ve değişimi irdelenecek olup, kullanılan yapısal fonlar paralelinde ortaya çıkan gelişme göstergeleri yorumlanacaktır. Yukarıda belirtilen analizler sonucu, İspanya ve Polonya’nın bölgelerinde kullanılan yapısal fonlarla birlikte temel ekonomik göstergelerdeki değişimin yorumlanması amaçlanmaktadır. Aşağıda vurgulanacak analizler öncesi, Extremadura bölgesi için detaylı olarak grafikler belirtilecektir. Extremadura bölgesi için GSYİH değeri ile bölgesel büyüme düzeyi, kişi başı GSYİH değeri ile bölgesel büyüme düzeyi ve kişi başı yapısal fon değeri ile büyüme düzeyi belirtilecektir.

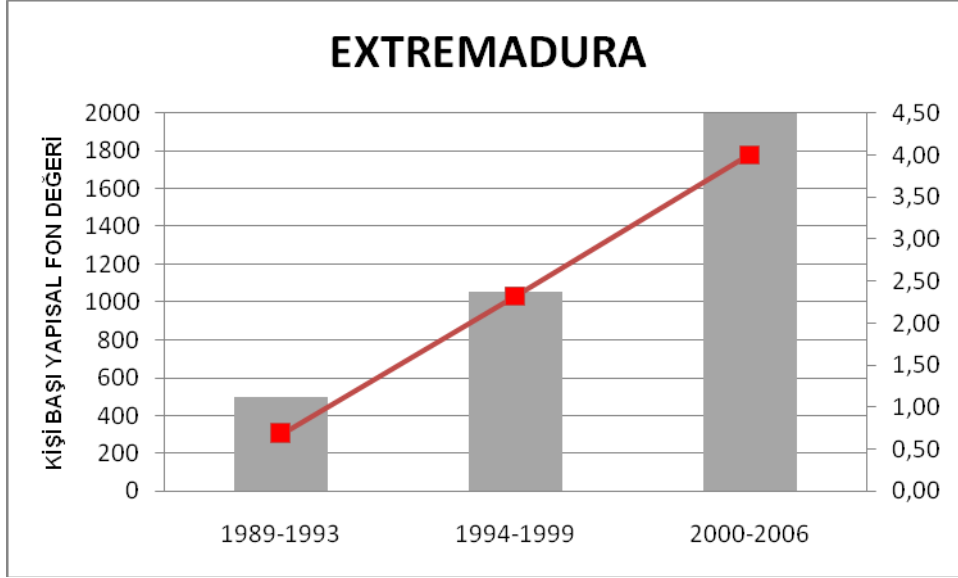
Şekil 3.21: Extremadura Bölgesi toplam GSYİH (bin euro)-Bölgesel büyüme düzeyi (%) karşılaştırılması.

Yukarıdaki şekilde ilerleyen bölümlerde İspanya ve Polonya bölgeleri için ayrı ayrı belirtilecek olan grafikler için örnek olarak, Extremadura bölgesinin 1996-2008 yılları arası toplam GSYİH değeri mavi sütunlar ile ifade edilmiş, bölgesel büyüme düzeyi de kırmızı renkli çizgi grafikte ifade edilmiştir. Şekil 3.22’de AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değerleri ile kırmızı çizgi grafikte ifade edilen bölgesel büyüme düzeyleri karşılaştırılmıştır.

Şekil 3.22: Extremadura Bölgesi AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH (%) - Bölgesel büyüme düzeyi (%) karşılaştırılması.

Şekil 3.23’de, Extremadura bölgesine ait dönemlere göre kişi başı yapısal fon değerleri sütun grafik ile ifade edilmiş, bölgesel büyüme düzeyi ise çizgi grafik ile ifade edilmiştir.

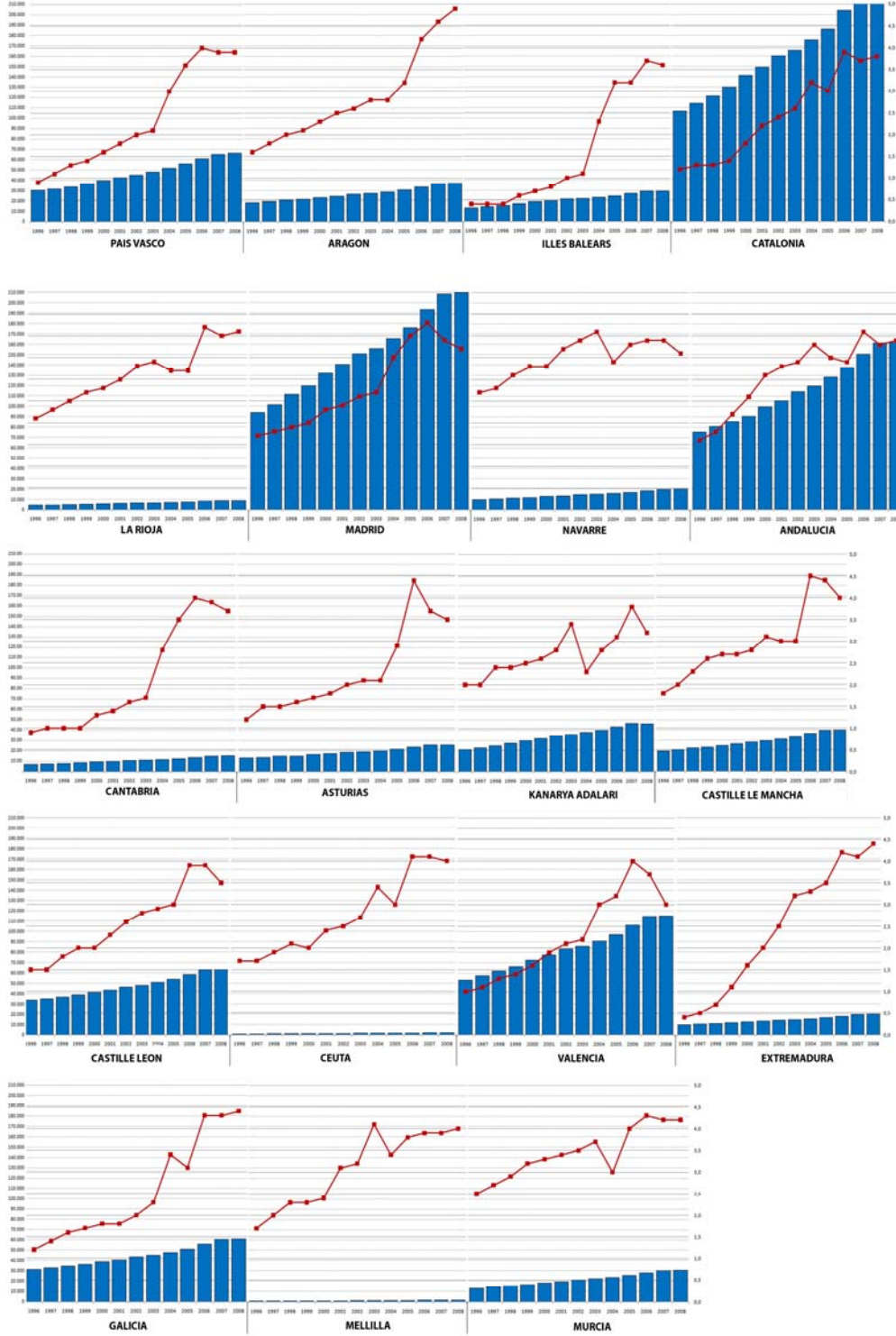

Şekil 3.23: Extremadura Bölgesi dönemlere göre kişi başı yapısal fon değeri (euro)- Bölgesel büyüme düzeyi (%) karşılaştırılması.

1989-1993, 1994-1999, 2000-2006 dönemlerine ait yapısal fon değerleri ile % dilim olarak ifade edilmiş bölgesel büyüme düzeyleri bulunmaktadır. Çalışma kapsamında, Extremadura bölgesinin bölgesel büyüme düzeyi detaylı olarak vurgulanacak ve Şekil 3.23’te belirtilen yıllara göre bölgesel büyüme düzeyleri incelenecektir. Bölgesel büyüme düzeyleri ile birlikte yapısal fonların etkisi de değerlendirilmeye çalışılacaktır. Örnek bölge olarak seçilen Extremadura’nın İspanya ortalamasına göre göstermiş olduğu daha yüksek gelişim performansı vurgulanmış, grafikte kişi başı yapısal fon değeri ile bölgesel büyüme düzeyi belirtilmiştir. Çalışma kapsamında, üç farklı döneme ait göstergeler belirtilmiş, onsekiz yıla ait göstergeler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Aynı dönemlere ait kişi başı yapısal fon değerleri euro cinsinden belirtilmiş olup, dönem içerisinde kullanılan toplam yapısal fon miktarının toplam nüfusa bölümüyle kişi başı yapısal fon değerine ulaşılmıştır. Benzer şekilde, ekonomik göstergelerden bölgesel büyüme düzeyi de aynı dönemlere ait Extremadura bölgesinin ortalama bölgesel büyüme düzeyleri kullanılarak oluşturulmuştur. Örnek bölge olarak seçilen Extremadura’dan sonra İspanya ve Polonya bölgeleri için aynı analizler yorumlanacaktır.

3.4.1. İspanya

3.4.1.1. Bölgelerin toplam GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerlerinin analizi

Şekil 3. 24: İspanya bölgelerin toplam GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri.

Şekil 3.24’de 1996-2008 yılları arası değerler belirtilmiş, sütun grafik bölgelerin toplam GSYİH değerlerini göstermekte olup, çizgi grafik ise bölgesel büyüme düzeylerini ifade etmektedir. 1950’li yıllarda AB müzakerelerine başlayan ve 1986 yılında AB üye ülkesi olan İspanya’nın özellikle 1994 yılından itibaren AB yapısal fonlarından yoğun olarak faydalandığı bilinmektedir. 1994-1999 yılları arasında yapısal fonlardan toplam 26.783.500,-EURO destek alan İspanya’nın toplam 109.067.300,-EURO olan yapısal fon bütçesinin %25 ini aldığı görülmektedir. Bu dönem içerisinde İspanya nüfusu Birlik nüfusunun %13 ünü oluştururken yapısal fonların yaklaşık %25 inden yararlanmıştır. Benzer şekilde, 2000-2006 yılları arasında İspanya toplam 42.887.000,-EURO değerinden fon kullanmış ve dönem içerisinde ayrılan toplam 182.458.000,-EURO yapısal fon’un yaklaşık %24 ünden yararlandığı görülmüştür. 1996 yılı itibariyle İspanya’nın en geri kalmış bölgesi olan Extremadura’nın AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değeri 59 puanda iken aynı dönemde İspanya’nın en gelişmiş bölgesi olan Madrid 121 puana ulaşmıştır. Ticari aktivitenin ve tüm ekonomik faaliyetlerin en yoğun yaşandığı bölge olan Madrid klasik anlamda büyüme kutbu haline gelmiştir. Bu durum, diğer bölgelerin rekabet şansını daha da zorlaştırmaktadır. AB Bölgesel Politikaları çerçevesinde bölgeler arası dengesizliği azaltmak ve kalkınmada geri kalmış bölgeleri içsel potansiyellerini ortaya çıkararak rekabet edebilir bölgeler haline getirebilmek için İspanya söz konusu yapısal fonlardan en yoğun faydalanan ülke haline gelmiştir.

İspanya bölgelerinin satın alma gücüne bağlı toplam GSYİH değerleri ve bölgelerin yıllara göre GSYİH büyüme oranları Şekil 3.24’de karşılaştırılmış olup, 1996 yılı itibariyle, İspanya’nın en geri kalmış bölgesi olan Extremadura’nın hızlı bir şekilde kalkınma hamleleri yaptığı ve ekonomik göstergelerde İspanya’nın Birliğe girişindeki perspektiften çok daha olumlu, rekabet edebilir hale geldiği görülmektedir. Çizelge 3.10’da İspanya ve Extremadura karşılaştırılmıştır.

Çizelge 3.10 : İspanya ve Extremadura’daki Milli gelir artışı. (AB=100) (Eurostat)

Ülke/Bölge	1986 üyelik tarihindeki kişi başına milli gelir	2006 yılındaki kişi başına milli gelir
İspanya	66,7	91,2
Extremadura	29	69,8

Çizelge 3.10’da belirtildiği üzere, 1986 yılı başında GSYİH göstergesinde AB ortalamasının %29’u seviyesindeki Extremadura Bölgesi 20 yıl içerisinde %138 büyüyerek İspanya’nın en hızlı büyüyen bölgesi olmuştur. Bu süre zarfında, İspanya genelinde büyüme oranı %50 nin altındadır.

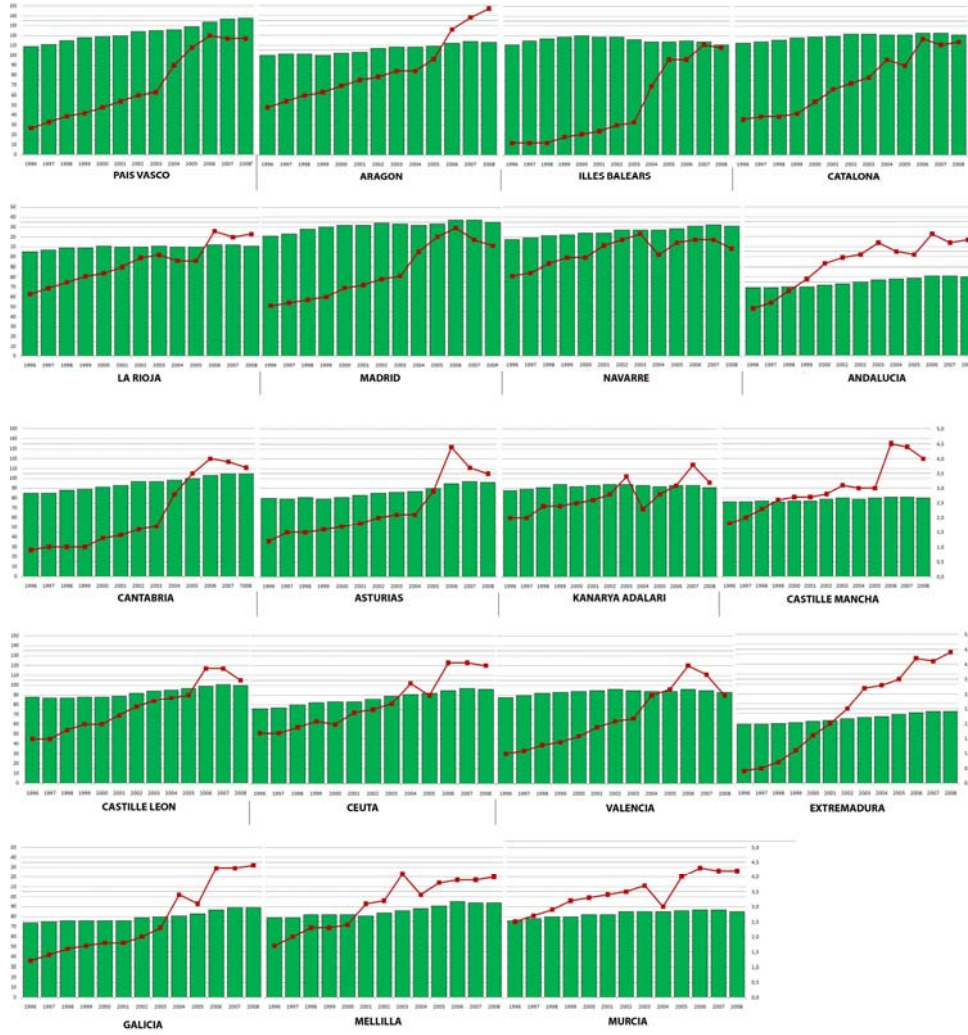
İspanya’nın bir başka bölgesi olan Galicia da İspanya’nın AB üyeliği başlangıcında geri kalmış bölgeler arasında yer almaktaydı. 1996 yılı itibariyle 2.7 milyon nüfusu bulunan Galicia bölgesi nüfusu oranından çok daha fazla yapısal fondan faydalanmış ve AB Bölgesel Politikaları kapsamında, diğer bölgelerle rekabet edebilir hale getirilmek için desteklenmiş ve başta istihdam olanaklarının geliştirilmesi hedefiyle programa dahil edilmiştir. Dönem içerisinde Galicia bölgesi AB ortalamasına göre GSYİH göstergesinde yaklaşık %21 oranında büyüme sağlarken Extremadura’dan sonra en hızlı gelişim gösteren 2. bölge olmuştur.

İspanya’nın lokomotif konumundaki Andalucia, Madrid ve Catalonia bölgeleri üyelik ile birlikte yapısal fonlardan yoğun olarak yararlanmış ve ekonomik olarak İspanya’nın öncü bölgeleri olmaya devam etmişlerdir.

Extremadura ve Galicia bölgeleri İspanya’nın yapısal fonlardan nüfuslarına göre en fazla yararlanan bölgeleridir. 1986 yılında AB üyesi haline gelen İspanya’nın üyelik ile birlikte yoğun olarak faydalandığı yapısal fonlarının, 1996-2008 yılları arası bölgelere göre dağılımı belirtilmiştir. 1986 yılı itibariyle İspanya’nın kişi başı milli gelir göstergesi AB ortalamasına göre % 66.7 iken, Extremadura’nın aynı dönem içerisinde AB ortalamasına göre milli gelir düzeyi % 29 civarında olmuştur. AB bölgesel politikaları kapsamında kullandırılan yapısal fonlar paralelinde, 2006 yılı itibariyle aynı göstergeler incelendiğinde, İspanya’nın kişi başı milli gelir göstergesi AB ortalamasına göre % 91.2 iken, Extremadura’nın aynı dönem içerisinde AB ortalamasına göre milli gelir düzeyi % 69.8 civarında olmuştur. Extremadura’nın dönem içerisinde göstermiş olduğu gelişim, bölgesel politikalar kapsamında, görece olarak geri kalmış bölgelerin büyüme düzeylerinin hızlandırılması amaçlı kullandırılan yapısal fonlar ve yatırımlardır. Extremadura bölgesinin yatırımlar öncesi AB ortalamasının çok gerisinde kalan ekonomik büyüme göstergeleri yapısal fonlar ve yatırımlar sonrasında AB ortalamasına yakın düzeyde gerçekleşmiştir.

3.4.1.2. Bölgelerin AB ort. göre kişi başı GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri analizi

Şekil 3.25’de sütun grafik bölgelerin AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değerlerini göstermekte, çizgi grafik ise bölgesel büyüme düzeylerini ifade etmekte olup İspanya’nın bölgelerinin AB ortalamasına göre GSYİH değerleri ile bölgesel büyüme değerleri birlikte değerlendirilmiştir.

Şekil 3.25: İspanya bölgelerinin AB ort. göre kişi başı GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri.

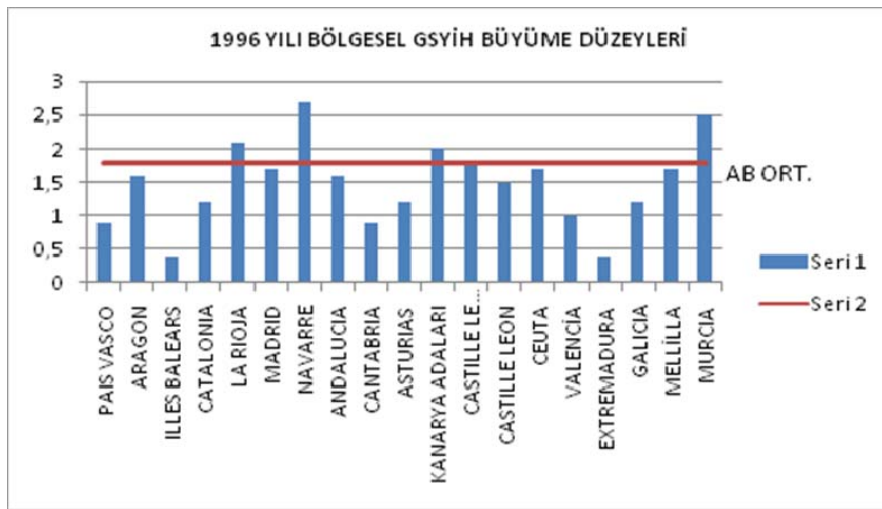
1986 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen İspanya’da Extremadura ve Galicia’nın kişi başı GSYİH değerlerinde AB ortalamasına göre en fazla aşama gösteren bölgeler olmuşlardır. Örneğin Extremadura 1996-2008 yılları arasında %22’lik büyüme göstererek en hızlı büyüyen bölge olmuştur. Benzer şekilde, Galicia bölgesi de yapısal fonlardan en yoğun faydalanan 2. bölge olup GSYİH göstergelerinde de en hızlı büyüyen 2. bölge olmuştur.

AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullanılan yapısal fonlar, ekonomik gelişme ve bölgesel kalkınma göstergelerini tek başına açıklayamamaktadır.

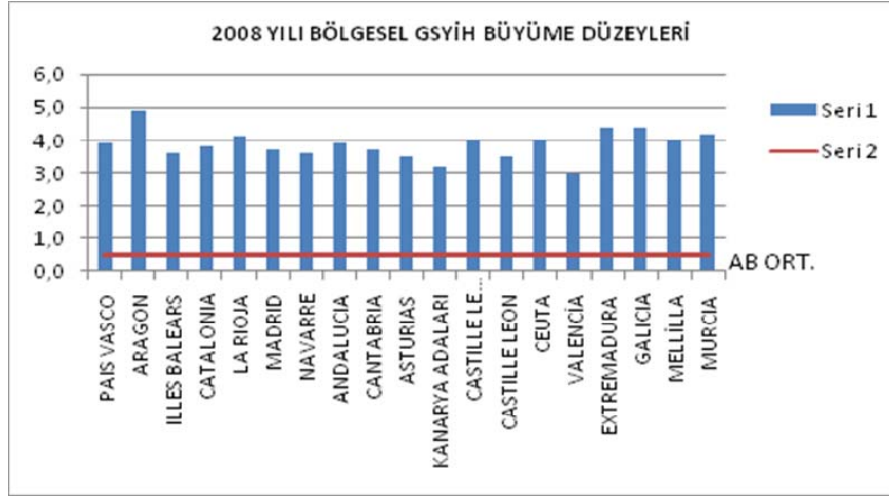
Şekil 3.26: İspanya Bölgeleri.

1996 yılı itibariyle AB-15 üye ülkesi ortalama büyüme düzeyleri ile İspanya'nın bölgelerinin büyüme düzeyleri Şekil 3.27'de belirtilmiş olup, La Rioja, Navarre, Kanarya Adaları ve Murcia bölgeleri dışındaki bölgelerin AB ortalamasının altında büyüme oranına sahip olduğu görülmektedir. 1986 yılında AB üyeliği ile birlikte görece geri kalmış bölgelerin yapısal fonlardan yoğun olarak faydalandığı İspanya'da, üyeliğin ilk yıllarında merkez Avrupa ile rekabette geri kaldığı ve bölgelerinin birçoğunun AB-15 ortalamasının altında kalan büyüme düzeylerinde olduğu görülmektedir.

Şekil 3.27: 1996 Yılı bölgesel büyüme düzeyleri.

1995-1996 yılı itibariyle AB-15 ülkesinin bölgeleri dikkate alındığında ortalama bölgesel büyüme düzeyinin %1.8 olduğu bilinmektedir. 1996 yılı itibariyle İspanya'nın bölgelerinin bölgesel gelişmişlik düzeyi açısından çok ciddi farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Navarre bölgesi %2.7 lik büyüme düzeyine sahipken görece geri kalmış bölgelerden olan Extremadura ise %0.4 büyüme değerine ulaşmıştır. Şekil 3.27'de, birkaç bölgenin AB ortalamasından daha üst düzeyde bölgesel gelişim gösterdiği, ancak birçok bölgenin de %1 ve altında kalan bölgesel büyüme düzeyinde olduğu görülmektedir.

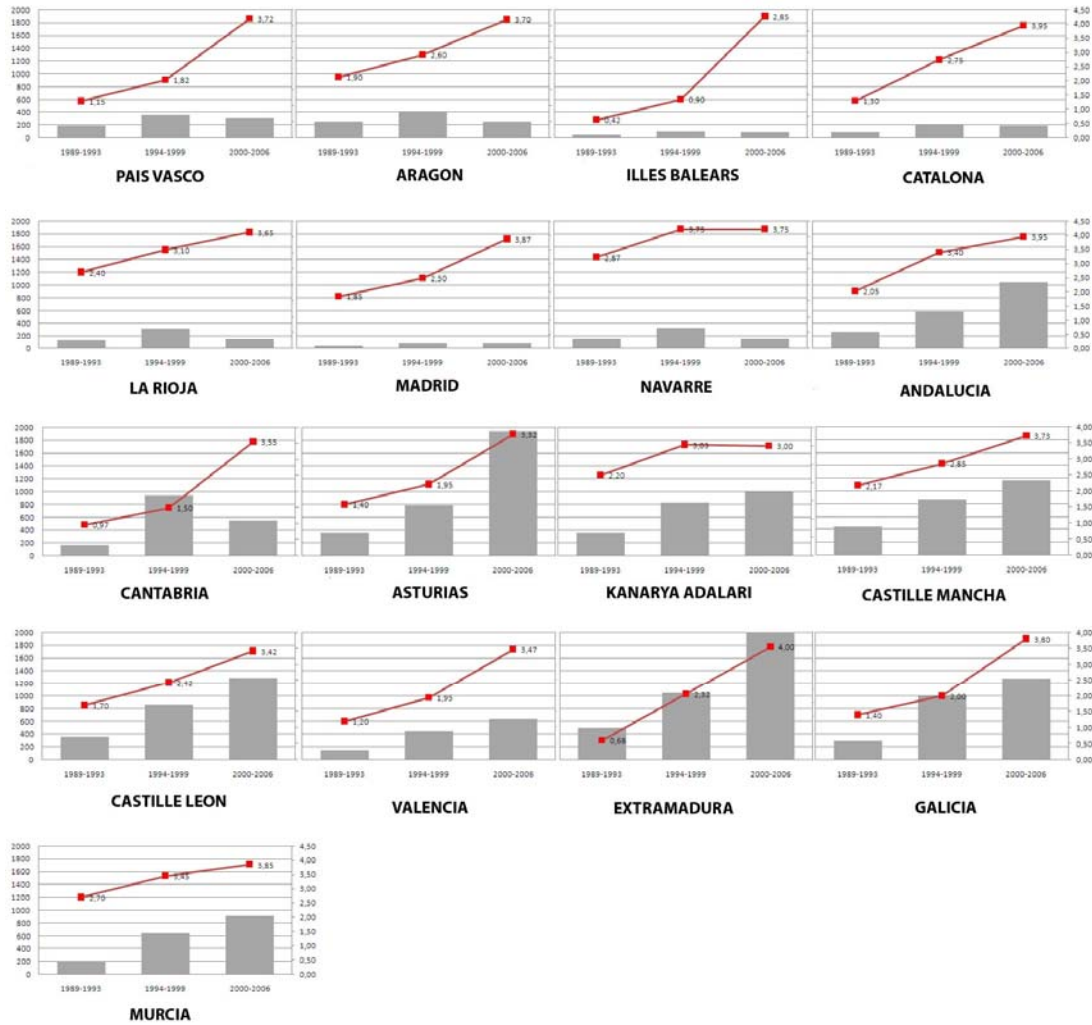

Şekil 3.28: 2008 yılı bölgesel büyüme düzeyleri.

2007-2008 yılı itibariyle toplam 27 ülkeli topluluk haline gelen AB, bölgesel büyüme düzeyi olarak ortalama %0,5 düzeyinde bir büyüme göstergesi oluşmuştur. 1986 yılından itibaren AB yapısal fonlarından yoğun olarak faydalanan İspanya'da tüm bölgelerin %3 büyüme düzeyini aştığı, Extremadura, Galicia, Murcia ve Aragon'un en hızlı büyüme düzeylerine ulaştığı görülmüştür. Çalışma kapsamında vurgulanması gereken, üyelik öncesi ve üyeliğin ilk yıllarında bölgeleri arasında şekil 3.27'de görüldüğü gibi ciddi farklar olan İspanya'da, AB bölgesel politikaları kapsamında kullandırılan yapısal fonlarla birlikte görece olarak gelişmiş ve geri kalmış bölgeler arasındaki bölgesel gelir düzey farklılıklarının azaldığı görülmektedir. Dönem içerisinde AB üye ülke sayısının artmış olması, yapısal fon miktarlarının ülkelere göre daha dağınık durumda olması ve bölgelerin ekonomik büyüme düzey ve potansiyellerinin de etkisi dikkate alınmalıdır.

3.4.1.3. Bölgelerin kişi başı yapısal fon değerleri- Bölgesel büyüme düzeyleri analizi

Şekil 3.29’da, İspanya bölgelerinin 1989-1993, 1994-1999 ve 2000-2006 dönemlerine ait ortalama kişi başı yapısal fon değerleri ile aynı dönemlere ait bölgesel büyüme düzeyleri belirtilmiştir.

Şekil 3.29: İspanya bölgelerinin kişi başı yapısal fon değerleri-Bölgesel büyüme göstergeleri.

Yapısal fonlardan dönemler itibariyle en fazla faydalanan bölgeler olan Extremadura ve Galicia bölgelerinin Şekil 3.30 üzerinde de görüldüğü gibi en hızlı büyüme düzeylerine sahip bölgeler oldukları görülmektedir. Castille Le Mancha ve Castille Leon bölgeleri de Extremadura ve Galicia gibi hızlı büyüme değerlerine ulaştıkları görülmektedir. İspanya bölgelerinin 1996-2008 yılları arası bölgesel büyüme göstergeleri ile 1989-2006 yılları arasında kişi başı yapısal fon değerleri ortalama

olarak gösterilmiş olup bölgelerin göstermiş oldukları gelişim rakamsal olarak ifade edilmiştir.

Şekil 3.30: İspanya bölgelerinin 1996 ve 2008 yıllarına göre bölgesel büyüme göstergeleri.

Şekil 3.31: İspanya bölgelerinin 1989-2006 yılları arası ortalama kişi başı yapısal fon değerleri.

3.4.1.4. Bölgesel gelişmede Extremadura örneği

İspanya'nın bölgesel gelişmişlik anlamında en geri kalmış bölgesi olan Extremadura AB üyeliğine kadar, sınırlı ekonomik aktivite, düşük altyapı ve ulaşım olanakları, kısıtlı işgücü kapasitesi ile diğer bölgelerle rekabet edebilir durumda değildi. Üyelikle birlikte 1986-2006 yılları arasında İspanya ve İspanya'da da Extremadura yapısal fonlardan en fazla yararlanan bölge olmuştur. Bu durumun en önemli açıklaması İspanya bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklarının çok fazla olması ve AB bölgesel politikaları kapsamında görece geri kalmış Extremadura'nın rekabet düzeyinin iyileştirilmeye çalışılmasıdır. Extremadura bölgesi gelirini tarım ve tarıma dayalı sanayi ile sağlamaktadır. 1986 yılı itibariyle, İspanya genelinde tarımın ağırlığı %7 iken, Extremadura'da bu oran %23 seviyelerinde olmuştur. Ekonomik göstergelerde, İspanya'nın diğer bölgelerinin ve AB ortalamasının gerisinde kalan Extremadura bölgesi, sahip olduğu tarıma dayalı ekonominin geliştirilmesi için desteklenmiştir. AB üyeliği ile birlikte İspanya'da oluşturulan Tarım Konseyi ve Ekonomi Konseyi ile Extremadura'nın tarıma dayalı ekonomik gelişiminin programlanması amaçlanmıştır. Belirtilen konseylere Avrupa Komisyonu da dahil olarak, Extremadura için Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejik Planı oluşturulmuş ve kırsal kalkınmada yatırımların yönlenmesi ve işgücü potansiyeli oluşturulması hedeflenmiştir. Ulusal ve uluslar arası düzeyde aktörlerin dahil olduğu, sürdürülebilir tarım politikaları ve yatırımlarının programlandığı Stratejik Plan ile temel olarak; tanımlı kırsal kalkınma stratejileri, merkezi ve yerel katılımcıların belirlenerek etkinliklerinin tanımlanması ve mekansal kalkınma politikalarının oluşturulması gibi politikalar benimsenip uygulanmıştır. Extremadura bölgesinin yüzölçümünün %22'sinin kırsal alanlardan oluşması, İspanya tütün ihtiyacının yaklaşık %88'ini karşılaması gibi ağırlıklı göstergeler dikkate alındığında, yukarıda bahsedilen Kırsal Kalkınma Stratejik Planı ile Avrupa'nın önde gelen tütün potansiyeline sahip bölgesinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. (İspanya Bütçe Komisyonu, 2008) Söz konusu hedefler doğrultusunda uygulanan politikalar ve buna bağlı stratejik planlarla, Extremadura bölgesinin ekonomik kalkınma ve buna bağlı bölgesel büyüme düzeyinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

1986 yılı AB üyeliği ile birlikte, İspanya'da kişi başı gelir 5.660 ECU iken Extremadura için bu değer 2.450 ECU olmuştur. Ancak 1986-2006 yılları arası yapısal fonlardan yoğun olarak faydalanan Extremadura bölgesinin yapısal fon

kullanım yoğunluğunu örneklemek gerekirse, 2001 yılında 1 milyar 187 milyon Euro yardım alan Extremadura, üyeliğe aday 10 ülkenin aldığı yapısal fon miktarına denk bir bütçeden yararlanmıştır. İspanya Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün 2009 yılı verileri dikkate alındığında, Extremadura'nın toplam GSYİH değeri 17.608.711 Euro seviyesine ulaşmıştır. Ancak bu oran ulusal toplam GSYİH'nin %1.9'unu oluşturmaktadır. Bölgesel teşvik ve yapısal fonların yoğunlaştığı endüstri sektöründen sağlanan gelir, uygulanan politikalarla 2008 yılından 2009 yılına kadar %18 oranında büyüme göstergesine ulaşmıştır. Söz konusu sektörel gelişim, istihdam ve altyapının da gelişimine katkı sağlamıştır. 2000-2009 yılları dikkate alınarak İspanya Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün yapmış olduğu bir başka analizde, GSYİH büyüme düzeyleri incelenmiş, İspanya geneli GSYİH büyüme düzeyi ortalama %2.32 düzeyinde iken, Extremadura aynı dönem içerisinde %2.79 ile İspanya'da ilk sırada yer almıştır. Extremadura'nın ekonomik gelişiminde, hizmet sektörü 2009 yılı itibariyle %63.4 oranında pay almıştır. İspanya'nın AB üyeliğine kabul edildiği 1986 yılında %25 civarında hizmet sektörü ağırlığı bulunan Extremadura'da, aynı dönemlerde ağırlıklı sektör olan tarım sektörünün 2009 yılı itibariyle payı %7 olmuştur. Sanayi sektörü ile ilgili vurgulanması gereken dikkat çekici husus, Extremadura'da 800 civarı fabrika bulunması ve bunların yaklaşık sadece %1'inde 50'den fazla işçi çalışmasıdır. Üyelik sonrası turizm alanında AB destekli en önemli proje ise Portekiz ile sınır bölgede ilk uluslar arası doğa parkının oluşturulması olmuş ve Extremadura'nın turizm potansiyelini artırıcı önemli bir yatırım ortaya çıkmıştır. Şekil 3.32'de, Extremadura-İspanya karşılaştırılmıştır.

OECD'nin 2010 yılı verileri incelendiğinde, Extremadura'nın temel göstergelerde ortaya koyduğu değişim net olarak ortaya çıkmaktadır.

EXTREMADURA-İSPANYA 2000-2009 YILLARI KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ								
	KİŞİ BAŞI GSYİH DEĞERİ (AB ORT.:100)		İSTİHDAM/ NÜFUS ORANI(%)		İŞGÜCÜNE KATILIM ORANI(%)		İŞSİZLİK ORANI(%)	
	2000	2009	2000	2009	2000	2009	2000	2009
EXTREMADURA	62	75	49,20	58,80	46,85	53,62	23,60	23,57
İSPANYA	97	104	56,30	60,06	65,45	74,00	11,10	18,10

Şekil 3.32: 2000-2009 yılları arası Extremadura-İspanya karşılaştırılması. (OECD, 2010)

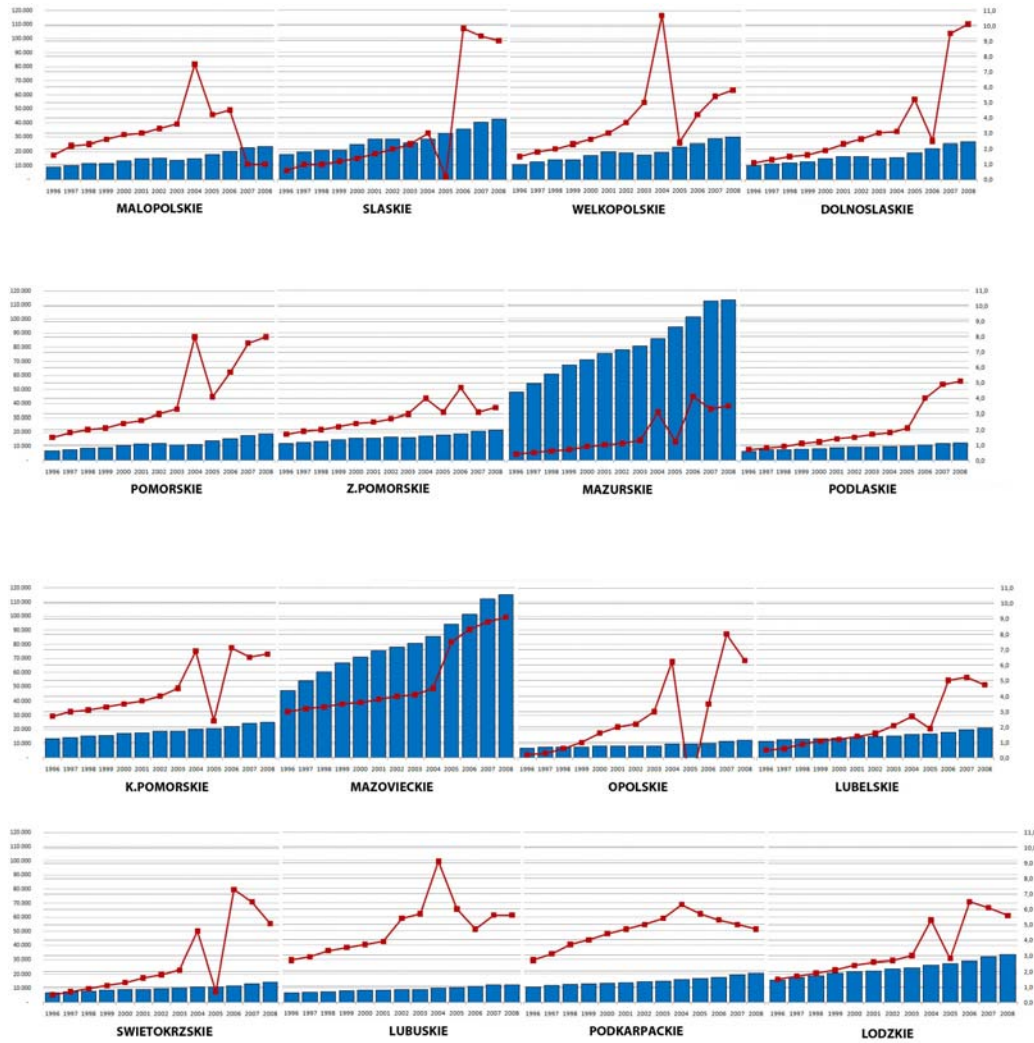
Şekil 3.32’de, Extremadura bölgesi ile İspanya genelinde 2000-2009 yılları arasında, AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değerleri, istihdam oranı, işgücüne katılım oranı, işsizlik oranı gibi temel göstergeler belirtilmiştir. AB bölgesel politikaları kapsamında öncelikli olarak kalkındırılması planlanan bölgelerden olan Extremadura’nın İspanya geneline göre ekonomik göstergelerde daha hızlı gelişim gösterdiği görülmektedir. 2000-2009 yılları temel alınarak yapılan karşılaştırmada, 2008 yılında yaşanan ekonomik mali krizin etkisi de dikkate alınmalı bölgesel gelişimini hızla devam ettiren bölgelerin ekonomik göstergelerde 2008 yılı için daha düşük performanslı göstergelere ulaştığı görülmektedir. Çalışmada örnek bölge olarak seçilen Extremadura’nın 2000-2009 yılları arasında kişi başı GSYİH değeri, istihdam/nüfus oranı göstergesi, iş gücüne katılım oranı ve işsizlik oranı göstergelerinde hızlı bir gelişim gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Extremadura’nın İspanya geneli ile karşılaştırıldığında düşük potansiyel ve sınırlı işbirliği imkanı ile çok hızlı bir gelişim gösterdiği belirtilebilmektedir. İspanya geneline göre, 2000-2009 yılları arasında özellikle kişi başı gelir göstergesinde; İspanya geneli AB ortalamasının %97’si iken %104’üne yükselmiş, Extremadura ise AB ortalamasının %62’si iken %75’ine yükselmiştir.

Şekil 3.32’de ortaya konulan göstergelerle birlikte, benzer şekilde yapısal fonların yoğun desteği ile, 1986 yılında İspanya’nın %43’ü düzeyinde gelir seviyesine denk olan Extremadura, bu oran ile AB ortalamasının %29’u düzeyinde kalmıştır. Yapısal fonlar ve buna bağlı teşvikler ile 2006 yılında Extremadura kişi başı GSYİH değeri İspanya ortalamasının %79’u olmuş, AB ortalamasının %70’i düzeyine ulaşmıştır. Extremadura bölgesi adına gerçekleşen bu hızlı büyüme, AB bölgesel politikaları kapsamında, geri kalmış bölgelerin kalkındırılması amaçlı izlenen yol haritası ile açıklanabilmektedir. Söz konusu bölgesel ekonomik değişim kesinlikle sadece yapısal fonların yoğun olarak kullanılmasıyla açıklanamayacaktır ancak ortaya çıkan çok büyük değişimin, bölgesel potansiyeli düşük olan Extremadura’nın yoğun olarak desteklenerek ve içsel dinamiklerin harekete geçirilerek oluştuğu görülebilmektedir.

3.4.2. Polonya

3.4.2.1. Bölgelerin toplam GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerlerinin analizi

Şekil 3.33’de sütun grafik, 1996-2008 yılları arasında bölgelerin toplam GSYİH değerlerini göstermekte olup, çizgi grafik ise bölgesel büyüme düzeylerini ifade etmektedir.

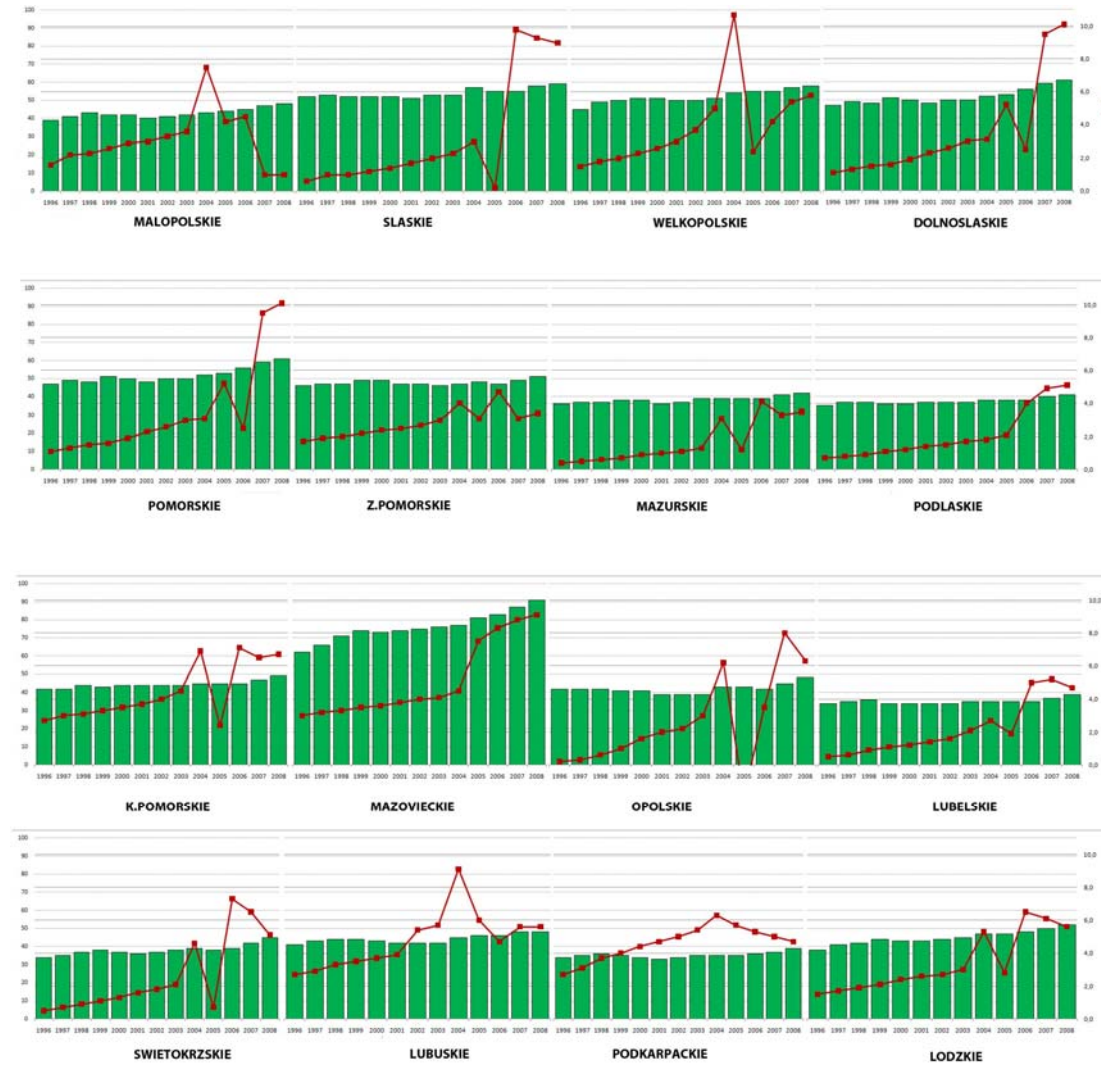
Şekil 3.33: Polonya bölgelerin toplam GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri.

2004 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen Polonya’da, üyelikle birlikte birçok bölgesinde bölgesel büyüme düzeyleri hızlı bir artış göstermiştir. Vurgulanması gereken bir nokta ise, toplam GSYİH değerleri diğer bölgelere göre daha yüksek olan, öncü bölgeler olarak adlandırılan, Mazowieckie ve Mazurskie bölgelerinin bölgesel büyüme düzeylerinin daha istikrarlı geliştiği gözlemlenmektedir. Bunda

Mazowieckie bölgesinde, ülkenin başkenti ve ticari aktivitenin en yoğunlaştığı Varşova kentinin bulunması çok önemli bir etkindir. Görece geri kalmış bölgelerin rekabet düzeylerinin artırılması için teşviklerin de bu bölgelere yönlendirilmesiyle bölgesel büyüme düzeylerinin hızlı bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Bu noktada, en dikkat çekici bölge olarak Slaskie bölgesi görülmektedir. Slaskie bölgesi 2005 yılı için %0.2 büyüme göstergesine sahipken, 2006 yılında %9.8 büyüme değerine ulaşmıştır.

3.4.2.2. Bölgelerin AB ort. göre kişi başı GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri analizi

Şekil 3.34’de, sütun grafik bölgelerin 1996-2008 yılları arasında AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değerlerini göstermektedir.

Şekil 3.34: Polonya bölgelerinin AB ort. göre kişi başı GSYİH değerleri-Bölgesel büyüme değerleri.

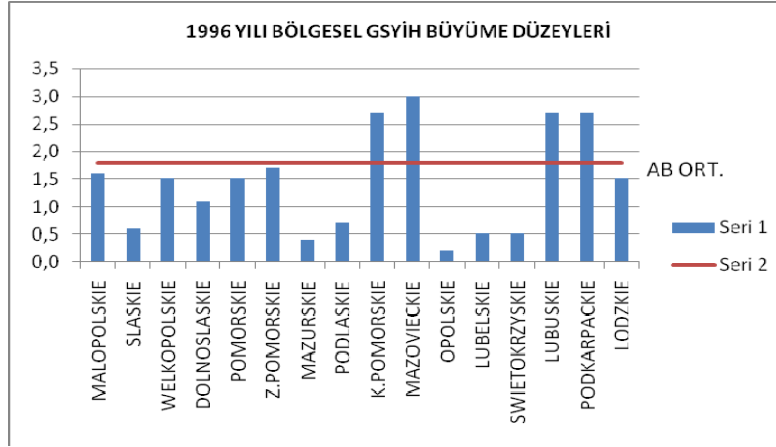
Çizgi grafik ise bölgesel büyüme düzeylerini ifade etmekte olup Polonya bölgelerinin yıllara göre AB ortalamasına göre kişi başı gelir düzeyleri ile bölgesel büyüme düzeyleri arasındaki ilişkisi görülmektedir. Podkarpackie bölgesinin AB ortalamasına göre en geri kalan bölgelerden olup, 2004 yılı sonrası en hızlı büyüyen bölgelerden olması dikkat çekicidir. Benzer şekilde, Wielkopolskie bölgesinin üyelikle birlikte 2004-2008 yılları arası AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değeri 55-60 puan arasında değişirken (AB ort.=100), ve bu düzeyle Polonya'nın birçok bölgesinin gerisinde kalırken, bölgesel büyüme düzeylerinde öncü bölgelerden olmuştur. Wielkopolskie üyelik yılı olan 2004 yılında %10.7'lik bölgesel büyüme değeriyle ekonomik anlamda en hızlı büyüyen bölge olmuştur.

Şekil 3.35: Polonya Düzey-2 bölgeleri.

2004 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen Polonya'da, 1996 yılı bölgesel büyüme düzeyleri incelendiğinde; ülkedeki ticari fonksiyonların yoğunlaştığı, sınır ötesi işbirliklerinin yapıldığı, hizmetler ve işgücünün yoğunlaştığı bölgeler dışında kalan bölgelerin AB-15 ortalamasının çok altında bölgesel büyüme düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Mazowieckie, K.Pomorskie, Lubuskie, Podkarpackie bölgelerinin yoğun ticari işlev, ülkenin üretim potansiyelini elinde bulundurma gibi özelliklerle AB bölgeleri ile rekabet edebilir düzeyde oldukları ancak diğer bölgelerin gelişen ve hızlı büyüyen bölgelerin alt bölgeleri kimliğinde kalabildikleri

gözlemlenmektedir. Şekil 3.36, 1995-1996 yılları arası değişim dikkate alınarak Polonya'nın bölgelerinin bölgesel büyüme düzeylerinin AB-15 üye ülkesi bölgelerine göre durumlarını göstermektedir.

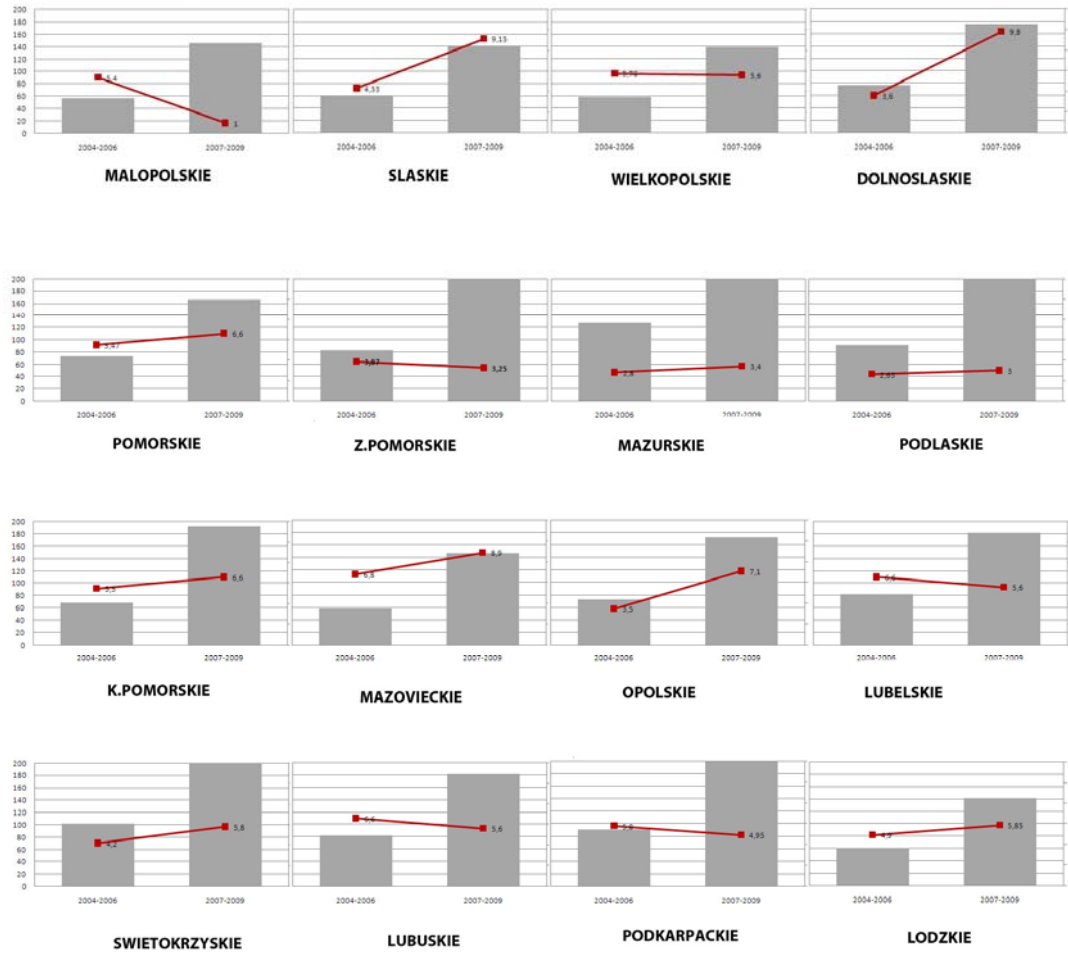
Şekil 3.36: 1996 yılı bölgesel büyüme düzeyleri.

2004 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen Polonya'da yapısal fonlar ve buna bağlı bölgesel teşviklerin yoğunlaşmasıyla birlikte ekonomik gelişmelerin etkisiyle 2007-2008'de, AB-27 üye ülkesi ortalamasının üzerinde olan bölgelerin toplam dört bölge olduğu görülmektedir. Şekil 3.37'de, üyelik ile birlikte büyüme düzeylerinde AB bölgelerine göre en hızlı gelişimi gösteren Polonya bölgelerinin, üyelik öncesi döneme göre çok daha hızlı büyüyen, görece olarak geri kalmış bölgeler olduğu görülmektedir. Üyelik öncesi dönemde, düşük ticari aktivite, düşük istihdam ve düşük sınır ötesi işbirliği olanaklarına sahip Polonyanın ekonomik anlamda geri kalmış ve rekabet edemeyen bölgelerinin üyelikle birlikte, gerek ülke içinde gerek AB kapsamında gelişen, ekonomik göstergeleri hızla iyileşen ve ülkenin öncü bölgeleri ile rekabet edebilir hale gelebilecekleri şekil 3.37'den de anlaşılabilmektedir. Şekil 3.37'de, 2008 yılına ait Polonya bölgelerinin bölgesel büyüme düzeyleri belirtilmiştir. AB ortalamasına göre, sadece Malopolskie bölgesinin daha düşük bölgesel büyüme düzeyine sahip olduğu anlaşılmakta, geri kalan tüm bölgelerin AB ortalamasına göre daha yüksek GSYİH bölgesel büyüme düzeyine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Dolnoslaskie bölgesi 2008 yılı için en yüksek bölgesel büyüme düzeyine ulaşmıştır. Ülkenin ekonomik anlamda öncü bölgesi olan Mazowieckie'nin de en yüksek ikinci bölgesel büyüme düzeyine sahip bölge olduğu anlaşılmaktadır. Sınır ötesi işbirliği, yatırım ve teşviklerin yoğun olduğu Slaskie bölgesi de en yüksek bölgesel büyüme düzeyine sahip üçüncü bölge olmuştur.

Şekil 3.37: 2008 yılı bölgesel büyüme düzeyleri.

3.4.2.3. Bölgelerin kişi başı yapısal fon değerleri- Bölgesel büyüme düzeyleri analizi

Şekil 3.38: Polonya bölgelerinin kişi başı yapısal fon değerleri-Bölgesel büyüme göstergeleri.

Şekil 3.38’de, Polonya bölgelerinin 2004-2006 ve 2007-2009 dönemlerine ait kullandırılan kişi başı yapısal fon değerleri ile aynı dönemlere ait bölgesel büyüme değerleri belirtilmiş olup, başta Slaskie olmak üzere, Wielkopolskie, Dolnoslaskie, Pomorskie, Mazowieckie, Swietokrzyskie, Lodzkie bölgelerinin artan yapısal fon kullanımı ile paralel olarak artan bölgesel büyüme düzeylerine sahip oldukları görülmektedir. Şekil 3.39’da, Polonya bölgelerinin 1996 ve 2008 yıllarına göre bölgesel büyüme düzeyleri belirtilmiş olup, 2004 yılı AB üyeliği ile birlikte Polonya bölgelerinin birçoğunda hızlı büyüme göstergeleri oluşmuştur.

Şekil 3.39: Polonya bölgelerinin 1996 ve 2008 yıllarına göre bölgesel büyüme göstergeleri.

Özellikle görece geri kalmış Dolnoslaskie ve Slaskie bölgelerinin en hızlı bölgesel büyüme düzeylerine ulaştıkları görülmektedir. Söz konusu sınır bölgelerinin daha hızlı gelişimi, AB üye ülkeleri olan Çek Cumhuriyeti ve Slovakya ile sınır komşuları olmaları ve AB üyeliği ile sınırların ortadan kalkması ile açıklanabilmektedir. Sınır bölgelerinin bölgeler arası rekabette uluslar arası işbirlikleri avantajı da bölgesel gelişmeyi açıklamada önemli bir etkidir. Öyle ki, bölgeler ekonomik büyüme kalemlerini en fazla sınır ötesi işbirliği kavramı ile güçlendirmektedirler.

Şekil 3.40: Polonya bölgelerinin 2004-2009 yılları arası ortalama kişi başi yapısal fon değeri.

Şekil 3.40’da, Polonya bölgelerinin üyelik ile birlikte yapısal fonlardan ortalama olarak kişi başi düzeyde hangi miktarlarda yararlandıkları belirtilmiş olup, Şekil 3.39’da ortaya konulan bölgesel gelişim düzeyleri ile birlikte hangi bölgelerin yapısal fonlardan daha fazla yararlandığı karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Yapısal fonlar ve buna bağılı teşviklerle Polonya’nın ekonomik kalkınmada geri kalmış bölgelerinden Slaskie, Dolnoslaskie bölgelerinin en hızlı bölgesel gelişim seviyelerine ulaştıkları görülmektedir. Doğı sınır bölgeleri olan Podlaskie ve Lubuskie bölgeleri de ülke ortalamasının üzerinde kişi yapısal fon değeriye ulaşmış olup, batı bölgelerine göre daha kısıtlı sınır ötesi işbirlikleri potansiyellerine sahip oldukları bilinmektedir. Söz konusu sınırlılık merkez Avrupa’ya uzaklıktan kaynaklanmaktadır. 2004 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen Polonya’nın bölgeleri, uyum sürecinde AB ortalamasına göre yapısal fonların da desteğı ile çok hızlı büyüme düzeylerine ulaşmış olup, ilerleyen yıllarda yapısal fonların daha fazla desteklediğı geri kalmış bölgelerin ekonomik büyümede gösterdiği gelişim daha net olarak analiz edilebilecektir.

3.4.2.4. Bölgesel gelişmede Slaskie örneği

Şekil 3.41: Polonya 1995-2001 yılları arasında yatırımlar. (Popowski, 2000.)

Slaskie, Polonya'nın güneyinde, merkez Avrupa'ya yakın Çek Cumhuriyeti ve Slovakya ile komşu bir bölgedir. 2004 yılı AB üyeliği sonrasında, 2005 yılında 4.7 milyon nüfusu ile Polonya'nın nüfusunun %12.3'ünü oluşturmaktadır. Slaskie'nin 2005 yılı itibariyle çalışabilir nüfusunun %44.8'ini sanayi sektörü istihdam etmekteydi. Bir sanayi bölgesi olan Slaskie için 2005 yılı itibariyle istihdam oranı %42.3 iken, Polonya genelinde bu oran %45.2 olmuştur. AB-27'de ise aynı döneme ait gösterge %63.3 olmuştur.(Eurostat) Slaskie bu oran ile Polonya'da 12. sırada bulunmaktadır. Ekonomik gelişmeler açısından, Slaskie bölgesi, Mazowieckie'den sonra AB üyeliği ile birlikte en hızlı gelişimi gösteren bölge olmuştur. 2004 yılı itibariyle AB üyeliği ile birlikte, sınır ötesi işbirlikleri, doğrudan yatırımlar, yapısal fonlar ve buna bağlı teşviklerle Slaskie bölgesi 2006 yılında %9.8 büyüme değerine ulaşmış Polonya'nın en hızlı büyüyen bölgesi olmuştur. Uzun vadede bir sanayi bölgesi olan Slaskie bu gelişimini sürdürememiş ve ekonomik anlamda istikrarsız bir

gelişim göstermiştir. Slaskie bölgesinin Polonya geneline göre ekonomik göstergelerdeki değişimi Şekil 3.41’de ortaya konulmuş olup, 2004 yılı AB üyeliği ile birlikte ekonomik göstergelerdeki olumlu gelişim görülebilmektedir. Şekil 3.42’de OECD’nin 2010 yılı itibariyle güncellenen verileri kullanılarak, 2000-2009 yılları için Slaskie bölgesi ve Polonya genelini AB ortalamasına göre kişi başı GSYİH değerleri, istihdam, işgücüne katılım oranı ve işsizlik oranı belirtilmiştir. Slaskie bölgesinin tüm göstergelerde Polonya geneline göre daha yüksek düzeyde gelişim gösterdiği görülmektedir.

SLASKIE-POLONYA 2000-2009 YILLARI KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ								
	KİŞİ BAŞI GSYİH DEĞERİ (AB ORT.:100)		İSTİHDAM/ NÜFUS ORANI		İŞGÜCÜNE KATILIM ORANI		İŞSİZLİK ORANI	
	2000	2009	2000	2009	2000	2009	2000	2009
SLASKIE	52	61	48,70	58,10	49,75	59,65	15,00	6,45
POLONYA	48	58	55,00	59,30	56,45	60,20	16,10	7,10

Şekil 3.42: 2000-2009 yılları arası Slaskie-Polonya karşılaştırılması. (OECD, 2010)

Slaskie bölgesi için hazırlanan “1995-2020 Bölgesel Kalkınma Stratejisi” ile sanayiye dayalı üretimin geliştirilmesi hedeflenmiş, AB bölgesel kalkınma komisyonları ile birlikte ortaya konulan hedeflerle ilk etapta, 2000’li yılların başlarında %15 seviyesine ulaşan işsizlik göstergesinin iyileştirilmesi, sınırlı iş olanaklarının geliştirilmesi temel hedefler olmuş ve sanayi ile ilgili yatırımların bu bölgeye aktarılması temel politika olarak ortaya konulmuştur. %15’e ulaşan işsizlik göstergesi ile 2000 yılında Polonya’daki toplam işsizlik stokunun %10’unu oluşturmaktadır.(Eurostat) Şekil 3.38’de Slaskie bölgesine yapılan doğrudan yatırımlar ifade edilmiş olup, bölgesel politikalar ve Slaskie bölgesi için bölgesel dinamiklerin harekete geçirilerek büyüme düzeyinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Şekil 3.43’de, 2007-2013 dönemi Slaskie bölgesi için tahsis edilmesi planlanan yapısal fonların sektörlere göre dağılımı belirtilmiştir. Bir sanayi bölgesi olan Slaskie’nin bölgesel potansiyelinin ortaya çıkarılması ve gerek bölgeler arası gerekse ulus ötesi işbirliklerinin sağlıklılaştırılması için, Avrupa Birliği tarafından belirlenen en temel eksiklik ulaşım ve altyapı olmuştur. Üyelik sonrası dönemde yapısal fonlar en yoğun olarak ulaşım alanında kullanılmış ve kullanılacaktır.

	AB KATKISI	ULUSAL YATIRIM	TOPLAM YATIRIM	(%)
AR-GE, İNNOVASYON	296 238 553	52 277 392	348 515 945	17.28
BİLGİ TOPLUMU	150 000 000	26 470 588	176 470 588	8.75
TURİZM	110 420 000	19 485 882	129 905 882	6.44
KÜLTÜR	53 274 150	9 401 321	62 675 471	3.11
ÇEVRE	180 678 600	31 884 459	212 563 059	10.54
SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL KALKINMA	312 802 445	55 200 431	368 002 876	18.25
ULAŞIM	426 327 555	84 244 367	510 571 922	25.32
EĞİTİM	82 480 000	14 555 294	97 035 294	4.81
SAĞLIK	57 759 000	10 192 765	67 951 765	3.37
TEKNİK	43 000 000	0	43 000 000	2.13
TOPLAM	1 712 980 303	303 712 499	2 016 692 802	

Şekil 3.43: 2007-2013 Yılları arası planlanan yapısal fonların sektörel dağılımı.
(Avro)

Şekil 3.43'te, Eurostat'tan alınan bilgiler paralelinde, AB üyeliği ile birlikte hızlı gelişim, bölgeye yapılan doğrudan yatırımlar, sınır ötesi serbest ticari faaliyetler, bölgesel teşvikler gibi nedenlerle açıklanabilmektedir. Aynı paralelde, AB bölgesel politikaları kapsamında bölgelerin içsel dinamiklerinin harekete geçirilmesi, sınır ötesi işbirliklerinin yoğunlaşması, doğrudan yatırımların artırılması gibi, yapısal fonlar ve buna bağlı politikalarla söz konusu bölgesel gelişimler açıklanabilmektedir. Örnek bölge olarak Slaskie'nin seçilmesinde, bölgenin yüksek işgücü kapasitesi, sınır ötesi işbirliklerine uygun coğrafi konumu, gelişmiş altyapı ve ulaşım olanakları sayılabilir. Doğrudan yatırımcılar için de yukarıda yazılan nedenler dolayısıyla, Slaskie'nin yüksek yatırım potansiyeli olan bir bölge olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır. AB bölgesel politikaları kapsamında, kalkınmada göreceli geri kalmış bölgelerden olan ve sanayi ağırlıklı gelişim gösteren Slaskie'nin kalkındırılması ve diğer bölgelerle rekabet edebilir hale gelmesi için, gerek üyelik öncesi gerekse üyelik döneminde yoğun olarak yapısal fon ve buna bağlı projeler üretilmiş, ekonomik göstergelerde hızlı gelişim sağlanmasına katkıda bulunulmuştur. Slaskie bölgesinin yapısal fonlar paralelinde göstermiş olduğu ekonomik büyüme gelişimi, sadece yapısal fonlara bağlı olmayıp, sınır ötesi işbirlikleri başta olmak üzere bölgeye yapılan yatırımlarla da açıklanabilmektedir. Slaskie bölgesi, AB üyeliği sonrası almış olduğu destek, teşvik ve yatırımlarla, konumunun etkisi ile birlikte Polonya'nın bölgesel büyüme düzeylerinde en hızlı gelişen bölgelerinden birisi olmuştur.

3.5. Bölüm Sonucu

1986 yılı itibariyle AB üyesi haline gelen İspanya, 1989-1993, 1994-1999 ve 2000-2006 dönemlerinde yapısal fonlardan en fazla yararlanan ülke olmuştur. Tez kapsamında incelenen ülkelerden olan İspanya’da söz konusu dönemlerde, özellikle kalkınmada geri kalmış bölgelerin çok önemli ekonomik büyüme göstergelerine ulaştığı, yapısal fonlar ve buna bağlı işbirliği, teşvikler, yatırımlar ve bölgesel politikalarla rekabet seviyelerinin yükseldiği görülmüştür. Özellikle İspanya’nın merkez Avrupa’ya uzak olan, komşu ülkelerle işbirliği olanağı kısıtlı olan, düşük işgücü potansiyeline, kısıtlı altyapı olanaklarına sahip bölgelerinin, yukarıda belirtilen dönemlerde yapısal fonların ve buna bağlı politikaların söz konusu bölgelerdeki içsel büyüme dinamiklerini harekete geçirerek rekabet edebilir hale geldikleri görülmektedir. İspanya’nın görece geri kalmış bölgelerinde, batı İspanya’da merkez Avrupa’ya uzak bölgeler, AB üyeliği ile birlikte yapısal fonlardan kişi başına düşen payı en yüksek olan Extremadura bölgesinin söz konusu dönemleri takip eden yıllarda en hızlı bölgesel büyüme değerine ulaştığı görülmektedir. Avrupa sınırları içerisinde de, öncü devletler başta olmak üzere birçok ülke, bir veya birkaç ekonomik merkez oluşmakta ve bu merkezler tüm ticari ve sosyal aktivitenin yaşandığı üsler haline gelmekteydi. Geçen yıllar içerisinde bahsi geçen merkezler ekonomik olarak iyice güçlenmiş ve diğer bölgeler rakip bölge olmaktan çok sadece alt-merkez kimliği taşıyor hale gelmiştir. Gomis’in (2003) çalışmasında belirttiği gibi, 1980’li yıllarda yüksek ücretli ve yüksek GSYİH değerine sahip öncü bölgeler ile geri kalmış bölgeler arasındaki fark giderek açılmakta olup, İspanya’nın AB üyeliğine kadar büyüme kutbu haline gelen merkezler ile geri kalmış bölgeler arasındaki fark %20 artmıştır. AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullandırılan yapısal fonlar, bu uçurumun oluşmasına engel olmak ve geri kalmış bölgelerin de merkez bölgelerle rekabet edebilir hale gelmesini amaçlamaktadır. Yukarıdaki analizlerde de vurgulandığı gibi, AB üye ülkelerinin kalkınmada geri kalmış bölgelerinin rekabet seviyelerini arttırmak için kullandırılan yapısal fonlar, en yoğun kullanıldığı bölgelerde en yüksek büyüme değerlerinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Örneğin; 2008 yılında AB kişi başı GSYİH göstergeleri büyüme düzeyi ortalama %0.5 iken AB yapısal fonlarından İspanya’nın en çok yararlanan bölgesi olan Extremadura Bölgesi’nde kişi başı GSYİH göstergesi büyüme oranı %4.4 olmuştur. Benzer şekilde, Extremadura’dan sonra yapısal fonlardan en yoğun yararlanan ikinci

bölge olan Galicia'da, 2008 yılı kişi başı GSYİH göstergesi büyüme oranı %4.4 olmuştur. İspanya'nın yapısal fonlardan en çok ve en yoğun faydalanan iki bölgesi, bölgesel büyüme düzeyleri bakımından da ilk iki sırada yer almaktadır. Bu aşamada, yapısal fonların kullanıldığı dönem ve yoğunluğa göre bölgesel kalkınma düzeyinde GSYİH değerlerini doğrudan etkilediği ve bu değerlerin oluşmasında en önemli unsurlardan olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, 2004 yılında AB üyesi haline gelip yapısal fonlardan en yoğun olarak yararlanan ülke olan Polonya'da, yapısal fonlardan miktar olarak en çok yararlanan bölge olan Mazowieckie bölgesi 2008 yılında %9.1 kişi başı GSYİH büyüme değerine ulaşmıştır. Benzer şekilde, yatırımların en yoğun olduğu bölge olan Slaskie bölgesi 2008 yılında %9 kişi başı GSYİH büyüme değerine ulaşmıştır. AB ortalamasının %0.5 olduğu dönemde yapısal fonlardan en yoğun olarak yararlanan ülke olan Polonya'nın bölgelerinin söz konusu sıra dışı büyüme göstergeleri, en kuvvetli şekilde yapısal fonlar ve bunlara bağlı yatırım, işbirliği, teşvik ve uygulanan politikalarla açıklanabilmektedir. Martin'e göre (1997), AB yapısal fonları ve buna bağlı teşviklerin yönlendirilmesi bölgelerin GSYİH göstergeleri ile doğrudan ilişkili olup, takip eden dönemde GSYİH göstergelerindeki ilerleme ile yapısal fonlar arasında pozitif bir korelasyon ile açıklanabilmektedir.

Tezin kapsamında, bölgesel büyüme göstergelerinin sadece bir değişken olarak yapısal fonlarla açıklanmasının mümkün olmadığı belirtilmiş, esas olarak AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullanılan yapısal fonların bölgelerin iç dinamiklerini harekete geçiren, sınır ötesi ve bölgeler arası işbirliklerini gündeme getiren, yaşayan, rekabet eden bölgelerin oluşmasında güçlü bir unsur olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu ekonomik göstergeler, küresel ve yerel dinamikler şeklinde özetlenebilecek pek çok faktörün -yatırımlar, ticaret, işgücü, altyapı, ulaşım olanakları başta olmak üzere- etkisi ile değişebilmektedir. Çalışmanın amacı, AB Bölgesel Politikaları çerçevesinde kullanılan yapısal fonların bölgelerin içsel büyüme potansiyellerini ortaya çıkarmada, rekabet koşullarının iyileştirilmesinde, bölgeler arası farklılıkların azaltılmasında ve ekonomik göstergelerin iyileştirilmesinde açıklayıcı faktörlerden biri olduğunun ortaya konmasıdır. Aşağıda İspanya ve Polonya için bölgelerin kişi başı yapısal fon değerlerinin altında ve üstünde olan bölgeler ile bölgesel büyüme düzeyinde ülke ortalamasının altında ve üstünde olan bölgeler belirtilmiştir. Şekil 3.44'de, kişi başı

yapısal fon değerleri ülke ortalamaları ile karşılaştırılmış, ülke ortalamasından daha yüksek kişi başı fon değerine sahip bölgeler (+) olarak, ülke ortalamasından daha düşük kişi başı fon değerine sahip bölgeler(-) olarak ifade edilmiştir. Benzer şekilde, bölgesel büyüme düzeyleri de, ülke ortalamasının üzerinde olan bölgeler için (+), ülke ortalamasının altında olan bölgeler için ise (-) olarak ifade edilmiştir. Yapılan sınıflandırmada, kişi başı fon göstergesi (-), bölgesel büyüme göstergesi (+) olan bölgelerin fonlardan bağımsız olarak büyüme gösteren kazanan bölgeler oldukları, kişi başı fon göstergesi (+), bölgesel büyüme düzeyi (+) olan bölgelerin, fonlarla birlikte kazanan bölgeler oldukları kabul edilmiştir. Kişi başı fon göstergesi ve bölgesel büyüme göstergesi (-) olan bölgelerin ortalamanın altında fon desteği alıp yine ortalamanın altında bölgesel büyüme düzeyine sahip bölgeler oldukları ortaya çıkmaktadır ve bu bölgeler kaybeden bölgeler olarak sınıflandırılmıştır. Kişi başı fon göstergesi (+), bölgesel büyüme düzeyi(-) olarak belirtilen bölgeler ise görece yavaş gelişen bölgeler olarak belirtilmiştir. Söz konusu çalışmada Polonya için, Podkarpackie ve K.Pomorskie fonlarla birlikte kazanan bölgeler, Malopolskie ve Opolskie kaybeden bölgeler olarak ifade edilmiştir. İspanya için ise, Castille Le Mancha, Extremadura,Andalucia, Galicia ve Murcia fonlarla birlikte kazanan bölgeler, Pais Vasco, Asturias, Illes Balears, Catalonia, La Rioja ve Valencia kaybeden bölgeler olarak belirtilmiştir.

Benzer sınıflandırma kazanan ve kaybeden bölgeler için Cuadrado, Navarro ve Garrido'nun çalışmasında (2001) ortaya konulmuş olup, 1977-1998 yılları arası değişim incelenerek AB ülkelerinin bölgesel düzeyde GSYİH, istihdam ve üretim düzeyleri incelenmiştir. Bölgelerin heterojen yapıda çoklu değişkenlerle farklı özellikler ortaya koyduğu belirtilmiş, yakınsama kavramına paralel olarak bazı bölgelerin AB ortalamasının oldukça üzerinde gelişim gösterdiğine dikkat çekilmiştir. Çalışmada örnek olarak, Portekiz'den Algarve, İspanya'dan Extremadura, Galicia ve Murcia'nın en dikkat çekici örnekler oldukları ortaya konulmuştur. Söz konusu bölgelerin ekonomik kalkınmadaki hızlı gelişimlerini, nüfustaki yavaş gelişim, üretime yapılan yatırımlar sonucu istihdam ve üretimdeki artış başlıkları ile açıklamanın mümkün olacağı, yapısal fonların da söz konusu değişkenleri hedef alarak yönlendirildiği belirtilmiştir. Pose'nin çalışmasında da (1998) belirtildiği gibi, yatırımların ve yapısal fonlara bağlı teşviklerinin en yoğun olduğu bölgeler en hızlı ekonomik gelişimi göstermiş ve bu konuda İspanya ve

Almanya bölgeleri öne çıkmıştır. Kazanan ve kaybeden bölgelerle ilgili Roura'nın çalışmasında, kazanan bölgelerde hizmet sektöründe istihdam oranının arttığı, sanayide ise istihdam oranının azaldığı belirtilmiştir.

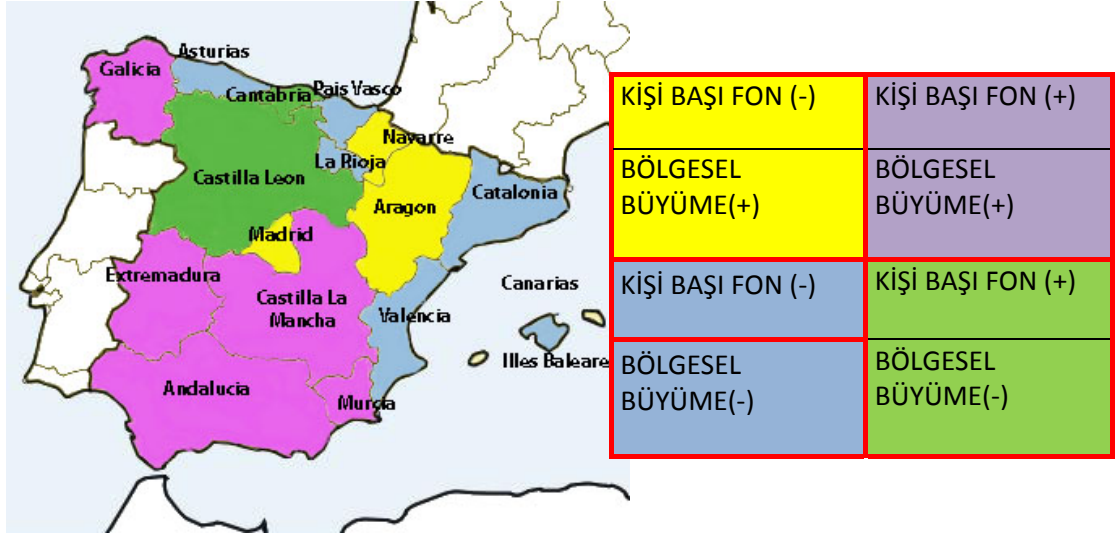
KİŞİ BAŞI FON (-)	KİŞİ BAŞI FON (+)
BÖLGESEL BÜYÜME(+)	BÖLGESEL BÜYÜME(+)
KİŞİ BAŞI FON (-)	KİŞİ BAŞI FON (+)
BÖLGESEL BÜYÜME(-)	BÖLGESEL BÜYÜME(-)

Şekil 3.44: Kişi başı yapısal fon ve bölgesel büyüme düzeylerinde ülke ortalamalarına göre kazanan ve kaybeden bölgeler.

Şekil 3.45: Polonya kişi başı yapısal fon ve bölgesel büyüme düzeylerinde ülke ortalamalarına göre kazanan ve kaybeden bölgeler.

1977-1998 yılları arası ekonomik değişimlerin gözlendiği Cuadrado, Navarro ve Garrido'nun çalışmasında (2001), söz konusu dönem içerisinde GSYİH farklarının AB genelinde azaldığı ortaya konulmuş, ancak yine de bölgelerin karmaşık yapılarına dikkat çekilmiştir. Çalışma döneminin başında 53 bölgenin AB ortalamasına göre GSYİH göstergesinde %75'in altında olduğu vurgulanmış, 21 yıl sonra sadece 17 bölgenin bu düzeyden bir üst düzeye çıkabildiği ve 36 bölgenin aynı düzeyde kaldığı belirtilmiştir.

Şekil 3.46: İspanya kişi başı yapısal fon ve bölgesel büyüme düzeylerinde ülke ortalamalarına göre kazanan ve kaybeden bölgeler.

1950’li yıllarda AB müzakerelerine başlayan ve 1981 yılında AB üye ülkesi olan İspanya’nın AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullanılan yapısal fonlardan yoğun olarak faydalandığı bilinmektedir. AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullanılan yapısal fonlarla birlikte, sınır ötesi işbirliği programları ile İspanya’nın bölgesel ekonomik göstergeleri gelişim göstermiş ve İspanya’nın birçok bölgesinde AB ortalaması üzerinde GSYİH değerlerine ulaştığı görülmüştür. Extremadura bölgesinin uygulanan politika, yapısal fonlar ve teşviklerle GSYİH göstergelerinde en hızlı değişimi gösterdiği görülmüştür. Sonuç olarak; AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullanılan yapısal fonlar ve beraberinde uygulanan program ve teşviklerin bölgelerin ekonomik refah seviyelerine katkıda bulunduğu; GSYİH değerleri, AB ortalamasına göre GSYİH değerleri ve istihdam göstergeleriyle tespit edilmiştir. 2000-2006 yılları arasında İspanya ve Polonya bölgeleri için sağlanan yapısal fonlar, İspanya ve Polonya’nın bölge düzeyinde ekonomik göstergelerde AB ortalamasına yaklaşmış ve geri kalmış bölgelerin ekonomik göstergelerinde iyileşme olmuştur. Söz konusu ekonomik gelişmelerin oluşmasında yapısal fonların yanı sıra, ülkelerin uyguladıkları ulusal ve bölgesel politikalar, AB bölgesel politikaları, küresel ekonomik gelişmeler, yatırımlar, teşvikler gibi birçok etken bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, söz konusu ekonomik göstergeleri (GSYİH göstergeleri) etkileyen birçok alt başlık bulunmaktadır. Değişimi ve gelişimi açıklayan tüm değişkenlerin söz konusu değişime ve gelişime katkısı olduğu gibi

yapısal fonların da kullanıldığı bölgelerde kullanım yoğunluğu ve miktarıyla doğru orantılı bir sonuç oluşturduğu belirlenmiştir.

AB yapısal fonlarının çalışmada seçilen İspanya ve Polonya bölgelerindeki ekonomik gelişmeleri açıklamada tek başına yeterli olmadığı şüphesiz olup, AB yapısal fonlarının, bölgesel politikalar çerçevesinde kullanıldıkları bölgelerde; doğru yönetim, yatırımların yönlendirilmesi, eş zamanlı yardımcı politikaların oluşturulması gibi etkinliklerle bölgesel gelişime katkıda bulunduğu ve AB bölgeleri arasında rekabete katkıda bulunduğu söylenebilir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışma kapsamında, AB bölgesel politikaları doğrultusunda bölgeler arası ekonomik gelişmişlik farklılıklarının irdelenmesi için İspanya ve Polonya örnekleri ele alınmıştır. Üyelik dönemlerinde AB yapısal fonlarından en yoğun şekilde faydalanan ve söz konusu dönemler içerisinde bölgeler arası gelişmişlik düzeyinde en fazla farklılıkların bulunduğu İspanya ve Polonya'nın bölgelerinin üyelikle birlikte nasıl bir gelişim gösterdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. İspanya ve Polonya için yapısal fonların yoğun kullanıldığı dönemler ile aynı dönemlere ait ekonomik göstergelerin değişimi, AB bölgesel politikaları kapsamında hedeflenen geri kalmış bölgelerin rekabet düzeylerinin geliştirilmesi hedeflerinin ekonomik göstergelerle irdelenmesine çalışılmıştır. Örnek ülkeler olarak seçilen 1986 yılı üye ülkesi İspanya'nın yapısal fonların kullanılmasıyla birlikte uzun süreçte gösterdiği gelişim ile demografik, ekonomik ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları bakımından Türkiye ile benzer özellikler gösteren Polonya'nın 2004 yılı AB üyeliği ile birlikte gösterdiği gelişim çalışma kapsamında vurgulanmıştır. AB üyelik müzakereleri devam eden ve bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları batı ve doğu bölgelerinde çok fazla olan (2006 yılı göstergelerinde doğu bölgelerinde 2000 Euro kişi başı GSYİH değeri varken, batı bölgelerin tamamına yakını 10.000 Euro üzerine çıkmıştır.) (Eurostat,2006) Türkiye'nin üyelik ile birlikte geri kalmış bölgelerine alacağı yapısal fon desteği ile birlikte, bölgesel politika olarak yatırım ve teşviklerin de bu bölgelere yönlendirilmesi, özellikle Polonya örneğinde gözlemlenen olumlu sonucu ortaya çıkarabilecektir.

2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra ortaya çıkan bölgesel kalkınma kavramı, liberal ekonomilerin etkisiyle pazara, işgücüne, altyapı olanaklarına yakın bölgelerin ekonomik ve sosyal aktiviteleri yönetmesi sonucu daha da önemli hale gelmiştir. Bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderek artması, toplumların gündemini oluşturmuş ve söz konusu gelişmişlik farklarının giderilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. AB bünyesinde, bölgeler arası farklılıkları gidermek için özellikle 1980'li yılları takip eden süreçte, kalkınmada geri kalmış bölgelerin rekabet düzeylerinin artırılması ve öncü bölgelere bağımlı bölgeler olmak yerine alternatif bölgeler ortaya çıkarmak temel politikalarından olmuştur. AB üye ülkeleri için, görece olarak geri

kalmış bölgelerin ekonomik göstergelerinin AB ortalamasına yaklaştırmak için mali araçlar oluşturulmuştur ve söz konusu mali yardımların oranı 2010 yılı itibariyle AB bütçesinin yaklaşık %35'ini oluşturmaktadır. (Eurostat) Benzer şekilde aday ülkeler için, katılım öncesi programlar ile özellikle geri kalmış bölgelerin gelişimi ve AB'ne ekonomik uyumu hedeflenmiştir.

Tez kapsamında ele alınan İspanya ve Polonya ülkelerinin AB üyeliği döneminde ortaya koydukları ekonomik gelişim irdelenmiş ve dönem içerisinde AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullanılan yapısal fonlar ve buna bağlı bölgesel teşvik ve yatırımlarla ekonomik gelişmenin ilişkisi ortaya konmuştur. 1986 yılında AB üyesi olan İspanya'nın üyelik ile birlikte yapısal fonlardan yoğun olarak faydalandığı ve ekonomik olarak çok hızlı gelişim gösterdiği gözlemlenmiştir. Örneğin, 1994-1999 yılları arası 26.783.500,-Euro yapısal fon kullanılmış, toplam yapısal fon bütçesinin %25'inden yararlanılmıştır. Aynı dönem için İspanya nüfusu, AB nüfusunun %13'ünü oluşturmaktadır. Üyelik ile birlikte AB Yapısal Fonlarından en yoğun olarak faydalanan ülke olan İspanya'nın geri kalmış bölgelerinin de yapısal fon desteği ile birlikte AB ortalamasının çok üzerinde gelişim kaydettikleri gözlemlenmiştir. Örnek olarak, 2008 yılı itibariyle AB ortalaması kişi başı GSYİH büyüme değeri %0,5 iken İspanya'da Yapısal Fonlardan yoğun olarak faydalanan geri kalmış bölgelerden Extremadura bölgesi %4,4 kişi başı GSYİH bölgesel büyüme değerine ulaşmıştır. Tezin bir diğer incelenen ülkesi olan Polonya da İspanya gibi AB yapısal fonlarından yoğun olarak yararlanmaktadır. 2004 yılı AB üyeliği ile birlikte, Polonya planlanan yapısal fonların yaklaşık %20'sinden yararlanmaktadır. 2007-2013 dönemi için de 67.284.000,-Euro yapısal fon programlanan Polonya toplam 346.097.000,-Euro'luk fonun yaklaşık %20'sinden yararlanacaktır. Polonya bölgelerinden Slaskie, üyelik öncesi dönemde ortalama %2 lik kişi başı GSYİH büyüme değerine sahipken üyelik ile birlikte yapısal fonlar ve buna bağlı teşvik, yatırım ve sınır ötesi işbirlikleri ile 2008 yılı itibariyle kişi başı GSYİH büyüme değerinde %9 değerine ulaşmıştır. İspanya ve Polonya'nın geri kalmış bölgelerinde yapısal fonların ve buna bağlı teşvik ve yatırımların verimli kullanımı ile AB Bölgesel Politikaları kapsamında geri kalmış bölgelerin ekonomik göstergelerinin iyileştirilmesi, içsel dinamiklerinin harekete geçirilmesi kapsamında rekabet düzeylerinin iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Sonuç olarak, tez kapsamında ele alınan İspanya ve Polonya örneklerinde yapısal fonlar ve buna bağlı bölgesel teşvik, yatırım

ve işbirlikleri ile AB ortalamasına göre daha yüksek ekonomik gelişmelerin sağlandığı, yapısal fonların kullanım yoğunluğu ile paralel olarak geri kalmış bölgelerin kişi başı GSYİH düzeylerinin AB ortalamasının üzerinde gelişim gösterdiği görülmüştür. Tezin hipotezi olarak ortaya konulan, İspanya ve Polonya'nın bölgelerinde "yapısal fonların en yoğun kullanıldığı bölgelerde en yüksek bölgesel büyüme düzeylerinin oluşması", varsayımının yapısal fonlarla ekonomik göstergeler arasındaki ilişki ile desteklendiği ortaya çıkmaktadır. Çalışmada, İspanya'nın kişi başı GSYİH düzeyleri ve bölgesel büyüme düzeylerinde en geride bulunan Extremadura ve Galicia bölgelerinin üyelik sonrası kullanılan yapısal fon ve buna bağlı politikalarla devam eden yıllarda ülkenin en hızlı bölgesel büyüme düzeyine sahip bölgeleri olduğu ortaya çıkmıştır. Yapısal fon ve bölgesel büyüme düzeyleri arası ilişki İspanya örneğinde net olarak paralellik göstermekte, Polonya örneğinde ise 2004 yılı üyelik dönemiyle birlikte, genel olarak geri kalmış bölgelerin bölgesel büyüme düzeylerinin gelişmesi için daha fazla yapısal fon ve buna bağlı teşviklerden yararlandığı görülmektedir. İspanya ile benzer olarak Polonya örneğinde de geri kalmış ve fonlarla desteklenen bölgelerin diğer bölgelere göre daha yüksek bölgesel büyüme düzeylerine ulaştığı görülmektedir. Ancak, İspanya kadar uzun bir üyelik dönemi olmadığından sonuçları değerlendirmek Polonya için henüz erken olmaktadır.

Dallerba'nın çalışmasında (2003), 1989-1999 yılları arası incelendiğinde, yapısal fonlar ile bölgesel büyüme arasında pozitif bir korelasyon olduğu ve yapısal fonların bölgesel büyümeyi açıklamada önemli bir değişken olduğu ortaya konulmuştur. Yapısal fonların, Andalucia ve Galicia bölgelerinde olduğu gibi sınır ötesi işbirliklerini tetiklediği ve ticari ilişkileri pekiştirerek farklı katkılar da sağladığı belirlenmiştir.

Tezin amacında belirtildiği üzere, İspanya ve Polonya örneklerinin AB Bölgesel Politikaları kapsamında kullanmış oldukları yapısal fonlarla birlikte eş zamanlı üretilen bölgesel politikaların nasıl verimli kullanıldığı ekonomik göstergelerle ortaya konulmuş olup, AB üyelik müzakereleri devam eden Türkiye'nin üyelik dönemi ile birlikte çok daha yoğun olarak yararlanacağı yapısal fonları, verimli bölgesel politikalarla desteleyerek İspanya ve özellikle Polonya örneklerinde olduğu gibi geri kalmış bölgelerini hızla rekabet edebilir hale getirebileceği öngörülmektedir. Şüphesiz ki, söz konusu iyileştirilmiş rekabet koşulları sadece

yapısal fon desteği ile sağlanamayacaktır. AB ekonomik yardımları ile birlikte, programlı sınır ötesi işbirlikleri, geri kalmış bölgelere yatırım teşvikleri, altyapı, üstyapı olanaklarının geliştirilmesi önemli unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Aldıkları fon miktarı ve büyüme oranlarına göre kazanan ve kaybeden bölgeler olarak tanımlanan bölge grupları, özellikle ortalamaların üzerinde fon almasına rağmen yeterince dinamizm gösteremeyenler ve ortalamaların altında fon almasına rağmen hızlı büyüme eğilimi gösterenler üzerinde bu sonuçların irdelenmesi ve etkilerin ortaya çıkarılması için daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç vardır. Sonuç olarak, bölgelerin aldıkları fonlarla gösterdikleri performans arasında ortaya çıkan ilişkinin her bölge özelinde detaylı olarak ele alınacağı çalışmaların yapılması konuya önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- A.Getis, J.Mur, And H.Zoeller (eds.)**, 2002: Spatial Econometrics and Spatial Statistics, Palgrave, Hampshire.
- Armstrong, H.W.**, 1995: Convergence among Regions of the European Union, 1950-1995, *Papers in Regional Science*, 74, N.2:143-152.
- Allen, K.J. and Hermansen, T.**, 1968: Regional Policy in EFTA-An Examination of the Growth Centre Idea, European Free Trade Association, p. 197, Geneva.
- Archer, C. and Butler, F.**, 1992: The European Community: Structure and Process. Pinter Publishers, 1. Edition, pp. 93-96, London, Great Britain.
- Anselin, L.**, 1988: “ Quantitative Methods in Regional Science Perspectives on Research Directions’’, *The Annals of Regional Science*, Chapter 16.
- Barro, R.J. and Sala-i-Martin, X.** , 1991: “Convergence across states and regions”, *Brookings Papers in Economic Activity*, No.1, pp. 107-182.
- Bassols, Raimundo**, 1995: Espa-a en Europa: Historia de la Adhesion a la CE, 1957-1985, Madrid: Camara de Comercio.
- Budgets and Revenue Council**, 2008. Extremadura’s Rural Development Programme, FEADER 2007-2013.
- Cuadrado, R., Navarro, M.T., Garrido, R.**, 2001: “Regional Dynamics in the European Union” edited by Cuadrado Roura, Germany.
- Dall’erba, S., Gallo, J.L.**, 2003: “The impact of E.U. Regional Support on Growth and Employment”, The Regional Economics Application Laboratory, Chicago, UK.
- Dall’erba, S.**, 2002: “Distribution of Regional Income and Regional Funds in Europe 1989-1999: An Exploratory Spatial Data Analysis”, *The Annals of Regional Science*, vol.39, pp.121-148.

- Dall’erba, S., Percoco,** 2003: “North-South Disparities, Complementarity and Competition within Italy”, *Italian Journal of Regional Science*, vol.2, pp. 29-49.
- Dall’erba, S., Percoco,M., Piras, G.,** 2003: “The European Regional Growth Process Revisited: Increasing returns and spatial dynamic setting”, Aldershot, UK.
- De la Fuente, A.,**2002: “ The effect of structural fund spending on the Spanish regions: an assessment of the 1994-99 objective 1 CSF”, *Regional Development Process*, pp.59.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT),** Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: 2000.
- Dinler, Z.,** 2001. Bölgesel İktisat, Ekim Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Duce, Maitena,** 1995: “El impacto de la integracion en la UE sobre la inversion internacional directa en Espana” papeles de Economia Espanola, no.63, s. 192-208.
- Dunford, M.,** 1995: Regional Disparities in the European Community: Evidence from regio databank, *Regional Studies*, v.27, pp.727-743.
- Eraydın, A.,** 2004: “Bölgesel Kalkınma Kavramı, Kuram ve Politikalarda Yaşanan Değişimler”, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, DPT-PAÜ.
- European Spatial Development Perspective,**1999. “Towards Balanced and Sustainable Development of The Territory of The European Union”, Luksemburg.
- Ezcurro, R.,** 2007: “Is Income Inequality Harmful for Regional Growth? Evidence from EU.”, *Urban Studies*, vol.44, pp.1953-1971.
- Fingleton, B.,** 1999: “Estimates of Time to Economic Convergence: An Analysis of Regions of the European Union”, *International Regional Science Review*, vol.22, no:1, pp.5-34, Cambridge, England.
- Folmer, H., Heijman,W.,** 2005: “Multi-Dimensional Regional Inequality As An Alternative Allocation Mechanism For EU Structural Funds

- Remittances: The Case of Spain and Hungary”, in *Regional Science*, Waneningen University press, Netherlands.
- George, S.**, 1991: Politics and Policy in the European Community, Oxford University Press, Second Edition, pp. 190-201, United States, New York.
- Hart, M.**, 2001: “How Might We Understand The Casual Connections Between Interventions and Outcomes More Effectively?”, *Policy Studies*, vol.28, pp. 285-308.
- Gezici,F., Hewings, G.J.D.**, 2003: “Spatial Analysis of Regional Inequalities in Turkey’”, *European Planning Studies*, 1469-5944, vol.15, no.3, pp.383-403.
- Ildırar, M.**, 2004. Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri, Nobel Yayınları, Ankara.
- Karluk, R.**, 2005: Avrupa Birliği ve Türkiye, Beta Yayınevi, Avrupa Birliği Dizisi, Yayın No:1313, No:3, 8. Baskı, s. 452-514, Ankara.
- Keating, M.,Loughlin, J.**, 1997. The Political Economy of Regionalism, British Library Press, Abington.
- Keleş, R.**, 1997: “Bölge Gerçeği ve Avrupa”, Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, sayı 15 (1997/1).
- Le Gallo J., Ertür C.**, 2003: “Explatory Spatial Data Analysis of The Distribution of Regional Per Capita GDP in Europe”, 1980-1995, papers in *Regional Science*, forthcoming.
- Lucas, R.E.**, 1988: “On the Mechanics of Economic Development”, *Journal of Monetary Economics*, 22:3-42.
- Martin, R.**, 1997: “ Regional Incentive Spending for European Regions”, *Regional Studies*, vol.32.6, pp. 527-536.
- Molle,W., van Holst B. And Smit H.**, 1980: Regional Disparity and Economic Development in the European Community, Westhead, Saxon House, 1980.

- Neven D., Gouyette C.**, 1995: "Regional Convergence in the European Community", *Journal of Common Market Studies*, vol.33, pp. 47-65.
- OECD**, 2010, OECD Perspectives: "Spain-Policies for a Sustainable Recovery, Paris.
- Quah, D.**, 1996: "Twin Peaks:Growth and Convergence in Models of Distribution Dynamics", *The Economic Journal*, pp.1044-1045.
- Popowski, M.**, 2000: "Poland's Relations with the European Union", Wizimirska, Barbara (ed.), Yearbook of Polish Foreign Policy 2000, Administrative and Maintenance Services, Ministry of Foreign Affairs, Warsaw, pp.44-50.
- Richardson, H.W.**, 1971: "Regional Development Policy in Spain", *Urban Studies*, vol. 8, no.1, pp. 39-54.
- Romer, P.M.**, 1986: "Increasing returns and long-run growth", *Journal of Political Economy*, Vol.94, pp.500-521.
- Pose, A.R.**, 1998: "The Dynamics of Regional Growth in Europe", Social and Political Factors, Oxford University Press, New York.
- Stepniak, A.**, 2002: "Strategy of Poland's Membership in the European Union", *Intereconomics: Review of European Economic Policy*, Vol.37, No.4, Hamburg Institute of International Economics, pp.183-188.
- Stiftung, F.E.**, 1998: "Accession or Integration? Poland's Road to the European Union," EU-monitoring II, Warsaw.
- Suarez-Villa L. and Cuadrado-Roura J.R.** ,1993: "Regional Economic Integration and the Evolution of Disparities", *Papers in Regional Science*, 72: 369-387
- Sülün, D.**, 2005: Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Esasları, İzmir Ticaret Odası Yayınları, 1. Baskı, s. 6-35, s. 46-52, s. 68-87, İzmir.
- Tekeli, İ.**, 1972. Bölge Planlama Üzerine, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Terrasi, M.**, 1999: "Convergence and Divergence Across Italian Regions" , *Annals of Regional Science*, 33 s.491-510.

World Bank ,2001. World Development Indicators.

Williams, M.A., 1991: The European Community; The Contradictions of Integration, Oxford University Press, 1. Edition, p. 124, United Kingdom.

Url-1 Avrupa Konseyi 6. Dönem Raporu, alındığı yer
<<http://www.europa.eu.int/eur.lex>>, 19.01.2011.

Url-2 Avrupa Konseyi 6. Dönem Raporu, alındığı yer
<<http://www.europa.eu.int/abc/history/index>>, 19.01.2011.

Url-3 Eurostat, AB İstatistik Birimi, alındığı yer,
<<http://www.eurostat.ec.europa.eu/portal/statistics>>, 06.03.2010.

Url-4 İspanya Bütçe Komisyon Raporu, alındığı yer
<<http://www.europa.eu.int/abc/history/index>>, 06.02.2011.

Url-5 Türkiye-AB Ortak Bölgesel Çalışmalar, alındığı yer
<<http://www.dpt.gov.tr>>, 19.01.2011.

EKLER

EK A.1: Çizelgeler

- a)** İspanya Bölge Düzeyinde Temel Ekonomik Göstergeler.
- b)** Polonya Bölge Düzeyinde Temel Ekonomik Göstergeler.

Çizelge A.1: a) İspanya Bölge Düzeyinde Temel Ekonomik Göstergeler.

YILLAR	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
BÖLGELER													
PAIS VASCO	2077	2073,5	2070,9	2070	2073,4	2079,4	2085,1	2091,4	2099,2	2108,2	2118,6	2131,5	2137,4
	30632	31619	33900	36833	39772	42613	45253	48143	51645	55981	60807	65107	66547
	109	111	115	118	119	120	124	125	126	129	134	137	138
	49,6	54	54,2	55,6	57,7	59,9	61	62,6	63,1	65,5	67	67,4	68,3
	0,9	1,1	1,3	1,4	1,6	1,8	2	2,1	3	3,6	4	3,9	3,9
ARAGON	1196	1195,8	1195,6	1195,8	1197,2	1201	1209,9	1222,5	1236,2	1251,2	1267,4	1286,7	1305,7
	18345	19624	20565	21400	23214	24356	26461	27295	28831	30633	33569	36639	36978
	100	101	101	100	102	103	107	108	108	109	112	114	113
	57,9	58,1	58,2	58,6	61,2	61,7	62,1	63,5	65,7	68,2	68,2	70,8	69,8
	1,6	1,8	2	2,1	2,3	2,5	2,6	2,8	2,8	3,2	4,2	4,6	4,9
ILLES BALEARS	759,1	771,3	788,4	810,6	836,2	861,4	889,6	919	944,9	971,8	1000	1029,7	1057,5
	13009	14415	15681	17208	19104	20303	21673	22032	23337	24831	27118	29161	29517
	111	115	117	119	120	119	119	116	114	114	115	114	111
	61,2	61,7	62,1	62,4	65,4	65,3	66,2	66,3	67,2	67,9	69,9	69,6	67,9
	0,4	0,4	0,4	0,6	0,7	0,8	1	1,1	2,3	3,2	3,2	3,7	3,6
CATALONIA	6126,7	6144,5	6168,3	6199,8	6251,2	6314,7	6418,4	6565,1	6710,8	6860,1	7010,7	7161,7	7264,2
	106857	114073	121263	130015	141262	149465	160149	165478	175706	186273	204244	219981	219987
	113	114	116	118	119	120	122	122	121	121	123	123	121
	58,6	59,1	60,7	61,5	64	64,9	64,5	66,3	67	69,3	70,4	71	69,9
	1,2	1,3	1,3	1,4	1,8	2,2	2,4	2,6	3,2	3	3,9	3,7	3,8
LA RIOJA	263,5	263,9	264,7	266,6	269,5	273,8	279,4	285,2	291,4	297,6	303,5	309	313,7
	4259	4586	4909	5196	5692	5950	6318	6592	6913	7336	8030	8628	8723
	105	107	109	109	111	110	110	111	110	110	112	112	111
	55,8	56,3	57,1	57,9	59,5	60,7	61,4	63,1	64,9	69,1	69,2	68,7	68,4
	2,1	2,3	2,5	2,7	2,8	3	3,3	3,4	3,2	3,2	4,2	4	4,1
MADRID	5065,2	5085,4	5112,1	5157,2	5230,1	5350,2	5499,8	5639,5	5763,3	5879,7	5995,5	6120,9	6242,2
	94086	101572	111510	119818	131872	140209	150896	155642	165285	176047	193558	208322	209518
	121	123	128	130	132	132	134	133	132	133	137	137	135
	55,1	55,3	55,8	56,9	59,5	62,2	63,5	64,2	66,3	68,5	70,2	70,8	69,6
	1,7	1,8	1,9	2	2,3	2,4	2,6	2,7	3,5	4	4,3	3,9	3,7
NAVARRRE	535,3	537,9	540,9	544,6	549,1	553,6	560,2	568,8	576,8	584,5	592,3	601,2	610,4
	9629	10417	11111	11792	12964	13527	14531	14951	15846	16864	18367	19778	20121
	117	119	121	122	124	124	127	127	127	128	131	132	131
	59,5	59,6	59,8	60,3	64,1	64,7	64,9	65,3	66,5	69,1	70,4	71	69,8
	2,7	2,8	3,1	3,3	3,3	3,7	3,9	4,1	3,4	3,8	3,9	3,9	3,6
ANDALUCIA	7137,4	7162,6	7189,4	7222,3	7272,6	7332	7406,5	7502,8	7611,7	7732,2	7855,8	7981,8	8098,3
	75330	80567	85520	90454	99426	105232	114000	119690	128263	137677	150502	161566	161619
	69	69	70	70	72	73	75	77	78	79	81	81	80
	46,1	46,8	47,5	49,1	52,4	56,5	56,7	58,6	59,2	62	64,1	65,6	65,5
	1,6	1,8	2,2	2,6	3,1	3,3	3,4	3,8	3,5	3,4	4,1	3,8	3,9
CANTABRIA	528,7	528,6	529,1	530,3	532	533,9	537,3	542,4	548,1	554,2	560,4	567,1	573,5
	6896	7310	7890	8421	9225	9854	10670	10944	11653	12518	13695	14884	15074
	85	85	88	89	91	93	97	97	98	100	103	105	105
	46,1	46,8	47,5	49,1	52,4	56,5	56,7	58,6	59,2	62	64,1	65,6	65,5
	0,9	1	1	1	1,3	1,4	1,6	1,7	2,8	3,5	4	3,9	3,7
ASTURIAS	1077,9	1073,9	1069,4	1065,1	1063,2	1062,6	1061,1	1060,1	1059,6	1058,7	1058,2	1058,6	1059
	13253	13765	14732	15039	16478	17378	18524	18933	19996	21442	23674	25562	25687
	80	79	81	79	81	83	85	86	87	90	95	97	96
	45,9	46,1	46,3	46,8	48,6	50,2	51,3	53,2	53,7	55,8	58,4	59,7	62,2
	1,2	1,5	1,5	1,6	1,7	1,8	2	2,1	2,1	2,9	4,4	3,7	3,5
KANARYA ADALARI	1577,5	1600,4	1628,2	1660,9	1706,5	1756,7	1801,3	1844,1	1886,8	1931	1975,2	2019,2	2059
	21380	23049	25200	27794	30017	32149	34745	36079	37949	40151	43518	46654	46568
	88	89	91	94	92	93	94	94	93	92	93	93	91
	52,3	52,6	53	53,2	55,3	56,6	57,6	59,1	59	59,7	61,6	62,4	57,6
	2	2	2,4	2,4	2,5	2,6	2,8	3,4	2,3	2,8	3,1	3,8	3,2
CASTILLE LE MANCHA	1704,2	1709,8	1716,2	1724,1	1734,6	1750,3	1775,3	1806,7	1839,9	1874,7	1911,3	1953,8	2000,1
	19859	21008	22530	23463	25294	26698	28662	29865	31456	33583	36691	39607	40002
	76	76	77	76	77	77	79	80	79	80	81	81	80
	51,7	52,2	52,4	53	55,2	56,2	57,5	58,5	59,4	61,4	62,6	64,3	62,3
	1,8	2	2,3	2,6	2,7	2,7	2,8	3,1	3	3	4,5	4,4	4
CASTILLE LEON	2501,9	2491,7	2480,8	2469,7	2461,5	2456,6	2456,6	2460,4	2465,7	2473,2	2481,6	2494	2506,2
	33709	35091	36760	38659	41309	43182	46370	47830	50673	53682	58342	62933	63087
	88	87	87	88	88	89	92	94	95	97	99	101	100
	51	52	52,6	53,1	55,1	56,2	57,1	57,8	59,1	62,7	63,8	65	64,3
	1,5	1,5	1,8	2	2	2,3	2,6	2,8	2,9	3	3,9	3,9	3,5
CEUTA	70,1	70,4	70,7	71	71,2	71,5	71,5	71,4	71,4	71,4	71,5	71,8	72,3
	816	875	960	1034	1126	1168	1259	1321	1401	1478	1612	1739	1768
	76	77	80	82	83	83	86	89	91	92	95	97	96
	40,5	41,2	41,8	42,5	47,8	47,4	47,7	50,6	49,8	53,2	47,8	46,2	51,3
	1,7	1,7	1,9	2,1	2	2,4	2,5	2,7	3,4	3	4,1	4,1	4
VALENCIA	3922,3	3935,2	3954,6	3988,3	4041,6	4118,2	4223,2	4341,8	4459,3	4579,7	4700,3	4825,9	4942,1
	52924	57328	62011	66078	72319	77236	83138	85662	90938	96921	106417	114470	114862
	88	90	92	93	94	95	96	95	94	94	96	95	93
	54,2	54,6	55,1	55,8	58,7	60,6	60,5	61,3	63,1	64,5	65,8	66	64,7
	1	1,1	1,3	1,4	1,6	1,9	2,1	2,2	3	3,2	4	3,7	3
EXTREMADURA	1062,6	1061,4	1059,7	1058	1058,6	1059	1059,8	1063,8	1067,5	1070,1	1072,9	1076,7	1079,7
	9633	10122	10777	11497	12499	13119	14102	14608	15504	16675	17999	19409	19727
	59	59	60	61	62	63	65	66	67	69	71	72	72
	41,9	43,1	43,9	46,7	49,2	49,9	50,2	52,1	52,8	54,4	56	57,5	56,8
	0,4	0,5	0,7	1,1	1,6	2	2,5	3,2	3,3	3,5	4,2	4,1	4,4
GALICIA	2707,1	2698,6	2691,8	2686,8	2690,9	2695,5	2696,8	2703	2709,1	2715,3	2721,2	2729,5	2737
	31005	32724	34556	36356	38781	40594	43453	44810	47641	50886	55777	60344	61016
	74	75	76	76	76	76	79	80	81	83	87	89	89
	51,5	52,2	52,6	53,4	55,4	56,4	56,5	58,3	58,9	61,1	63	64,4	64,8
	1,2	1,4	1,6	1,7	1,8	1,8	2	2,3	3,4	3,1	4,3	4,3	4,4
MELLILLA	62	62,9	63,7	64,6	65,4	66,2	66,6	66,8	67	66,8	67	68,6	69,9
	754	806	882	945	1024	1066	1141	1193	1277	1360	1498	1609	1654
	79	79	82	82	82	81	84	86	88	91	95	94	94
	45,7	46,2	47	47,4	47	50,3	50,8	50,5	52,7	51,3	52	51,6	49,2
	1,7	2	2,3	2,3	2,4	3,1	3,2	4,1	3,4	3,8	3,9	3,9	4

MURCIA	1103,7	1114,6	1126,5	1140,5	1158,6	1183,8	1215,8	1249,5	1283	1317,7	1353,1	1391,2	1427,5
	12898	14109	15257	16215	18027	19260	21057	22137	23552	25490	27931	30126	30567
	76	78	80	80	82	82	85	85	85	86	87	87	85
	51,7	52,3	52,8	53,6	56,5	57,1	58,4	60,1	61,5	62,8	64	65,5	63
	2,5	2,7	2,9	3,2	3,3	3,4	3,5	3,7	3	4	4,3	4,2	4,2
	NÜFUS GÖSTERGESİ												
	SATIN ALMA GÜCÜNE BAĞLI TOPLAM GSYİH GÖSTERGESİ												
	AB ORT. GÖRE KİŞİ BAŞI GSYİH GÖSTERGESİ(AB. ORT.=100)												
	İSTİHDAM GÖSTERGESİ (%)												
	GSYİH BÜYÜME GÖSTERGESİ												

Çizelge A.1: b) Polonya Bölge Düzeyinde Temel Ekonomik Göstergeler.

YILLAR	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
BÖLGELER													
MALOPOLSKIE	3193,6	3201,8	3211,3	3213,5	3217	3226	3233,4	3245,1	3256,6	3263,2	3268,7	3275,1	3283,1
	8982	10122	11396	11409	13585	15062	15178	13986	14864	17834	20223	22897	23431
	39	41	43	42	42	40	41	42	43	44	45	47	48
	61,1	60,9	60,6	59,9	58,7	57,9	54,6	53,6	54,6	55	55,8	58,1	61
	1,6	2,2	2,3	2,6	2,9	3,0	3,3	3,6	7,5	4,2	4,5	1,0	1,0
SLASKIE	4905,4	4898,6	4888,3	4833	4775	4757,1	4740	4723,3	4707,9	4693,3	4677,5	4661,6	4649,9
	18167	19862	20986	21165	24979	28388	28311	25787	28293	32424	35411	40368	42658
	52	53	52	52	52	51	53	53	57	55	55	58	59
	56,1	55,9	55,6	54,8	48,7	48,2	46,9	46,9	48,1	49,5	51,1	54,1	56,3
	0,6	1,0	1,0	1,2	1,4	1,7	2,0	2,3	3,0	0,2	9,8	9,3	9,0
WELKOPOLSKIE	3335,8	3342,9	3348,7	3345,6	3343	3347,9	3352,9	3357,6	3362,6	3368,9	3375,5	3382,7	3392,2
	10669	12569	14012	14320	17273	19709	19066	17638	19318	23071	25361	28843	29764
	45	49	50	51	51	50	50	51	54	55	55	57	58
	60,9	60,5	60,2	59,5	57,4	54,4	52,9	53,9	53,6	54	55,2	57,6	60,2
	1,5	1,8	2,0	2,3	2,6	3,0	3,7	5,0	10,7	2,4	4,2	5,4	5,8
DOLNOSLASKIE	2987,6	2986,1	2983,8	2949,6	2915	2910,9	2907,2	2901,5	2895,7	2890,6	2885,3	2880,4	2877,7
	10108	11150	11990	12615	14704	16385	16456	14900	15762	19126	22017	25548	26543
	47	49	48	51	50	48	50	50	52	53	56	59	61
	58,7	58,3	58,1	56,1	51,9	48,7	47,6	46,4	47,2	49,3	52,5	55	56,8
	1,1	1,3	1,5	1,6	1,9	2,3	2,6	3,0	3,1	5,2	2,5	9,5	10,1
POMORSKIE	2169,1	2175,8	2182,4	2176	2169	2175,3	2181	2186,3	2191,5	2196,5	2201,3	2207,3	2215,2
	6861	7686	8593	9027	10459	11835	11931	10784	11439	13821	15465	17727	18680
	44	46	47	49	48	47	48	48	49	50	51	54	56
	59,3	58,9	58,7	57,3	53,4	53,4	50,2	49,6	49,6	51	53,2	56,3	58,7
	1,5	1,8	2,0	2,1	2,4	2,6	3,0	3,3	8,0	4,1	5,7	7,6	8,0
Z.POMORSKIE	1723,3	1727,8	1730,8	1714,4	1697	1698,2	1698,1	1696,9	1695,5	1694,5	1693,5	1692,6	1692,6
	12144	13005	13655	14822	15873	15882	16465	16290	17240	18164	18944	20603	21639
	46	47	47	49	49	47	47	46	47	48	47	49	51
	53,2	53,5	52,6	53,8	52,1	49,4	45,8	46,1	48	48,3	49,4	51,9	54,2
	1,7	1,9	2,0	2,2	2,4	2,5	2,7	3,0	4,0	3,1	4,7	3,1	3,4
MAZURSKIE	1454,6	1458,6	1462	1444,1	1426	1428	1428,5	1428,7	1428,8	1428,7	1427,7	1426,5	1426,6
	47900	54084	60651	67022	70949	75351	78198	80842	85826	94205	101244	112405	113435
	36	37	37	38	38	36	37	39	39	39	39	41	42
	52,5	52,3	52,1	51,7	49,3	48,5	46	47,3	48,1	48,7	50,7	54,4	55,8
	0,4	0,5	0,6	0,7	0,9	1,0	1,1	1,3	3,1	1,2	4,1	3,3	3,5
PODLASKIE	1222,5	1223,5	1223,9	1218	1212	1210,1	1208,6	1206,4	1203,8	1201,1	1197,9	1194,4	1192,1
	6518	7362	7675	7734	8381	8823	9234	9279	9842	10266	10790	12014	12321
	35	37	37	36	36	37	37	37	38	38	38	40	41
	60,1	59,3	59,5	58,8	58,7	57,6	54,8	53,9	55,9	56,9	57	59,2	61,7
	0,7	0,8	0,9	1,1	1,2	1,4	1,5	1,7	1,8	2,1	4,0	4,9	5,1
K.POMORSKIE	2094,4	2096,9	2099,1	2084,5	2068	2068,8	2069,5	2068,7	2068,2	2068,3	2067,3	2066,3	2067
	13453	14195	15496	15823	17403	17824	18647	18786	20243	20825	22181	24317	25176
	42	42	44	43	44	44	44	44	45	45	45	47	49
	58,9	59,1	58,2	57,3	53,4	53,4	50,2	49,6	49,6	51	53,2	56,3	58,7
	2,7	3,0	3,1	3,3	3,5	3,7	4,0	4,5	6,9	2,4	7,1	6,5	6,7
MAZOVIECKIE	5060,6	5063	5065,8	5089,6	5114	5118,3	5125,2	5132,2	5140,9	5151,9	5164,7	5180,1	5196,5
	47900	54084	60651	67022	70949	75351	78198	80842	85826	94205	101244	112405	115468
	62	66	71	74	73	74	75	76	77	81	83	87	91
	62,7	62,4	62,3	61,6	60	58,8	57,1	56,7	57	57,6	58,8	60,9	64,6
	3,0	3,2	3,3	3,5	3,6	3,8	4,0	4,1	4,5	7,5	8,3	8,8	9,1
OPOLSKIE	1092,8	1091,8	1090,3	1081,9	1072	1068,5	1063,7	1058,3	1053,6	1049,5	1044,7	1039,5	1035,1
	6927	7435	7764	7787	8325	8211	8493	8509	9913	10040	10308	11692	12368
	42	42	42	41	41	39	39	39	43	43	42	45	48
	55,3	55	54,9	54,7	54,9	52,9	50,3	49,2	50,9	52,5	54,3	56	57,3
	0,2	0,3	0,6	1,0	1,6	2,0	2,2	3,0	6,2	-2,0	3,5	8,0	6,3
LUBELSKIE	2244,4	2243,1	2240,7	2224,3	2208	2204	2199,4	2194,1	2188,2	2182,4	2176,2	2169,5	2164
	11772	12795	13381	13604	14204	14747	15316	15701	16613	17203	18043	19926	21159
	34	35	36	34	34	34	34	35	35	35	35	37	39
	60,4	60,5	60,4	58,9	58,6	57,4	56,1	55,6	54,5	56	56,9	59,8	59
	0,5	0,6	0,9	1,1	1,2	1,4	1,6	2,1	2,7	1,9	5,0	5,2	4,7
SWIETOKRZYSKIE	1331	1329,2	1327	1314,4	1303	1301	1297,6	1293,7	1290,1	1286,9	1282,4	1277,7	1274,2
	7002	7530	8159	8762	9288	9305	9887	10233	10921	11111	11963	13322	14357
	34	35	37	38	37	36	37	38	39	38	39	42	45
	58,5	58,3	57,9	57,6	55	51,8	50,3	49,5	49,3	51,6	54,7	58,3	60,8
	0,5	0,7	0,9	1,1	1,3	1,6	1,8	2,1	4,6	0,7	7,3	6,5	5,1
LUBUSKIE	1016,1	1019	1021,4	1015,2	1008	1008,7	1008,6	1008,5	1009	1009,2	1008,9	1008,5	1008,7
	6423	7023	7475	7924	8350	8398	8759	8840	9880	10510	11017	12115	12197
	41	43	44	44	43	42	42	42	45	46	46	48	48
	53,9	53,4	53	51,9	49,7	48,1	45,9	46	47,9	51,1	52,7	55,6	56,8
	2,7	2,9	3,3	3,5	3,7	3,9	5,4	5,7	9,1	6,0	4,7	5,6	5,6
PODKARPACKIE	2109,1	2115	2119,8	2110,5	2100	2102,8	2104,6	2101,1	2097,6	2098,1	2097,9	2097,5	2098,4
	10869	11997	12703	13090	13470	13931	14574	15050	16035	16723	17621	19190	20406
	34	35	36	35	34	33	34	35	35	35	36	37	39
	57,9	57,8	57,4	56,8	55	54	53,2	52,1	51,3	52,3	53,7	56,5	57,8
	2,7	3,1	3,7	4,0	4,4	4,7	5,0	5,4	6,3	5,7	5,3	5,0	4,7
LODZKIE	2684,1	2676,6	2668,2	2650,5	2633	2622,6	2612,3	2602,2	2592,4	2582,6	2571,8	2561	2552,4
	15734	17755	18879	20598	21775	22263	23582	24324	26129	27384	28988	31915	33467
	38	41	42	44	43	43	44	45	47	47	48	50	52
	60,9	60,7	60,3	59,4	56,2	53,6	52,8	52,9	53,2	54,1	56,2	59	61,3
	1,5	1,7	1,9	2,1	2,4	2,6	2,7	3,0	5,3	2,8	6,5	6,1	5,6
	NÜFUS GÖSTERGESİ												
	SATIN ALMA GÜCÜNE BAĞLI TOPLAM GSYİH GÖSTERGESİ												
	AB ORT. GÖRE KİŞİ BAŞI GSYİH GÖSTERGESİ(AB. ORT.=100)												
	İSTİHDAM GÖSTERGESİ (%)												
	GSYİH BÜYÜME GÖSTERGESİ												

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Gökçe KÜÇÜKELMAS

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul/ 25.12.1984

Adres: Mecidiyeköy Mahallesi, Ağaoğlu Sokak, Bel
Apt. No:1/7 Şişli-İSTANBUL

Lisans Üniversite: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Şehir ve
Bölge Planlama

